150. Torstaina 25 päivänä marraskuuta 1993

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi rikoslain muuttamisesta 4421

Hallituksen esitys n:o 180/1992 vp
Lakivaliokunnan mietintö n:o 17

2) Ehdotus huumausainelaiksi 4444

Hallituksen esitys n:o 216/1992 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 3

Ainoa käsittely:

3) Asetukset Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Haitia koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä, Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Haitia koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen väliaikaisesta muuttamisesta sekä Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Haitia koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen muuttamisesta ..... „

Asetukset n:ot 5, 7 ja 9
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 18

4) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Angolaa koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä ..... „

Asetus n:o 8
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 19

S.

Ensimmäinen käsittely:

5) Ehdotus laiksi hovioikeuden päätösvaltaisen kokoonpanon väliaikaisesta muuttamisesta 4445

Hallituksen esitys n:o 140
Lakivaliokunnan mietintö n:o 23

6) Ehdotukset laeiksi kehitysalueelle tehtävien investointien korotetuista poistoista, leimaverolain 97 a §:n, kehitysalueiden veronhuojennuksista annetun lain 3 §:n sekä merenkulun veronhuojennuksista annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 199
Lakialoite n:o 45
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61

7) Ehdotus laiksi kuljetusten alueellisesta tukemisesta annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 207
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 12

8) Ehdotukset laiksi työttömyysturvalain 25 §:n poikkeuksellisesta soveltamisesta sekä työttömyysturvalain 25 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 233
Lakialoite n:o 35/1992 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 42

9) Ehdotus laiksi kansaneläkelaissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetun lain poikkeuksellisesta soveltamisesta vuonna 1994 4448

Hallituksen esitys n:o 248
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 43

S.

10) Ehdotukset laeiksi työntekijäin eläkelain 9 §:n poikkeuksellisesta soveltamisesta vuonna 1994 ja työntekijäin työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa 4448

Hallituksen esitys n:o 247
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 44

11) Ehdotukset laeiksi työntekijäin eläkelain, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain ja eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelain sekä tapaturmavakuutuslain muuttamisesta 4449

Hallituksen esitys n:o 282
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 45

12) Ehdotukset laeiksi kaupparekisterilain ja toiminimilain 1 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 246
Talousvaliokunnan mietintö n:o 46

13) Ehdotukset laeiksi osuuspankkilain ja rahoitustarkastuslain 2 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 219
Talousvaliokunnan mietintö n:o 47

14) Ehdotus laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 277
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 11

Esitellään:

15) Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1992 (K 14) 4450

16) Ed. Hiltusen ym. lakialoite n:o 52 laiksi työnvälityslain muuttamisesta 4459

17) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 53 laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta ..... „

S.

18) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 54 laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 4460

Pöydällepanoa varten esitellään:

19) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62 hallituksen esityksen johdosta laiksi polttoaineverosta annetun lain muuttamisesta (HE 89) ..... „

20) Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 2 hallituksen esityksestä laiksi puolustushallinnon rakennuslaitoksesta (HE 174) .. „

21) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 23 hallituksen esityksestä laiksi rauhan- ja konfliktintutkimuslaitoksesta annetun lain kumoamisesta (HE 152) ..... „

22) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 22 hallituksen esityksestä laiksi hätäkeskuksia koskevasta kokeilusta (HE 193) ..... „

23) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 13 hallituksen esityksestä ajoneuvojen katsastustehtävien toimilupiin liittyväksi lainsäädännöksi (HE 180) ..... „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Ala-Harja, Ala-Nissilä, Alho, Andersson, Antvuori, Biaudet, Dromberg, Gustafsson, Hurskainen, Jaakonsaari, Jouppila, Juhantalo, Jääskeläinen, Kanerva, Karhunen, Kekkonen, Kemppainen, Kivelä, Korkeaoja, Korva, Koski, Koskinen, Kuittinen, Lahtinen, Laivoranta, Lamminen, Liikkanen, Lipponen, Markkula, Morri, Mäkelä, Niinistö, Nikula, Näsi, Ojala O., Ollila, Paasio, Pekkarinen, Perho-Santala, Pokka, Rajamäki, Ranta, Rehn O., Riihijärvi, Rinne, Saari, Salolainen, Savolainen, Suhonen, Tiuri, Turunen, Ukkola, Vanhanen, Varpasuo, Viljamaa, Viljanen, Vähäkangas ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Pekkarinen,

Turunen, Korva, Andersson, Ranta, Pokka, Alho ja Kemppainen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Kanerva, Pokka ja Viljamaa sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Ala-Harja, Andersson, Antvuori, Gustafsson, Jääskeläinen, Karhunen, Kekkonen, Kivelä, Korkeaoja, Koski, Kuittinen, Laivoranta, Lamminen, Liikkanen, Mäkelä, Niinistö, Nikula, O. Ojala, Ollila, Paasio, Rajamäki, E. Rehn, Rinne, Savolainen, Varpasuo ja Viljanen sekä tästä ja huomisesta päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Dromberg, Jouppila, Koskinen ja Vähäkangas.

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan varapuheenjohtaja

Puhemies: Ilmoitetaan, että Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan varapuheenjohtajan ed. Tuomiojan pyydettyä eroa valtuuskunnan varapuheenjohtajan tehtävästä Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta on valinnut varapuheenjohtajakseen ed. Metsämäen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi rikoslain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 180/1992 vp
Lakivaliokunnan mietintö n:o 17

Puhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 17. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) asiasta.

Yleiskeskustelu:

Ed. Lax: Arvoisa puhemies, herr talman! Viime tiistain listalta poistettiin tämä asia. Haluaisin vähän kommentoida sitä, koska tässä ilmeisesti on ymmärretty lakivaliokunnan mietintöä väärin, eikä se niin ihmeellistä olekaan, koska rikoslaki on vaikea ja vaatii lukemista ennen kuin se avautuu eikä se aina halua silloinkaan avautua. Sehän noudattaa ja sitä pyritään kirjoittamaan määrättyä systematiikkaa noudattaen, jotta varmistettaisiin mahdollisimman yhdenmukainen lain tulkinta nimenomaan tuomioistuimissa.

Eräät edustajat olivat kiinnittäneet huomiota 7 §:n perusteluihin, nimenomaan hallituksen esityksessä oleviin perusteluihin, jotka kenties sanamuodoltaan eivät ole maailman onnistuneimmat. Tämä pykälähän koskee niitä edellytyksiä, joiden vallitessa syyttäjä voi harkita syytteen nostamatta jättämistä taikka tuomioistuin voi päätyä siihen, että se jättää tuomitsematta.

Perustelutekstissä nimenomaan luonnehditaan tilannetta seuraavin sanoin: "Perustilanteena olisi tapaus, jossa aikuinen yksin kotonaan käyttää itse hankkimiaan tai valmistamiaan huumeita. Myös muutaman vakiokäyttäjän yhteinen käyttö kotioloissa olisi usein rinnastettavissa yksinkäyttöön." Tämä on ymmärretty väärin, että tämä jollakin lailla tarkoittaisi, että tämmöinen huumeiden käyttö olisi sallittua. Mutta rikoslain systematiikan mukaista on tietysti, että koko pykälää ei tarvittaisi, ellei tämä nimenomaan olisi kriminalisoitu, siis rangaistava teko. Tämä lienee väärinkäsityksen perusulottuvuus, minkä johdosta koko asia vedettiin takaisin listalta.

Haluaisin vielä lisätä, että tämä pykälä on nimenomaan tähän otettu siitä huolimatta, että rikoslain yleisessä osassa on vastaavan tyyppinen säännös, mutta se on otettu tähän, koska tähän sisältyy vielä lisäedellytys, jonka vallitessa voi tulla kysymykseen toimenpiteestä luopuminen, ja se on nimenomaan se, että huumeen käyttäjä on sitoutunut hoitoon. Lakivaliokunnan yksimielisen käsityksen mukaan hoidon korostaminen tässä yhteydessä merkitsee itse asiassa, että kynnys ennen kuin toimenpiteistä luovutaan ainakin eräissä tapauksissa nousee korkeammalle kuin se on säädetty yleisissä paragrafeissa.

Kun tämän asian jälkimainingeissa on vielä ehdotettu, että tämä pykälä poistettaisiin tästä laista, voin vain todeta, että se merkitsisi itse asiassa lievempää suhtautumista näihin rikoksiin, myös huumeiden käyttöön. Ennen kaikkea se merkitsisi sitä, että tästä suljettaisiin pois hoitovaihtoehto, jota nimenomaan kaikkien asiantuntijoiden mielestä joka käänteessä näissä tapauksissa tulee korostaa.

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Tässä ehkä hiukan aluksi ihmettelen sitä, että valiokunnan kokoonpanossahan on kaikilla puolueilla edustajansa, myöskin SMP:llä ja kokoomuksella. Hieman tietysti jää katsomaan hämmentyneenä sitä, että varsin pitkän valiokuntakäsittelyn aikana, joka sentään on kestänyt parisen vuotta, ei kuitenkaan ole päästy omassa ryhmässä sellaiseen ajatuksenvaihtoon, että muutosehdotuksia olisi voitu siellä tehdä. Erityisen mielenkiintoinen tilanne on tietysti ed. Aittoniemen kohdalla, joka on entinen lakivaliokunnan jäsen ja tältä ajalta siihen tutustunut.

Mutta kun on joskus vaikea ymmärtää lähempääkin seurattavaa keskustelua, niin ehkä toisten ryhmien menettely voi jäädä heidän itsensä huoleksi. Kuitenkin ajattelin kommentoida tätä jossakin määrin myös täällä salissa.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, vaikka huumerikoksia koskevan lainsäädännön voisi odottaa aiheuttavan suuretkin keskustelun hyökyaallot valiokuntakäsittelyssä, niin näin itse asiassa ei ole tapahtunut. Varsin nopeasti valiokunta päätyi siihen, että pääsäännöistä oltiin muutoin yhtä mieltä, paitsi että itse huumerikoksen määrittelyssä ja sen kirjoittamistavassa ilmeni selvästikin erilaisia mielipiteitä.

Tämä ei tietysti siinä mielessä ollut mikään ihme, että aivan kuten valiokunnan mietinnössä todetaan, myös asiantuntijat, joita valiokunta kuuli, hyvin selvästi jakaantuivat kolmeen ryhmään. Osa asiantuntijoista katsoi, ettei huumausaineen käytön pitäisi olla lainkaan rangaistavaa. Osa asiantuntijoista taas katsoi, että huumausainerikoksen tekomuodot pitäisi porrastaa siten, että huumausaineen käyttö olisi lievempi rikos kuin sen valmistaminen, maahantuonti, myynti tai levittäminen. Sitten vielä löytyi asiantuntijoista niitä, jotka puolsivat hallituksen esitystä sellaisenaan.

Hallituksen esityshän lähtee siitä, että varsinaisesti huumerikos määritellään yhdessä ja samassa pykälässä, jossa on rangaistusasteikkona sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Itse kuulun niihin kansanedustajiin, joiden mielestä olisi kuitenkin yleisen käyttäytymisohjeen antamisen kannalta edullista tehdä eroa erilaisten tekotapojen välille siten, että nimenomaan liiketoiminta huumausaineella olisi erittäin ankaran arvostelun kohteena ja käytön osalta yhteiskunta sinänsä osoittaisi tuomitsevansa tällaisen menettelyn, mutta katsoisi, että rangaistusjärjestelmä, sanktiojärjestelmä, sellaisenaan ei ole ehkä kaikkein osuvin muoto, vaan huumausaineista riippuville käyttäjille hoito olisi oikeampi vaihtoehto.

Tämä olisi mielestäni voitu aivan hyvin toteuttaa rikoslainsäädännön normaalilla kirjoitustavalla, jota professorikomitea, toimikunta, myös ehdotti hallitukselle ja ministeri Pokalle. Kuten me historiasta jo tiedämme, tämä ei saanut myönteistä vastausta aikaiseksi, vaan tässä yhteydessä on poikettu normaalista rikoslakiprojektin omaksumasta kirjoitustavasta. Varmuuden vuoksi sanon, jos kaikki eivät ole sitä niin tarkkaan seuranneet, että normaali käytäntö on se, että on olemassa rikos, sitten on lievä tekomuoto ja sitten toisessa päässä on myös asteikko törkeälle rikokselle. Tämä mielestämme olisi voitu tehdä myös huumerikosten osalta. Mutta mennyttä ei kannata murehtia.

Näytti siltä, että tällaista kirjoittamistapaa ei saada nyt kuitenkaan lävitse eduskunnassa. Hallituspuolueet olivat siksi vahvasti linnoittautuneet hallituksen esityksen taakse, ja sellainen oikeushan heillä on, ja sen vuoksi omalta osaltani pyrin vain mahdollisimman oikean kirjoitustavan aikaansaamiseen tällä mallilla. Sen vuoksi edustajien Polvi ja Hassi tavoin olen sitä mieltä, että lakiin pitäisi kirjoittaa rangaistusasteikko, joka olisi muutoin kuten hallituksen esitys, mutta huumausaineen luvattomasta käytöstä olisi rangaistusasteikko sakko tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Meidän kantamme poikkeaa siis myös toisesta ehdotuksesta, joka on Vuoriston — Luhtasen ehdotus, jossa on rangaistusasteikkona yleensä sakko tai enintään kolme vuotta vankeutta. Heillä puolestaan pelkkä käyttö on sakko tai enintään yksi vuosi vankeutta.

Se, minkä takia nämä mielipiteet ovat eri vastalauseissa, on tietysti osittain myös käsittelyhistoriaan liittyvää, mutta ehkä keskeisin ero on kuitenkin se, että mielestäni hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen maksimi tavallisesta huumerikoksesta, kaksi vuotta, on aika ankara, jos sitä verrataan moniin muihin rikoslaissa oleviin rikoksiin ja niistä annettuihin rangaistuksiin. Ja kun kuitenkin muistetaan, että törkeästä huumausainerikoksesta voi maksimi olla kymmenen vuotta eli sama kuin taposta, niin se on kyllä jo sen verran korkea asteikko, että varmasti kelpaa kansainväliseen vertailuun.

Mitä tulee käyttöön, onko siinä oikea raja sakko ja vankeutta enintään kuusi kuukautta vai sakko ja vankeutta enintään yksi vuosi, on ehkä hyvä muistaa, että kuuden kuukauden maksimi on sinänsä pohjoismaista linjaa. Se on myös linja, jonka Ruotsi varsin vähän aikaa sitten on omak-

sunut. Näin ollen mielestäni me pärjäisimme juuri tällä periaatteella, että on samantapainen lainsäädäntö kuin naapureissa, ja tämä sen toteuttaisi.

Jos poliisi tarvitsee lisävaltuuksia, niin mielestäni tästä on hyvät kokemukset auton luvattoman käytön yhteydessä. Olemme tehneet tällaisen täsmäaseen, on annettu poliisille valtuuksia, kun tarvitaan. Mielestäni se on mahdollista jatkossakin.

Arvoisa puhemies! Minun mielestäni on kuitenkin hyvä tässäkin yhteydessä muistuttaa siitä, että sekä hallituksen esitys että vastalauseet lähtevät siis kaikki huumausaineiden käytönkin kriminalisoinnista. Lisäksi kaikki valiokunnassa olleet puolueet ovat kannattaneet edustajiensa välityksellä myös törkeiden huumausainerikosten rangaistusten ankaroittamista nykyisestään. Siinä ei ollut siis mitään riitaa. Äänestykset koskevat siis vain tavallisen huumeainerikoksen ja käytön välistä mahdollista eroa lakitekstissä. Lakivaliokunta on lisäksi sanonut selkeästi mietinnössään ja yksimielisesti, että nykyinen tuomioistuinkäytäntö, joka on pääsääntöisesti pelkästä käytöstä siis sakkoa, on meidän mielestämme ok ja me emme aio tätä myöskään muuttaa tai emme halua antaa sellaisia signaaleja, että sitä tarvitsisi muuttaa.

Tältä pohjalta, arvoisa puhemies, olen tietysti pohtinut 7 §:n muunnelmia ja sen poisottamista, joka täällä on käynyt esillä. Sen kohdalla voi tietysti jäädä miettimään sitä, onko sinänsä lain kirjoittaminen tällä tavoin kuin hallitus on sen tehnyt hyvä vai huono asia. Sitä varmasti katsottiin puolelta jos toiselta. Ainakin ammattilaiset — tässä tapauksessa tarkoitan ammattilaisilla tutkinta-, syyttäjä- ja tuomitsemispuolta — katsoivat, että tällä pykälällä voi tulla toimeen. Toki oltiin sitä mieltä, että normaalipykälilläkin — siis tuomitsemattajättämis- ja syyttämättäjättämispykälillä — voitaisiin tulla toimeen ihan samalla tavoin. Mutta se, mitä siihen haluttiin lisää, oli nimenomaan se, mitä valiokunnan puheenjohtaja Lax täällä toi jo esille, eli se, että huumausaineitten käyttäjän hoitoon sitoutuminen olisi erikseen ihan laissa huomioon otettava asia.

Ehkä sen verran voisi vielä sanoa tulevaisuutta silmälläpitäen, että valiokuntahan yksimielisesti ehdottaa myöskin kahta pontta, joista toinen on ruotsalaistyyppisen sopimushoitojärjestelmän käyttöönotto, joka tarkoittaa siis sitä, että henkilö tuomittaisiin — minä käytän omaa esimerkkiäni — esimerkiksi vankeuteen ja vankeusaikana hänelle sisältyisi vankeusjaksoon myöskin hoitojakso ja sinä aikana voitaisiin katsoa siis, että rangaistus kuluu.

Me kävimme myöskin tutustumassa tällaiseen järjestelmään. Lakivaliokunta teki viime kesänä vierailun Ruotsiin vankilaan, joka oli tällaiseen erikoistunut, ja paikallaolijoiden kokemukset olivat käsittääkseni hyvin voittopuolisesti myönteiset. Katsottiin, että tämän tyyppinen järjestelmä saattaisi tulla kyseeseen. Sellainen järjestelmä ei synny hetkessä, vaan siihen pitää antaa ministeriölle aikaa, siihen olen valmis myöntymään. Sen vuoksi emme ehdottaneet myöskään opposition puolelta varsinaisesti mitään pykälää valiokunnassa, vaan pontta, joka olikin yksimielinen kanta.

Tämä olisi mahdollinen osaratkaisu, mahdollinen osaratkaisu, myöskin jatkossa yhä nouseviin rattijuoppotapauksiin. On myöskin aivan selvä asia, että se, että ihminen juo tai että ihminen ajaa autoa, eivät ole varsinaisesti ongelmia, vaan se, että se tapahtuu yhdessä, ja kun ajaa voi ilman korttia, niin parempi päästä silloin päihteistä eroon.

Minusta tuntuu, että se monessa suhteessa rakentava henki löytää uusia muotoja seuraamusjärjestelmälle ja antaa tavallaan variaatiomahdollisuuksia, olisi sellainen yli eduskuntakausien ja hallitusvaihdosten kantava ajatus, jota olen valmis puolustamaan myöskin täällä salissa.

Minusta tuntuu, että puhuttaessa huumerikoksista on hyvin helppo kaupata pelkoa toivon tilalle, on hyvin helppo myöskin levittää levottomuutta ja aiheuttaa sellaisia tilanteita, joissa ihmiset varmuuden vuoksi äänestävät nopeasti tehtyjen ehdotusten puolesta. Minä toivon, että ainakaan sitä ei kenenkään tarvitsisi tehdä sen vuoksi, että sillä antaisi kuvan, että on huolestunut huumeista. En ole tavannut tässä talossa yhtään sellaista ihmistä, joka ei olisi huolestunut huumeista, joka ei haluaisi tehdä kaikkea sitä, mitä voidaan tehdä sekä rangaistuksin, sanktiojärjestelmillä, että hoito-, valistus- ym. järjestelmien yhdistelmillä, jotta tämä ongelma olisi mahdollisimman pieni tulevaisuudessakin Suomessa. Tältä pohjalta, uskon, voidaan jotain tuloksia jatkossa löytää.

Ed. Pekkarinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja puhui pääasiallisesti 7 §:stä, mutta siitä huolimatta

haluaisin todeta oikeastaan myöskin viitaten siihen, mitä ed. Halonen sanoi, että tiukalla huumausainekontrollipolitiikalla on ollut myönteisiä vaikutuksia yhteiskuntaan ja siitä pitää lähteä eli pitää lähteä siitä, että tämä tiukka kontrolli myöskin jatkuu.

Kun lakivaliokunnan puheenjohtaja totesi, että oli syytä ottaa erillinen pykälä toimenpiteistä luopumisesta, niin ymmärrän tämän. Pidän myöskin tärkeänä, että eräissä tapauksissa hoitoon sitoutuminen on parempi vaihtoehto kuin toimittaminen vankilaan. Ja käyhän myöskin valiokunnan mietinnöstä ilmi, että vankiloissa huumausaineongelma on pahentunut, ja siinä mielessä meidän tulee kyllä ajatella ihmistä ja pyrkiä siihen, että tämä ihminen todella pääsisi oikeille raiteille.

Joka tapauksessa haluaisin todeta, että se ei nyt ehkä ole ihan niin kuin tässä on annettu ymmärtää, että tämä 7 § olisi parempi kuin että se jätettäisiin pois. Nimittäin valiokunnan mietinnöstä käy myöskin kyllä ilmi, että hyvin harvassa tapauksessa on oltu ryhtymättä syytteen nostoon ja jätetty rankaisematta, mutta valiokunnan mietinnöstä käy ilmi, että 7 §:n sisältö tulee johtamaan siihen, että syyttämättä ja rankaisematta jättäminen tulee pääsääntöiseksi eräissä tilanteissa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Politiikassa on niin, että kun tulee toisinajatteleville hätä käteen, niin kuin tässäkin tapauksessa ilmeisesti ed. Haloselle, aletaan tarjota ponsia; se on tämä vanha asia. Hän puhui ponsista, mutta hän puhui myöskin, voisiko tämän pykälän poistaa, ja aprikoi tätä asiaa. Ei tätä poistaa pidä missään tapauksessa, koska se veisi silloin omasta halustaan hoitoon hakeutuneen ja sitoutuneen henkilön mahdollisuudet välttyä rangaistukselta, koska hän ei hakeutuisikaan hoitoon mahdollisesti tästä syystä. Näin ollen 7 § on kyllä säilytettävä, mutta siitä on poistettava elementti, joka yhdessä hallituksen esityksen perustelujen kanssa toteuttaa sen, että voidaan perustaa ja oikeastaan yllytetään ja kehotetaan perustamaan vakiokäyttäjien huumeluolia, joissa iltaisin voi saada heroiinipistoksia ja vedellä oopiumia, eikä tämä olisi rangaistavaa käytännöllisesti katsoen lainkaan, kun katsotaan hallituksen esityksen perustelut ja valiokunnan hyväksymä pykälä.

Esimerkiksi minun ja ed. Kaarilahden pykälät ovat hieman erilaiset, palaan niihin myöhemmin varsinaisessa puheenvuorossani. Ne mahdollistavat hoitoon hakeutuneen saamaan tietynlaisen armon tässä asiassa, mutta eivät yllytä perustamaan kotiluolia huumeiden käyttämiseen, kuten valiokunnan hyväksymässä muodossa oleva 7 §. Ei tässä asiassa sen enempää.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan todeta, että itse olen hallituksen esityksen kannalla johtuen siitä, että käytön rangaistusasteikko oli sakoista kahteen vuotta vankeutta. Totean, että useimmiten ne, jotka käyttävät huumeita, myöskin toimivat välittäjinä, joten tämä on mielestäni oikean suuntainen.

Mitä tulee hoitoon ohjaukseen, myöskin tämä oli se seikka, jonka johdosta päädyin hallituksen esitykseen.

Valitan sitä, että eräät muut eduskunnan jäsenet ovat tulkinneet väärin valiokunnan mietintöä. Mietinnön 7 §:ssä aivan selkeästi todetaan toimenpiteistä luopuminen nimenomaan sen johdosta, jos asianomainen huumeiden käyttäjä osoittaa hakeutuneensa hoitoon ja sitoutuu hoitoon. Tämä on merkittävä asia, että hänen pitää myös sitoutua hoitoon. Tämän jälkeen hänen ei tarvitse kärsiä vankilatuomiota, vaan voi olla hoidossa. Tärkeintä olisi kuitenkin, että Suomessa voisimme turvata näille henkilöille hoitomahdollisuuden. Meillä ei ole riittävästi resursseja tällä hetkellä. Toivoisinkin, että hallitus kiinnittäisi tähän kysymykseen huomiota.

Olisi hyvä, että yleensäkin otettaisiin tietoa valiokunnan jäseniltä asioista, ennen kuin lähdetään tekemään ponsiesityksiä.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mielestäni hallitus on lähtenyt aivan oikein nimenomaan siinä, että käytön rangaistus on kaksi vuotta, joka sisältyy nimenomaan lakiesitykseen. Tämä perustuu mielestäni myös aika pitkälle rikostutkinnallisiin syihin, kuten ed. Tykkyläinen totesi.

Kun valiokunnan puheenjohtaja totesi, että pieni fibaus ehkä hallituksen esityksen perusteluissa on, minun mielestäni se on erittäin suuri ja vaarallinen. Olen tänään keskustellut huumepoliisin edustajien kanssa. Nimenomaan se, että perustilanteeksi esitetään, että muutama vakiokäyttäjä käyttää yhteisesti kotioloissa, aivan kuten ed. Aittoniemi sanoi, tämä peruste tulee olemaan erittäin suuri kynnys määrätyissä asioissa nimenomaan silloin, kun joudutaan pohtimaan sitä, lähdetäänkö yleensä edes tutkimaan puutteellisten resurssien johdosta. Nimenomaan, jos

on saatu tutkittua, silloin tulee ongelmaksi tehdä ratkaisu siitä, mikä on "kotioloissa" taikka "siihen verrattavissa", koska kotiolot voivat olla hyvin moninaiset tällaisenakin aikana. Tämä on todella karmea esimerkki siitä, kuinka jokin hyvä asia voidaan pilata nimenomaan lain perusteluissa.

Ed. Turunen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a a r i l a h t i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnan puheenjohtajan ed. Laxin puheenvuorosta huolestuin vielä enemmän syystä, että hän kuvasi hallituksen esityksen perusteita, etteivät ne ole maailman onnistuneimmat. Eivät todellakaan. Hallituksen esityksen perusteluissa, toimenpiteistä luopumisen perustilanteena kuvataan: "- - aikuinen yksin kotonaan käyttää itse hankkimiaan tai valmistamiaan huumeita. Myös muutaman vakiokäyttäjän yhteinen käyttö kotioloissa olisi usein rinnastettavissa yksinkäyttöön." Olen enemmän kuin huolestunut. Tämä ei todellakaan ole maailman onnistuneimpia pykäliä.

Mitä tulee 7 §:n tarpeellisuuteen, ed. Halonen asiallisesti sitä pohdiskeli. Valiokunta toteaa mietinnössään, että erityissäännös on perusteltua, koska nykyisin voimassa olevassa uudessa, vuonna 1991 voimaan tulleessa rikoslaissa on myös toimenpiteistä luopumista koskeva yleispykälä, jota ei ole käytetty. Syy tähän syyttäjien mukaan on yksiselitteisesti se, että huumausaineiden vakiokäyttäjät syyllistyvät muihin rikoksiin, joiden perusteella heitä ei voi vapauttaa tuomioista. Siitä syystä tätä pykälää on erittäin vähän käytetty. Se ei ole riittävä perustelu säätää nyt tässä muodossa ainakaan mietinnössä olevaa pykälää, koska pykälässä valiokunnan mietinnössä ei pelkästään käytöstä, vaan myös muusta tässä luvussa tarkoitetusta rikoksesta voidaan jättää syyte nostamatta tai tuomitsematta. Muut pykälät tässä luvussa liittyvät jopa törkeään huumausainerikokseen.

Ed. Korva merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Kaarilahdelle. Hän ei halua sitä ilmeisesti uskoa, vaikka se on valiokunnan selvä ja hyvin epädramaattinen toteamus, että perustilanne, joka tässä on kuvailtu ja johon hän viittaa, on kiistatta rangaistava teko.

Kun puhumme syytetoimenpiteistä luopumisesta, jostakin syystä on kuviteltu, että tällainen luopumistoimenpide automaattisesti lankeaisi siitä, että tällainen pykälä on olemassa. Tämä on täydellinen väärinkäsitys. Joka ikinen luopumistoimenpide on erillisen kokonaisharkinnan tulos. Ei tämä avaa mitään sen tyyppisiä portteja, mitä monen maallikon taholta on tässä tuotu esille. Tämä varsin pidättyväinen käytäntö, jota näissä luopumisissa on noudatettu tuomioistuimissa, käy jo itse asiassa näytöstä siitä, että näin on.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen suhtautuminen on mielestäni juuri sentapaista tässä asiassa, että siinä koetetaan pikemminkin leimata toinen puhuja, miten se nyt oli, hätä kädessä olevaksi tai muuta sellaista ja saada pelästymään siitä, että kyseinen henkilö osoittaisi tässä tilanteessa omaavansa huonomman moraalin kuin toisenlaista kirjoitustapaa haluava henkilö. Mielestäni tästä ei pitäisi olla lainsäätäjien kesken kyse vaan siitä, mikä antaa oikean lääkkeen, oikein keinon, yhteiskunnalle käsitellä tätä asiaa.

Mielestäni kyllä pikkuisen ainakin hallituspuolueiden edustajat ovat myöhässä, mitä tulee hallituksen esityksen perusteluihin, kun olen ainakin useamman kerran kuullut ministeri Pokan kertoneen, kuinka he nyt ovat antaneet hyvän ja ankaran signaalin ulospäin. Olisi ollut kaksi vuotta aikaa tähän reagoida. Mutta eihän minun kannata tietysti oppositiossa olla tästä asiasta huolissani.

Mutta se, mitä valiokunta on sanonut, valiokunta on kiristänyt ja ollut vielä tiukempi, joten tässä mielessä uskoisin, että tämä valiokunnan mietintö alkaisi jollakin tavalla vakuuttaa siitä, että se, mitä sanktiojärjestelmällä saadaan aikaan, kyllä tässä on.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laxille eräs esimerkki. Jos syyttäjä harkitessaan toteaa, että teko on ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta, sen jälkeen se viedään oikeuteen. Herra puhemies! Ed. Lax käräjät istuneena varatuomarina tietää, millä tavoin avustajat tällaisessa tilanteessa käyttävät tilaisuutta hyväkseen: Lyövät pöytään lain perustelut ja viittaavat siihen, että eduskunta on arvovallallaan todennut, että perustilanteena on myös tilanne, jossa muutama vakiokäyttäjä käyttää kotioloissa. Sen jälkeen

keskustellaan, onko tilanne ollut sellainen, että se on ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta. Perustelujen johdosta, joita käytetään myös oikeudenkäynneissä hyväksi nimenomaan puolustuksen osalta ja myös syyttäjä käyttää varmasti monta kertaa, minä olen tähän puuttunut.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Halonen on tyystin oikeassa, että tässä myöhäisessä vaiheessa otetaan asia käsittelyyn. Sanon kuitenkin, että olen asiaan perehtynyt tämän kahden vuoden aikana ja seurannut sitä intensiivisesti ja tiiviisti ja siitä keskustellut useiden edustajien kanssa monessa eri vaiheessa. Myönnän, että tässä loppuvaiheessa asia pääsi luiskahtamaan, mutta olen myös sitä mieltä, että tässäkin vaiheessa, jos on mahdollisuus, siitä voimme kyllä olla eri mieltä, mutta jos on mahdollisuus estää säätämästä lakia, joka tuo käytännössä ongelmia, niin mielestäni sellaista lakia ei pidä säätää.

Ed. Lax totesi, että tämä on aina erillisen harkinnan tulos. Näin toki on, mutta edustaisin valiokunnasta vieläkin tiukempaa linjaa, että tällaista harkintavaltaa en tässä asiassa soisi, koska tuomioistuimet ja syyttäjät ovat itse katsoneet ainakin niissä yhteydenotoissa, joissa olen tänään ja näiden päivien aikana ollut, että he eivät tätä harkintavaltaa tarvitse.

Ed. Häkämies (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen kyllä sitä mieltä, että tältä osin hallituksen esityksen perustelut eivät ole kaikilta puolilta hyvin harkitut. Olisi ollut ehkä parempi, että ei olisi kuvailtu tällaista esimerkkitilannetta vaan yksinkertaisesti jätetty syyttäjä- ja tuomarikunnan harkintaan tämä asia, jossa ei sinänsä mitään muutosta tapahdu. Osa täällä olevista kansanedustajista ei ilmeisesti oikein tätä asiaa tajua ja osa ei halua tajuta.

Ed. Kallikselle ja ed. Tykkyläiselle sanoisin kuitenkin korjaukseksi, että kun täällä sanoitte, että on parempi, että ihmistä ei laiteta vankilaan, vaan on parempi, että hän sitoutuu hoitoon, niin se ei ole mahdollista, jos on kysymyksessä sellainen huumerikos, josta olisi tulossa todella vankilarangaistus; hoitoon sitoutuminen ei vankilarangaistuksesta kyllä vapauta. Kysymys on lähinnä tietysti käyttötilanteista ja tilanteista, joissa olisi tulossa sakkorangaistus.

Mitä tulee ed. Aittoniemen käyttämään huumeluolaesimerkkiin, se on minusta entiseltä rikoskomisariolta vähintäänkin vastuutonta. Tarkoitan sillä, että Suomesta ei kyllä löydy yhtään syyttäjää, ei yhtään tuomioistuinjuristia, joka ei olisi sitä mieltä, että jossakin huumeluolassa tapahtunut huumausaineiden käyttö ei olisi yleisen lainkuuliaisuuden vastaista. Totta kai siitä tulee syyte. Totta kai siitä tulee tuomio.

Ed. Hassi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todella olisi ollut varsinkin hallituspuolueiden edustajien ja miksei muidenkin aika puuttua hallituksen esityksen perusteluissa oleviin lauseisiin vähän aikaisemmassa vaiheessa. Mutta minä kyllä jään ihmettelemään, että jos nyt ylipäänsä tarvitsee mainita esimerkkitapausta siitä, mikä voi olla lievä tapaus, niin pitäisikö sen olla esimerkiksi sellainen, että tarjoaa huumetta ihmiselle, joka ei ole sitä ennestään käyttänyt. Minun mielestäni se on kyllä huomattavasti törkeämpi tilanne kuin se, että entiset vakiokäyttäjät muutaman hengen porukassa käyttävät mitä käyttävät.

Ed. Lax (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä sana ed. Kaarilahden viimeisen puheenvuoron johdosta. Minä en nyt tiedä, missä hänen ajatuksensa tänään kulkevat, mutta eilen hän ainakin esitti 7 §:n poistamista. Haluan nyt selvyyden vuoksi todeta, totean sen lakimiehenä ja valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden lausuntoihin vedoten: Tämän 7 §:n poistaminen johtaa lievempään suhtautumiseen, koska silloin astuvat pelkästään yleiset rikosoikeudelliset luopumissäännökset voimaan.

Ed. Polvi: Herra puhemies! Valiokunnan käsittelyn perusteella jo oli pääteltävissä se, että keskeiseksi keskustelun aiheeksi muodostuu lähinnä käytön rangaistusasteikko ja toimenpiteistä luopumista koskeva säännös. Käsittelyssä olevassa esityksessä kuitenkin keskeisenä tavoitteena on uudistaa huumausainerikoksia koskevat säännökset siten, että kansainväliset sopimuksien velvoitteet pystytään täyttämään. Niiden kannalta merkittävin on lähinnä rahanpesua sekä huumausainerikoksen valmistelun edistämistä koskevien tekojen kriminalisointi.

Nykyiseen verrattuna esitys merkitsee käytännössä säännösten tiukentamista. Sitähän merkitsevät mm. kätkemisrikoksen ulottaminen koskemaan rahanpesua, huumausainerikoksen valmistelun edistämistä koskevat säännökset ja samoin myös törkeän huumausainerikoksen rangaistusasteikon kiristäminen. Huumausainerikoksia koskevien säännösten täsmentäminen tai tiuken-

taminen yleisesti on perusteltua, ja siitä myös lakivaliokunnassa käsittelyn aikana on vallinnut yksimielisyys.

Myönteisenä valiokunnan käsittelystä on todettava, että se säännösten tiukentamisen ohella on aivan oikein päätynyt painottamaan hoidollisten järjestelmien kehittämistä huumausainerikollisuuden ja huumausaineiden haittavaikutusten torjunnassa. Niinpä valiokunta yksimielisesti korostaa huumausaineiden käyttäjien hoitoon hakeutumisen edistämisen välttämättömyyttä. Valiokunta edellyttää myös eri viranomaisten nykyistä kiinteämpää yhteistyötä edellytysten luomiseksi huumausainerikoslainsäädännössä säädetylle hoitoon sitoutumiselle, joka on myös edellytyksenä eräissä tapauksissa jättää syyte ajamatta ja samalla myös rangaistus tuomitsematta. Siltä osin säännös tietenkin kiristää nykytilannetta.

Valiokunta edellyttää myös toimivan hoitoonohjausjärjestelmän aikaansaamista ja riittävien resurssien turvaamista, jotta huumausaineista riippuvaisella on myös tosiasialliset mahdollisuudet hoitopalvelujen käyttöön. Valiokunta edellyttää siis hoitoonohjausjärjestelmän kehittämistä ja hoitopalvelujen turvaamista. Sen edellyttämä linja onkin kokonaisuudessaan yhteiskunnan kannalta niin taloudellisesti edullisempi kuin palveluja tarvitsevien kannalta inhimillisempi kuin se palvelujen alasajolinja, joka tällä hetkellä yleisesti on vallalla.

Myönteisenä on myös todettava valiokunnan mietintöön sisältyvä ponsi, jossa edellytetään selvitettäväksi rangaistusjärjestelmän täydentämistä uudella seuraamuksella, jossa rangaistukseen voidaan sisällyttää myös hoitojakso; tätä muun muassa ed. Halonen jo puheenvuorossaan kuvasi. Selvitettäväksi esitetty järjestelmä mahdollistaa myönteisiä tuloksia huumausainerikollisuuden torjunnassa. Pelkillä vankeusrangaistuksilla se on ilmeisesti harvinaisempaa.

Hallituksen esitys liittyy osana rikoslain kokonaisuudistukseen, jossa on omaksuttu periaate, jonka mukaan kaikki rangaistussäännökset, joiden perusteella on mahdollista tuomita vankeutta, keskitetään rikoslakiin. Siltä osin esitys onkin rikoslain kokonaisuudistuksen tavoitteiden mukainen.

Uudistuksessa on ollut kuitenkin lähtökohtana myös rangaistavuuden uudelleenarviointi kokonaisuudessaan. Sen tavoitteena on ollut saada rangaistussäännökset vastaamaan nykyistä paremmin rikosoikeudellisia periaatteita eli suhteuttaa oikeudenmukaisesti eri tekijöiden rangaistustaso, sekä keskenään että muiden rikosten rangaistuksiin.

Hallituksen esityksen mukainen eri tekomuotojen ja rangaistusasteikon määrittely, johon valiokunnan enemmistö on yhtynyt, ei käsitykseni mukaan täytä edellä mainittua, rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttua yleistä tavoitetta ja jo hyväksyttyäkin periaatetta.

Huumausaineen käytön rangaistavuudesta valiokunta on ollut yksimielinen, mikä on aikaisemminkin jo todettu. Erimielisyyttä sen sijaan aiheutti rikosten tekomuotojen määrittely ja huumausaineen käytön rangaistusasteikko. Valiokunnan kuulemista asiantuntijoista osa katsoi, ettei huumausaineiden käytön pitäisi olla rangaistavaa lainkaan. Osa oli sillä kannalla, että rikoksen tekomuodot tulisi porrastaa siten, että huumausaineen pelkkä käyttö olisi lievempi rikos kuin huumausaineen valmistaminen, maahantuonti, myynti tai levittäminen. Tuo vastaa myös omaa käsitystäni. Osa kannatti sellaisenaan hallituksen esitystä, johon myös valiokunnan enemmistö päätyi, eli huumausaineen käyttö tekomuotona rinnastetaan sen valmistamiseen, maahantuontiin, myyntiin jne.

Huumausaineen käytön rangaistavuutta on pohdittu myös rikoslakiprojektin piirissä, jonka ehdotuksen perusteella hallituksen esitys on pääosin kirjoitettu. Kun käyttö tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön mukaan on rangaistavaa, on myös rikoslakiprojekti esityksessään päätynyt käytön rangaistavuuden säilyttämiseen. Se ehdotti kuitenkin käyttöä rangaistavaksi huumausainerikkomuksena eli varsinaista huumausainerikosta lievempänä tekomuotona. Se ratkaisu olisikin toteuttanut myös rikoslain uudistuksessa yleisesti asetettuja tavoitteita ja periaatteita.

Hallituksen esitys ja valiokunnan enemmistön tekemä valinta poikkeaa siitä tavoitteesta, ja senhän valiokunta myös mietinnössään myöntää toteamalla: "Esitykseen sisältyvät rangaistussäännökset on pääosin kirjoitettu rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa hyväksyttyjen kirjoitusperiaatteiden mukaisesti. Huumausainerikosta koskeva säännös poikkeaa jossain määrin rikosten eri tekomuotojen kirjoitustapaa koskevista yhtenäistämisperiaatteista." Omaksutusta periaatteesta tuo valiokunnan esitys poikkeaa juuri siltä osin, että varsinaista rikosta lievempää tekomuotoa ja siitä säädettävää rangaistusta ei tunneta.

Hallituksen esityksessä on lähtökohtana määritellä vähäinenkin käyttö huumausainerikok-

seksi. Määritellessään huumausaineiden käytön huumausainerikokseksi hallitus ja nyt myös valiokunnan enemmistö on samalla määritellyt rangaistusasteikoksi sakon tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Mietinnössään valiokunta kuitenkin toteaa: "Valiokunta korostaa kuitenkin, ettei hallituksen esityksen eikä valiokunnan tarkoituksena ole muuttaa vallitsevaa rangaistusten mittaamiskäytäntöä, jonka mukaan huumausaineen käytöstä on yleisimmin tuomittu sakkorangaistus."

Valiokunnan lähtökohtana on siten säilyttää huumausaineiden käytön rangaistuskäytäntö nykyisellään. Valiokunnan kannanottoa sinänsä pidän oikeana. Sen olisi kuitenkin syytä selvemmin ilmetä myös pykäliin kirjoitetusta säännöstöstä, eli tekomuodoissa pitäisi olla ero samaten kuin rangaistusasteikossa.

Niin hallituksen esityksen perusteluissa kuin valiokunnan kannanotoissakin on korostettu, että tarkoituksena ei ole muuttaa vallitsevaa rangaistusten mittaamiskäytäntöä, jonka mukaan käytöstä on yleisimmin tuomittu sakkorangaistus. Tuon tavoitteen toteuttaminen edellyttää huumausaineen käytön erottamista tekomuotona huumausainerikoksesta. Johdonmukaisimmin se on toteutettavissa kirjoittamalla säännöstö valiokunnan mietintöön sisältyvän II vastalauseen mukaisesti.

Herra puhemies! Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi hyväksytään valiokunnan mietintöön sisältyvän II vastalauseen mukainen lakiehdotus. Se merkitsee rikosten eri tekomuotojen porrastamista rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa omaksuttujen periaatteiden mukaisesti. Samalla se merkitsee huumausaineiden käytön rangaistusasteikon säilyttämistä nykyistä tuomioistuinkäytäntöä vastaavana.

Edustajat Andersson ja Ranta merkitään läsnä oleviksi.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin pyytänyt puheenvuoron vastauspuheenvuoroksi ed. Häkämiehelle ja haluan todeta, ettei tule pöytäkirjoihin mitään vääriä käsityksiä, että puhuin ja perustelin omaa kannanottoani, miksi tulin hallituksen esityksen kannalle, ja käsittelin puheenvuorossani käyttöä. Haluan todeta, että valiokunnan mietinnössä todetaan 7 §:stä, että pykälässä on erityinen säännös toimenpiteestä luopumisesta. Sen mukaan huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä rikoksesta voidaan jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jollei teko olosuhteet huomioon ottaen ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta, joten toivottavasti tämä asia meni nyt perille ed. Häkämiehelle, mitä tarkoitin.

Haluan todeta ed. Polven puheenvuoron johdosta, että niissä maissa, joissa on lievennetty yleensäkin rangaistusasteikkoja käytön kohdalla, huumeiden käyttö on levinnyt. Totean esimerkkinä Italian, jossa Italian sisäministeri on hyvin vakavasti ottanut asian uudelleen tarkasteltavaksi ja todennut, e.tä siellä pitäisi siirtyä vähän ankarampaan rangaistuskäytäntöön.

Ed. P o l v i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tykkyläinen ilmeisesti on ymmärtänyt väärin II vastalauseeseen sisältyvän esityksen. Se ei lainkaan tarkoita asteikon lieventämistä vaan sitä, että säännöstö kirjataan selvästi ja erotellaan eri tekomuodot. Se mahdollistaa rangaistusasteikon ja tuomioistuinkäytännön säilyttämisen nykyisellään.

Ed. H a s s i: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Polven tekemää ehdotusta siitä, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin valiokunnan mietinnön II vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Kommenttina ed. Tykkyläiselle: Hän puhui siitä, että ongelmat ovat pahentuneet siellä, missä käyttöön kohdistuvat rangaistukset ovat lieviä. Itse ainakin muistan kuulleeni valiokuntakäsittelyssä eräiden asiantuntijoiden, jotka ovat tutkineet näitä asioita kansainvälisesti, tehneet vertailuja eri maiden välillä, toteavan, että ei ole voitu löytää yhteyttä käyttöön kohdistuvien rangaistusten ankaruuden ja huumeongelman vaikeuden välillä. Kysyin itse eräältä asiantuntijalta, minkä asian kohdalta tällainen syy-yhteys voidaan löytää. Siihen itse asiassa kukaan ei osaa vastata.

Meistä kaikki varmasti palavat halusta tehdä jotakin huumeongelmalle, mutta mielestäni tässä asiassa olisi hyvin tärkeätä säilyttää pää kylmänä, miettiä täsmäaseita eikä ampua norsupyssyllä vääriin kohteisiin. Tietenkin tällaisen ongelman taustalla ovat aina yleiset yhteiskunnalliset olosuhteet. Joskus muinoin tuberkuloosin vastainen taistelu oli Suomessa oleellinen asia ja ruvettiin kehittelemään joukkoröntgenkuvauksia ym. Itse asiassa kuitenkin yleisen ravitsemustilanteen paraneminen vaikutti ratkaisevimmin siihen, että tuberkuloosi käytännölli-

sesti katsoen saatiin häviämään tästä maasta. Aivan samoin olen sitä mieltä, että paljon monimutkaisemmat syy-yhteydet, jotka liittyvät koko yhteiskunnan tilaan, ovat ne pohjimmaiset asiat, jotka vaikuttavat niihin pohjavirtoihin, joista tämä huumeongelmakin, sen joko lievyys tai vaikeus, on ilmausta. Mutta silti tietenkin pitää yrittää löytää oikeita toimenpiteitä myöskin varsinaisen huumepolitiikan saralla. Mielestäni siinä kaksi asiaa ovat strategisesti kaikkein tärkeimpiä.

Ensimmäinen on se, että ne iskut, mihin yhteiskunta kohdistaa voimavarojaan, suunnataan varsinaiseen rikollisuuteen eli huumekauppaan. Tämä lakiesitys antaa mielestäni ihan hyviä täsmäaseita tässä asiassa, kun mm. rahanpesua koskevat säädökset tiukkenevat. Se on mielestäni hyvä täsmäase siihen huumebisnekseen, jossa pyörivät suuret rahat ja jossa ihmishengellekään ei paljon arvoa anneta.

Toinen oleellinen huumepolitiikan keino on hoidon edistäminen. Se on jo tullut esiin muun muassa ed. Tykkyläisen käyttämissä puheenvuoroissa, että meillä valitettavasti käytännön hoitoresurssit tässä maassa eivät ole riittävät. Se on erittäin paha asia. Tähän liittyen olisi tärkeää muistaa se, että käyttäjiin kohdistuva ankaruus käytännössä myös haittaa hoitoon hakeutumista.

Me täällä tiedämme, että hoitohenkilökunta ei kavalla tai sen ei ainakaan pitäisi kavaltaa poliisille asiakkaitaan. Mutta on ihan eri asia, mitä ihmiset kentällä tietävät ja luulevat. (Ed. V. Laukkanen: Kyllä hekin tietävät!) — Minä itse olen kohdannut ihmisiä, jotka ovat pelänneet hakeutua hoitoon siinä pelossa, että he joutuvat sitä kautta poliisikuulusteluihin. — Minä uskon siihen, että ihminen, joka on edennyt huumeiden käytössä niin pitkälle, että hän on riippuvainen ja tarvitsee hoitoa, ei välttämättä toimi täysin rationaalin laskelmoidusti. (Ed. Aittoniemi: Ei hän poliisia pelkää vaan linnaa!) — Saattaa pelätä poliisia. — Saattaa pelätä jopa hoitoon hakeutumista. Siksi mielestäni olisi tärkeää eriyttää yhteiskunnan suhtautuminen myös rikoslainsäädännössä käyttäjiin ja myyjiin ja olisi hyvä eriyttää suhtautuminen erityyppisiin aineisiin. Mutta valitettavasti tämän tyyppiseen keskusteluun eduskunnassa ei päästä vaan keskustelu pyörii lähinnä siinä, kuinka ankara suhtautuminen huumeiden käyttäjiin on.

Selvyyden vuoksi nyt totean ties kuinka monennen kerran, että olen sitä mieltä, että huumeiden käyttö pitää säilyttää rangaistavana, jotta olisi selvä asia, että yhteiskunta sitä paheksuu, mutta mielestäni rangaistavuudessa on kuitenkin säilytettävä jokin kohtuus.

Yksi tänäänkin keskustelussa esiin tullut väite on se, että käytännössä huumeiden käyttäjät myös myyvät huumeita. Olen lukenut sitä paksua pinoa tutkimuksia, joka lakivaliokunnan jäsenille on kannettu huumeista, ja olen myös omatoimisesti hankkinut aineistoa. Eräästä raportista löytyi tällainen tieto: Vuonna 1992 varusmiesten keskuudessa tehdyssä kyselytutkimuksessa 17 prosenttia kertoi kokeilleensa huumeita vähintään kerran, mutta puolet oli jättänyt kokeilunsa yhteen ainoaan kertaan. Eli niistä, jotka ylipäätänsä huumeita ovat käyttäneet, ainakin varusmiesikäluokan keskuudessa vain puolet on ottanut kaksi kertaa tai enemmän. Näistä, jotka olivat edes kerran käyttäneet, oli yli kymmenen kertaa käyttänyt yksi kuudesosa.

Tämän tiedon pohjalta en usko siihen, että jokainen huumeiden käyttäjä automaattisesti on myös myyjä. Tämän tiedon pohjalta ed. Aittoniemen esitys 7 §:ksi tuntuu vähän hullunkuriselta, kun hän esittää, että tuomitsematta jättäminen voisi tulla kysymykseen ainoastaan, mikäli henkilö sitoutuu hoitoon. Jos nyt joku kärähtää ensimmäisen kerran marihuanaa polttaessaan, niin mitä ihmeen järkeä on semmoista ihmistä pakottaa hoitoon? Kyllä siinä nyt ihan hyvin riittää se, että hänelle annetaan nuhteet, niin kuin tällä hetkellä käsittääkseni tapahtuu.

Tässä keskustelussa on myös viitattu siihen, mitä syyttäjät kertovat tästä asiasta. Itse ainakin muistan lakivaliokunnassa syyttäjien vakuuttaneen, että toimenpiteistä luopuminen on ihan yleinen käytäntö lievien tapausten kohdalla ja että pelkästä käytöstä ei Suomessa määrätä kuin sakkoja. Tätä taustaa vasten minusta on käsittämätöntä, että välttämättä halutaan ankara kahden vuoden rangaistusmaksimi tässä laissa kuitenkin säilyttää.

Lopuksi haluaisin muistuttaa samasta asiasta, josta muistutin tämän lain ensimmäisessäkin käsittelyssä, että itse asiassa niitä asioita, joista ihminen voi olla riippuvainen samalla tavalla kuin huumeista voi tulla riippuvaiseksi, on kovin monta. Raha on yksi niistä asioista, kuten lain ensimmäisessä käsittelyssä ed. Tykkyläinen mainitsi. Itse asiassa sen laman, josta Suomi kärsii, ja mm. pankkikriisin taustalla on hyvin paljon se, että liian moni on joutunut liian pahasti rahahuumeen koukkuun. Mutta toisaalta ilman rahan kohtuukäyttöä meistä tuskin kukaan pärjää ja itse ainakin hyväksyn rahan kohtuukäytön, mut-

ta toivoisin kohtuullisuutta myös huumeita koskevassa keskustelussa.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin todeta, että usein näillä nuorilla kokeilijoilla, jotka joutuvat huumeiden orjiksi eli koukkuun, ei ole rahaa ja niinpä he tulevatkin sitten välittäjiksi ja vihdoin viimein huomaavat, että he eivät pääse enää irti huumeista.

Se, mikä on kaikkein ikävintä, kun nuoret joutuvat huumeiden käyttäjiksi, on, että vanhemmat saavat yleensä viimeisimpinä tästä asiasta tiedon. Viranomaiset tietävät ensiksi: poliisi ja sitten sosiaaliviranomaiset.

Minun mielestäni eduskunnan pitäisi Suomessa ottaa vakavasti yleensäkin huumeet ja huumeiden käyttöön liittyvät asiat. Me emme voi ohittaa emmekä sivuuttaa näitä asioita kevyesti, vaan meidän tulee kantaa vastuu omista nuoristamme ja tulevista nuorista.

Olen iloinen, että ministeri Pokka saapui tänne puolustamaan omaa lakiesitystään. Sanon hänelle, että olen iloinen myös siitä, että hän piti hallituksen esityksen eikä antanut siihen mitään väljyyttä, joten toivon, että myös tämä laki menee hallituksen esityksen mukaisena täällä läpi. Se on eräs signaali siitä, että Suomen eduskunta kantaa oman vastuunsa siitä, että huumeet eivät maassamme pääse leviämään.

Ed. Pokka merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a a r i l a h t i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tykkyläisen puheenvuoron alkuosaan voinee yhtyä. Itse kuitenkin katson, että tätä hallituksen esitystäkin on tiukennettava siitä huolimatta, (Ed. Hassi: Valiokuntakin tiukensi sitä!) että ed. Lax täällä koetti väittää, että valiokunnan esitys olisi tiukentanut sitä. Itse lähden tiukentamaan valiokunnan esitystäkin.

Mutta pyysin ed. Hassin puheenvuoron johdosta vastauspuheenvuoron. Meillä on täysin erilainen suhtautuminen ed. Hassin kanssa huumausaineiden käyttöön. Vastauksena totean hänelle hoitoon hakeutumisesta, että en tiedä, millaisia kokemuksia hänellä siitä on, mutta itse olen Kalliolan kuntoutusklinikan johtokunnassa, jonka yhdessä osastossa Kiskossa hoidetaan huumeista riippuvaisia nuoria ja huumeiden käyttäjiä, ja kyllä hoitoon hakeutumisen esteenä on resurssien puute ja ennen kaikkea kyvyttömyys siinä koukkuunjäämistilanteessa hakeutua hoitoon. Se on suurimpana hoitoon hakeutumisen esteenä.

Mitä tulee rahasta riippuvuuteen, minusta on jopa moraalitonta verrata näitä riippuvuuksia keskenään.

Oikeusministeri P o k k a : Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Tykkyläistä kiittää tästä puheenvuorosta ja omastakin puolesta tekee mieli sen verran jatkaa, että olen hyvin läheltä voinut seurata nuoren ihmisen joutumista huumeiden käyttäjäksi ja sitä, kuinka vaikeaa siitä oli päästä irti. Kun hän oli tuttu ihminen, pääsin tutustumaan siihen, minkälaisia ovat yhteiskunnan mahdollisuudet auttaa huumenuorta, jos hän pyrkii hakeutumaan hoitoon. Nämä mahdollisuudet ovat olleet aika vaatimattomat.

Me olemme nyt tekemässä lainsäädäntöä, jonka merkitys on iso, eli kysymys on siitä, minkälaisen käyntikortin me Suomena haluamme antaa maailmalle. Sen vuoksi olen pitänyt erittäin tärkeänä, että tämä lainsäädäntö on tiukka, ja olen tyytyväinen siihen, että lakivaliokunta hallituksen esittämässä muodossa tätä suurelle salille esittää. Toivon myös, että tämä laki voitaisiin tässä muodossa hyväksyä suurella enemmistöllä.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Vastaan ed. Hassille jo toistamiseen siihen perusasenteeseen, mikä hänellä on. Kun hän täällä pohtii, mikä merkitys kahden vuoden rangaistusmaksimilla on hoitoon hakeutumiselle, niin hän sitten mainitsee, että hän tuntee kaksi, jotka ovat sanoneet, että he pelkäävät hoitoon hakeutumista. Mutta minusta tämä on tavattoman niukkaa argumentointia, kun tiedetään tällainen massiivinen käytäntö, mikä vallitsee näiden jo huumausaineriippuvaisten henkilöiden taholla. Ei heillä ole pienintäkään ongelmaa eikä pienintäkään hätää hakeutua esimerkiksi Vapaaksi huumeista ry:n vastaanottokotiin, joka on 24 tuntia vuorokaudessa auki. He voivat hakeutua sinne aivan missä kunnossa tahansa, eikä heillä ole pienintäkään pelkoa siitä, että poliisi tulisi paikan päälle ja ratsaisi siellä jotakuta, puhumattakaan nyt siitä, että hoitohenkilökunta sen jälkeen heitä millään tavalla kavaltaisi. Tämä on ihan itsestäänselvä ja vakiintunut käytäntö, joka ei aiheuta minkäänlaisia ongelmia.

Totean vain, että aikoinaan, kun olin yhdistyksen puheenjohtajana, poliisi sanoi, että kun

siellä asutaan hieman pitempään, niin pitäisi antaa osoitteet niistä henkilöistä, jotka asuvat siellä. Vastasin poliisille, että sinä päivänä, kun te haluatte ne osoitteet, me lukitsemme tämän talon ovet ja sinne ei oteta vastaan yhtäkään henkilöä. Siitä on jo vuosia, kun poliisi on viimeksi osoitteita kysynyt, eikä siis enää kysy.

Toisena asiana haluaisin sanoa lyhyesti vain sen, että kun toimenpiteistä luopumisessa viitataan siihen, että henkilö olisi sitoutunut sosiaali- ja terveysviranomaisten hyväksymään hoitoon, niin minusta on aivan riittämätöntä, että voidaan luopua toimenpiteistä, koska tällainen sitoutuminen ei ole oikeudellisesti pätevää. Se voidaan milloin tahansa peruuttaa. Näin ollen tämä sitoutuminen ei vaikuttaisi käytännössä millään tavalla.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On hämmästyttävää, miten huonosti lakivaliokunnan jäsen ed. Hassi tuntee oman valiokuntansa mietinnön. Hän väitti minun muutosesityksessäni olevan hoitoon hakeutumisessa mukana sitoutuneisuuden, että se on syyttämättä jättämisen tai tuomitsematta jättämisen peruste. Näinhän se minulla onkin, mutta se on aivan samalla tässä valiokunnan mietinnössä: "Syyte voidaan myös jättää ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekijä osoittaa sitoutuneensa sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon." Ed. Hassi, en minä ole esityksessäni tuonut mitään uutta ehtoa. Se on teidän valiokuntanne mietinnössä, ja minä olen sen vain siirtänyt omaan ehdotukseeni lisäten siihen vapaaehtoisuutta osoittavan kohdan "hakeutuneen ja sitoutuneen".

Ed. Mölsä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensiksi ed. Kaarilahdelle, joka moneen kertaan täällä väittää, että tämä esitys olisi lievä. Hallituksen esitys on kiristys nykyiseen käytäntöön, ja toisaalta valiokunta edelleen on sitä kiristänyt.

Ed. Hassin käyttämään puheenvuoroon toteaisin, että yhdyn kyllä niihin näkemyksiin, joita hän esitti mm. siltä osin, mikä koskee huumekauppaa ja hoitoon hakeutumista. Näihin molempiin valiokunta kiinnitti huomiota, ja ne tulevat tämän lain myötä myös paremmin hoidettua. Mutta sitä en todella jaksa ymmärtää, mikä liittyy näihin valiokunnan esitykseen liitettyihin vastalauseisiin, että rikoslakiteknisistä syistä halutaan lieventää käytön rangaistavuutta. Se ei ole kovin oikeassa suhteessa siihen, minkälainen ongelma tämä huumeongelma Suomessa ja maailmassa on. Sen takia minusta pitäytyminen tässä maksimi kahdessa vuodessa on ainoa oikea menettely tässä suhteessa.

Ed. Laakkonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Hassi mainitsi puheenvuorossaan, että jos henkilö yhden kerran polttaa hasista, niin hetikö häntä pitäisi rangaista. Ed. Hassin puheenvuoro kuvastaa hyvin liberaalia tilannetta maassamme suhteessa huumeisiin. Toki on myönnettävä, että tämä meidän lakimme on kuitenkin vielä aika hyvä. Olisin halunnut, että se on vielä tiukempi. Haluaisin, että huumeiden käyttöön liitettäisiin myös pakkohoito, jota laki ei vielä sisällä. Tosin, niin kuin täällä keskustelussa on käynyt ilmi, hallituksen perustelut ovat huonot 7 §:n kohdalla.

Olisin halunnut myös tarkemmin tutustua asiantuntijalausuntoihin. Pyysin valiokuntasihteeriltä kahteen kertaan, että olisin saanut kriittisiä asiantuntijalausuntoja, mutta en niitä valitettavasti saanut, vaikka eduskunnan työjärjestyksen mukaan minulla olisi ollut oikeus ne saada, kun kristillisen liiton eduskuntaryhmällä ei ole tällä hetkellä edustajaa lakivaliokunnassa.

Ed. Hassi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnä edustajille Kaarilahti ja V. Laukkanen hoitoon hakeutumisen ongelmista: Minä en missään vaiheessa ole väittänyt, että hoitoon hakeutumisessa ongelma olisi se, mitä tapahtuu itse hoitopaikassa, millä periaatteella hoitopaikat toimivat, eli joutuuko sitä kautta poliisin kanssa tekemisiin. Olen sanonut, että ongelma on se, mitä huumeiden käyttäjät pelkäävät, ja siihen ongelmaan vaikuttaa, miten ankara rangaistusasteikko huumeiden käytöstä on. Mitä ankarampi rangaistusasteikko on huumeiden käytöstä, sitä suurempi on hoitoon hakeutumiseen liittyvä pelko.

Ed. Mölsälle haluaisin todeta, että ymmärtääkseni lakivaliokunta oli yksimielinen siitä, että huumeiden käyttöä koskeva rangaistuskäytäntö — mitä tuomioistuimissa tällä hetkellä toteutetaan — on riittävä. Erimieliseksi valiokunta jäi vain siitä, kirjataanko tämä käytäntö myös pykälään vai pannaanko pykälään pelotteeksi ankarampi rangaistusasteikko.

Ed. Aittoniemelle vielä. Hän on omassa pykäläesityksessään niputtanut käytön yleisen paheksuttavuuden ja hoitoon hakeutumisen tavalla, jonka minä ainakin luen niin, että silloinkin, kun teko sinänsä on lievä, pitää hakeutua hoitoon,

muuten tulee rangaistus. Tämähän käytännössä tarkoittaa sitä, että sellaisiltakin, jotka eivät vielä ole riippuvaisia, edellytetään hoitoon hakeutumista rangaistuksesta luopumisen ehtona.

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! Keskityn ainoastaan tähän huumausainerikospykälään, koska siitä on ed. Luhtasen ja minun muutosesitys mietinnön I vastalauseessa. Muutokseen liittyvät perustelut ovat pääosin vastalauseen pykäläperustelussa, ja niihin en nyt enemmälti puutu.

Siis vielä kertauksenomaisesti: Hallituksen esityksessä huumausaineen valmistus, maahantuonti, myynti ja käyttö ovat saman rangaistusasteikon sisällä, siis sakosta kahteen vuoteen vankeutta. Käytäntö käytöstä tuomioistuimissa on ollut tähän saakka sakko, kuten on monta kertaa mainittu, ja jokainen tajuaakin, että vankilatuomio käytöstä ei ole hyväksi, vaan se pahentaa tilannetta.

Suomalainen yhteiskunta joutuu — tahtoipa se tai ei — kohtaamaan lähitulevaisuudessa huumausainekysymyksen toisella tavalla ja toisella tasolla kuin nykyisin. Tähän saakka olemme saaneet olla jotakuinkin rauhassa huumausaineitten suhteen, mutta nyt on muutosta tapahtumassa, ja tämä nyt pitäisi kyllä jotenkin ennakoida lainsäädännöllä. Jos ajattelemme, että teemme hyvää lainsäädäntöä, silloin se merkitsee ennakoimista.

Hallituksen esityksen pykälämuoto ei minun mielestäni ole hyvä eikä ennakoi tätä tulevaa, puhumattakaan että se ikään kuin lailla rakentaen siihen vaikuttaisi. Nimittäin tulevaisuutta ennakoivassa tilanteessa lain ankaroittamisen täytyy kohdistua oikeaan kohteeseen eli valmistukseen, maahantuontiin ja myyntiin. Se on nyt tärkeätä. Tuomioistuinrangaistuskäytännön näihin tekomuotoihin tulee kiristyä, siis tätä lakia on kiristettävä tämän pykälän kohdalta. Siksi ehdotammekin vankeusmaksimin korottamista kolmeen vuoteen hallituksen esityksen kahden sijasta näistä tekomuodoista. Tämä lähentelee silloin törkeän rikoksen tunnusmerkkejä, mutta törkeä rikos johtaa aina vankeuteen. Se on hyvä tämä törkeä rikos kyllä sellaisenaan.

Huumausaineitten käyttö, myös ns. kokeilukäyttö, tulee säilyttää huumausainerikoksena. Tämän asian luonteesta johtuen — siis huumausaineen luonteesta johtuen — ehkä hyvän lainkirjoittamistavan vastaisesti tämä käyttö pitää säilyttää samassa rikospykälässä omana momenttinaan, vaikkakin sen rangaistusasteikko saattaisi olla toinen kuin valmistuksessa, maahantuonnissa ja myynnissä, jotta nämä kaksi asiaa pystyttäisiin erottamaan toisistaan. Ankaroittaminen kohdistuisi silloin oikeaan kohteeseen, mutta se näkyisi jo rikospykälässä. Tässä suhteessa kannattaa luopua ymmärtääkseni siitä hienosta periaatteesta, että on olemassa varsinainen rikos, törkeä rikos tai lievä rikos. Lievä rikos ja varsinainen rikos tässä tapauksessa kannattaa yhdistää samaan pykälään, jotta käyttö erillisenä pykälänä ei alkaisi elää sellaista elämää, kuten nyt tuntuu jo tässä keskustelussa elävän, vaan säilyttäisi paikkansa rikospykälän kokonaisuudessa, ja se on äärimmäisen tärkeää.

Me esitämme käyttöä varten hallussapidon ja hankkimisyrityksen rangaistukseksi sakkoa ja enintään vuoden vankeustuomiota. Juuri tästä syystä, että käytäntö on ollut sakko, tämä ei muuta käytäntöä, mutta tämä muuttaa juuri näkökulman, ja siihen nyt on puututtava. Siis tuomioistuinkäytäntö käytön rangaistavuuden suhteen säilyy ennallaan.

Kuitenkin vuoden rankaisumaksimi antaa poliisille mahdollisuuden suorittaa epäilytapauksissa ruumiintarkastus ja sitä kautta puuttua asiaan sekä esimerkiksi järjestysmiehille joillakin nuorisofestivaaleilla mahdollisuuden kutsua poliisi paikalle silloin, kun epäily herää. Poliisilla on tällainen mahdollisuus siitä syystä, että maksimi on yksi vuosi. Kuuden kuukauden vankeusmaksimi nimittäin ei tätä anna. Sen täytyy olla vähintään yksi vuosi, jotta tämä olisi mahdollista. Meidän mielestämme tämä olisi äärimmäisen tärkeätä, jotta tällaisissa nuorisoporukoissa poliisilla olisi mahdollisuus ikään kuin tunkeutua sinne sisälle, katsoa tilanne ja ottaa sieltä esimerkiksi nuorisojoukon johtaja esiin. Sillä tilanne saattaa olla sellainen, että jos olisi esimerkiksi kuuden kuukauden maksimi, poliisi joutuisi vain pyörittämään käsiänsä, kun ei ole riittävää epäilystä tästä asiasta.

Hyvällä valvonnalla täytyy olla edellytykset puuttua asiaan. Tämä on sellainen kysymys, jossa valvonta korostuu, nimenomaan hyvä valvonta. Tässä ei ole niinkään kysymys siitä, että peloteltaisiin kovuudella tai rangaistuksilla. Ei niillä tässä tilanteessa saada hyvää tulosta. Päinvastoin se johtaa valvonnan käytännön tehtävissä olevat vaikeaan välikäteen ja helposti läpi sormien tarkasteluun. Tässä erityisesti pätee vanha tuomarinohje, että kaikki rangaistus pitää olla parannukseksi, näillä kertakäyttökokeilunuorillakin, johtuen juuri tästä näkökulmasta, että heidät pystytään tunnistamaan, heidän henkilönsä pystytään tarkastamaan ja ikään kuin sitä kautta jo

ohjaamaan sellaisiin toimenpiteisiin, ettei pakkohoitoa tai muuta sellaista edes tarvitse ajatella, vaan tämä ennakoidaan jo hyvissä ajoin. Siitä syystä pykäläesityksemme on rakennettu tällaiseen muotoon.

Arvoisa puhemies! Esitän, että pykälä saisi sen muodon, joka on I vastalauseessa.

Ed. Savela (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kyllä valiokunta asiaa käsitellessään yleisperusteluissa selkeästi osoitti, että emme antaisi minkäänlaista signaalia yhteiskunnastamme siitä, etteikö käyttö olisi rangaistava teko. Kun käsittelimme asiaa, minä yhdyin ed. Vuoriston ajatukseen siinä, kun hän vain olisi hyväksynyt sen, että käytön rangaistus olisi kaksi vuotta ja tämä toinen, edellä käsitelty asia olisi kolme vuotta. Silloin tämä porrastus olisi ollut täysin selvä. Mutta jos olisimme lähteneet siltä pohjalta, että me käytön rangaistusta lievennämme, signaali olisi mennyt hyväksymisoperaatiostamme.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vaikka käytön rangaistusmaksimin ja rangaistusten osalta olisin ed. Halosen esittämän vastalauseen mukaisilla linjoilla, eli että nimenomaan tilapäisenkin käytön kysymyksessä ollen olisi sakkoa tai vankeutta korkeintaan kuusi kuukautta, niin ed. Vuoristo sai kääntymään esityksensä puoleen juuri sen vuoksi, että poliiseille mahdollistuu eräitä pakkokeinoja, mm. henkilöön käyvä tarkastus on mahdollista silloin, kun on yli vuoden rangaistusmaksimi.

Jos ajatellaan esimerkiksi nuorisojoukkoa kadun kulmassa ja on epäiltävissä, että siinä käytetään huumeita, on poliisilla mahdollisuus tarkastaa kaikkien läsnäolijoiden taskut, jota tietä on mahdollista saada välittäjä, myyjä tai hallussapitäjä kiinni.

Ed. Luhtanen: Arvoisa puhemies! Heti aluksi kannatan ed. Vuoriston esittämää pykäläehdotusta, siten kuin se on I vastalauseessa esitetty.

Hallituksen esitys on mielestäni oikeilla linjoilla siinä, että huumausainerikos on rangaistava teko. Huumerikosta koskevassa hallituksen esityksessä on kuitenkin se ongelma, joka on tullut jo useissa puheenvuoroissa esille ja johon myös ns. professorikomitea viittasi, että eri tekomuodot tulisi porrastaa.

Sen sijaan täällä on vähemmän keskusteltu siitä porrastuksen skaalasta, jonka ed. Vuoristo toi esiin ja joka on meidän vastalauseessamme esitetty, että porrastus voidaan todella tehdä myös siten, että lavennamme tekomuotojen rangaistusskaalaa. Ed. Vuoriston kanssa lähdemme nimenomaan juuri siitä, että huumausaineen valmistus, maahantuonti ja toiselle luovuttaminen ovat sen verran käyttöä pahempia, kovempia rikoksia, että niistä voi todella tarvittaessa rangaista kovemminkin. On todella etukäteen ennaltaehkäisevästi ankaralla kädellä puututtava näihin tekomuotoihin.

Sen sijaan käytöstä, joka täällä nyt näyttää olevan ongelmakohta, meidän mielestämme voidaan tarvittaessa rangaista sakolla tai enintään vuoden vankeusrangaistuksella. Tämä tietysti esimerkiksi juuri siitä syystä, että voi olla kokeilevaa käyttöä jne. Minä korostan sitä, että tämä ei ole mielestäni minkäänlainen lievennys nykykäytäntöön, nykymuotoiseen toimintaan, verrattuna siitä syystä, että täällähän on eri yhteyksissä korostettu sitä, että nykyinen käytäntö jatkuisi. Sehän tarkoittaisi sitä, niin kuin täällä on esiin tuotu, että käytöstä rangaistaisiin edelleenkin vain sakkorangaistuksella. Siis nyt on sakko ollut rangaistusmuoto huumausaineen käytöstä.

Kysymys kuuluu minun mielestäni: Miksi pitää lakiin pistää enintään kaksi vuotta rangaistukseksi, jos kuitenkin edelleenkin aiotaan käytännössä soveltaa pelkästään sakkoa? Täällä on puhuttu paljon, mm. oikeusministeri totesi siitä, ulkomaille menevästä signaalista. Minä lähtisin siitä, että signaalin tulisi olla todellinen. Kyllä signaali todellisesta käytännöstä menee ulkomaille, siitä kuinka me näitä tuomioita Suomessa teemme. Jos tuomio käytännössä edelleenkin on tarkoitus pitää vain sakkorangaistuksena, eikö enintään yksi vuosi vankeusrangaistusta käytöstä riittäisi?

Mutta se minusta olisi todella hyvä signaali ulkomaille, että näistä pahemmista rikoksista, valmistuksesta, maahantuonnista, rankaisisimme jo lievemmissä muodoissa enimmäisrangaistuksena siten, että se olisi kolme vuotta, eli koventaisimme tätä puolta näissä todella pahoissa rikoksissa.

Täällä on joissakin puheenvuoroissa minusta hyvin tuotu esiin se, että lainsäätäjän tehtävänä on säätää ne rajat, joissa tuomioistuin tuomitsee. Minusta olisi todella hyvä tarjota lainsäätäjälle tarpeeksi lavea skaala, että tuomioistuimet voisivat todella käyttää sitä skaalaa: enintään kolmea vuotta ja enintään yhtä vuotta lievemmistä eli käytöstä. Törkeän tekomuodon huumausainerikokset ovat minun mielestäni hallituksen esityksessä oikein.

Ed. H ä k ä m i e s (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jotenkin tuntuu siltä, että täällä on nyt sen kaltaista harrastusta, että halutaan ikään kuin muutoksia muutoksien vuoksi ja toisaalta halutaan ikään kuin osoittaa, että jotkut edustajat ovat vieläkin tiukempia näissä asioissa kuin hallituksen esitys. Haluan nyt vielä kerran korostaa sitä, että kansainvälisessäkin vertailussa tämä on erittäin tiukkaa lainsäädäntöä, ja pidän hyvin oleellisena asiana sitä, että käytönkin rangaistusmaksimi on pidetty kahdessa vuodessa.

Korostan myös sitä, että esimerkiksi niin hovioikeustuomareitten kuin alioikeustuomareittenkin yhdistys oli sitä mieltä, että käytön kahta vuotta ei tule laskea esimerkiksi yhteen vuoteen tai että kirjoitetaan erillinen huumausainerikkomuspykälä. Kun täällä muun muassa ed. Halonen vetosi siihen, että eduskunta nyt menee tuomioistuinjuristien selän taakse, sitä vastaan kyllä puhuu se, että asianomaiset tuomariyhdistykset itse ovat olleet hallituksen esityksen kanssa samaa mieltä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ensinnäkin totean, että käytön ym. rikosten osalta kaksi vuotta on tietysti tärkeä. Se mahdollistaa myös pidättämisen tarvittaessa, ettei tarvitse ruveta taas pakkokeinolakia sormeilemaan niin kuin ennen, esimerkiksi silloin kun täällä oli kysymys mm. moottoriajoneuvon luvattomasta käyttöön ottamisesta. Täällä riideltiin siitä, pitääkö taas tämä kohta lisätä pakkokeinolakiin sinne rypäleeseen yhtenä sellaisena, joka rangaistusmaksimista huolimatta antaa mahdollisuuden pidättämiseen jne. Tämä asia olisi tietysti hoidettavissa pakkokeinolain muutoksellakin.

Mitä tulee keskusteluun täällä ja ed. Kaarilahden ja allekirjoittaneen ed. Aittoniemen tekemiin muutosehdotuksiin, se on tietysti oma tarinansa. On tietysti annettava ed. Kaarilahdelle tunnustus siitä, että ellei hän olisi käsitykseni mukaan lakivaliokunnan ulkopuolisena henkilönä tutustunut tähän ja myös tuossa käytävällä minun kanssani asiasta keskustellut, minäkään en olisi tätä huomannut. Ed. Kaarilahti on sen huomannut, ja on hyvä, että hän on 7 §:n toimenpiteistä luopumisen tuonut keskusteluun muutosesityksineen. Se, että meillä on suunnilleen samanlaiset muutosesitykset, johtui siitä, että minä en ollut varma, tekeekö ed. Kaarilahti tätä ehdotusta. Kyllä hän muuten varmasti olisi tehnyt, mutta kun ajattelin, että ed. Zyskowicz ym. jyräävät hänet sillä tavalla, että hän vielä ennen tätä istuntoa joutuu luopumaan esityksestään, niin minä tein myös esityksen, jota ei varmasti jyrätä yli, ei tässä tapauksessa ed. Kaarilahteakaan ilmeisesti. Tekemäni 7 §:n muutos on pikkuisen erilainen, hiukan kireämpi ehkä kuin ed. Kaarilahdella, mutta käytännössä sama asia.

Sitä, mikä tässä asiassa nyt on ongelma, täytyy tarkastella valiokunnan mietinnön 7 §:n osalta ja toisaalta hallituksen esityksen perusteluiden osalta. 7 §, toimenpiteistä luopuminen, ei ensinnäkään ole mikään uusi asia. Asetus rikoslain voimaanpanemisesta sekä rikoslain 3 luvun 5 § — toinen niistä syyttämättä jättämisen osalta, toinen tuomitsematta jättämisen osalta — koskee tällaista tapausta, eli tällainen mahdollisuus kumpaankin tapaukseen on jo laissa olemassa. 7 §:ssä halutaan vain erityisesti korostaa asiaa huumausainerikosten osalta.

Tässä on siis kaksi asiaa. Ensinnäkin 7 § korostetusti antaa mahdollisuuden jättää syyte ajamatta sekä rangaistus tuomitsematta, jos tekijä osoittaa sitoutuneensa sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon. Olen hyväksynyt — en halua puhua ed. Kaarilahden puolesta, minä tästä eteenpäin puhun vain omasta esityksestäni — täsmälleen tämän asian niin kuin tekemästäni muutosesityksestä näkyy: "Jos tekijä osoittaa", mutta olen lisännyt siihen "hakeutuneensa ja sitoutuneensa sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon" jne. Olen lähtenyt tässä siitä, että hakeutuminen edellyttää omatoimisuutta hoitoon hakeutumiseen. Jos hänet viedään sinne jostakin muusta syystä, sairaalahoitoon tai muuta, tämä on toinen asia. Sitoutuneisuuskin on sikäli tärkeätä, että joku voi kyllä hakeutua saadakseen etua syyttämättä tai tuomitsematta jättämisen suhteen. Ei riitä, että käydään sairaalan portilla kääntymässä, vaan pitää myös sitoutua, vaikka sitoumus voidaankin aikanaan peruuttaa. Siis ehtona syyttämättä ja tuomitsematta jättämiselle tässä tapauksessa on se, että omatoimisesti hakeutuu sekä sitoutuu tähän hoitoon. Asia on silloin täysin kunnossa.

Tosin minun lakiehdotuksessani on vielä lisäkaneetti: "eikä tärkeä yleinen etu vaadi syytteen ajamista tai rangaistukseen tuomitsemista". Tätä sanontaa muistaakseni ei ole ainakaan tuomitsemattajättämispykälässä. Toisin sanoen, siitä huolimatta, että henkilö hakeutuu hoitoon ja sitoutuu siihen, aina on jätettävä mahdollisuus tärkeän yleisen edun huomioon ottamiseen niissä harvoissa tapauksissa, jolloin se astuu esille.

Mutta tämä on aivan selvä asia. Näin täytyy olla. Huumeiden käyttäjällä täytyy olla porkka-

na, jota käyttäen hänet saadaan hoitoon, ja se porkkana on silloin se, että hänet aivan todennäköisesti jätetään syyttämättä ja tuomitsematta, ellei erityinen yleinen syy sitä vaadi. Tämä tässä on aivan samalla tavalla.

Mutta ongelma, joka on tullut esille, on se, että hallituksen esityksessä ja valiokunnan mietinnössä 7 §:ssä sanotaan: "jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jollei teko olosuhteet huomioon ottaen ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta". Mutta tämä ei koske ollenkaan tätä asiaa, mitä äsken puhuin, vaan kysymys on siitä, että henkilö käyttää huumeita.

Kun katsotaan hallituksen perusteluita, niin siellä todella mainitaan, että syyttämättä ja tuomitsematta voidaan jättää sellainen henkilö, joka kotonaan käyttää huumausaineita, tai kun vakiokäyttäjät käyttävät yhdessä jossakin huoneistossa huumeita oopiumista heroiiniin, LSD:tä, mitä kaikkia huumausaineita on. Hallituksen perusteluissa todetaan pykälän koskevan juuri tällaista yhteistä huumeiden käyttämistä jossakin huumeluolassa. Huumeluola on sitaateissa käyttämäni nimitys, ei se ole luola, vaan asunto, jossa useat huumeiden käyttäjät kokoontuvat toistuvasti käyttämään kaiken asteisia huumeita.

Jos pykälä on tällainen ja perusteluissa on maininta, että se koskee mm. vakiokäyttäjiä, jotka yhdessä käyttävät, niin tämä on suoranainen kutsu, suoranainen hyväksyntä yhteiskunnan taholta, että kerääntykää vain rauhassa imemään hasista — no, se on pieni asia — käyttämään heroiinia, oopiumia, LSD:tä tai jotakin muuta. Ei tällaisia sanontoja saa laittaa huumausainelakiin, huumerikoslakiin, koska se on selvä valtuutus, johon voidaan aina vedota, ja selvä lupa, että näin voidaan tästä eteenpäin tehdä eikä asiasta siitä huolimatta tulla asettamaan syytteeseen, mikäli se ei yleistä lainkuuliaisuutta loukkaa. Ja mitäs se loukkaa, jos siellä on vaikka 20 henkilöä piiputtelemassa oopiumia taikka ottamassa heroiinipistoksia jnp?

Ei laissa saa tällä tavalla toimia. Ed. Kaarilahden huomio on ollut aivan oikea, ja sen takia ovat pykälän muutosehdotukset olemassa. Kun puhun omastani, hyväksyn täysin sen, että hoitoon hakeutuminen on porkkana ja mahdollistaa syyttämättä ja tuomitsematta jättämisen. Sen sijaan pykälästä ja aikanaan kolmannessa käsittelyssä perusteluista on poistettava asianomainen kohta, joka ei suoraan sano näin, mutta jossa — kuten on tulkittavissa hallituksen esityksen perusteluista — suorastaan houkutellaan sanomalla, että on rankaisematonta ja syyttämättä jättämisen perustelu, jos henkilö käyttää huumeita yksin kotonaan tai vakiokäyttäjien joukko yhdessä jossakin asunnossa, toisin sanoen huumeluolassa. Ei lainsäädäntö saa tämän tyyppisiä lausumia sisältää. Se on tietyllä tavalla houkuttelemista ja yllytystä rikokseen.

Herra puhemies! Näillä perusteilla tulen, koska ehdotuksessani on kuitenkin hiukan erilainen 7 § ja ehkä hiukan kovempi kuin ed. Kaarilahden, ainakin harkitsemaan vielä sitä, että toisessa käsittelyssä esitän vaihtoehdon, joka on pöydille jaettu, jossa ed. Kaarilahden näkemykseen eroa on se, että tässä edellytetään henkilön myös hakeutuneen itse hoitoon, jotta se olisi syyttämättä jättämisen perusta, ja että syyttämättä jättämisen perusta on myös se, että tärkeä yleinen etu ei vaadi syytteen ajamista tai rangaistukseen tuomitsemista. Tämä kaneetti täytyy tässä olla yhteiskunnan kannalta tietynlaisena varolausekkeena. Silloin tämä asia on mielestäni kunnossa tältä osin.

Ed. K a a r i l a h t i : Arvoisa puhemies! Olen pahoillani, että äänestykset tästä asiasta käydään huomenna, siitä syystä, että tänään äänestäminen olisi edesauttanut sitä, että täällä salissa ja talossa olisi enemmän edustajia käymässä tätä keskustelua, vaikkakin toisessa käsittelyssä, ja ennen kaikkea kuuntelemassa niitä perusteluja, joita täällä keskustelussa on tuotu esiin. Epäilen, mahtavatko kaikki edes tietää, mihin ottavat huomenna kantaa. (Min. Pokka: Ei se ole mitään uutta!) — Pitää paikkansa, ei ole mitään uutta.

Ministeri Pokan suhtautuminen vakavaan huumausainekysymykseen on oikean suuntainen, ja pitkälti voin hänen näkemyksiinsä yhtyä, joskaan en tiedä, mistä syystä hallituksen esityksen perusteluissa on niin kauhistuttava esimerkki kuvattu. Joka tapauksessa, kuten ministeri Pokka puheenvuorossaan toi esille, hänellä on asioista omakohtaisia kokemuksia, jotka varmasti ovat valottaneet hänen suhtautumistaan huumausainekysymyksiin. Itselläni terveydenhoitajana toimiessani oli myös, ikävä kyllä, velvollisuus perehtyä asiaan ja tukea niitä perheitä ja etenkin niitä nuoria, jotka olivat niin sanotusti koukkuun jääneitä. Sitäkin kautta tunnen asiaa käytännön tasolla. Tavoitteena meillä pitäisi olla — ehkä muutamia puheenvuorojen käyttäjiä heidän asenteensa tuntien lukuun ottamatta — huumeeton huominen ja terveet elämäntavat ihmisille ylipäätänsä ja nuorille.

Joka tapauksessa olen pahoillani myös siitä, että tämä asia vedettiin pois viime tiistain listalta,

koska tietysti tähän asiaan, jota on toista vuotta jo tässä talossa käsitelty, olisi pitänyt aikaisemmin puuttua. Kuitenkin olen tuonut esille, että itse olen tätä asiaa tiiviisti seurannut alusta alkaen. Myönsin täällä salissa aikaisemmin ed. Haloselle, että viime perjantain ensimmäinen käsittely lipsahti minulta siinä mielessä ohi, etten huomannut, että tämä asia listalla oli.

Nyt kuitenkin tästä asiasta on tehty mielestäni arvovaltakysymys, mikä ei sinällään ole tämän talon toimintatavoissa uutta. Kun on jokin asia sovittu, ei sitä enää voida tarkistaa. Poikkeuksena täytyy tuoda esille hallintovaliokunnan puheenjohtajan ed. Väistön tapa toimia. Hän valiokuntansa mietintöön teki täällä muutosesityksen, mutta hän on niitä harvoja poikkeuksia. Me olemme myös aikaisemmin hyväksyneet täällä lakeja, joiden jo tiedetään tuottavan käytännössä ongelmia. Lakeja ei ehkä arvovaltasyistä haluta enää siinä vaiheessa muuttaa. Sitten kun nämä lait ovat astuneet voimaan, käytäntö näyttää olevan se, että kun on juuri laki säädetty, niin ei sitä vähään aikaan korjailla.

Itseni tietysti, kun olen politiikassa jonkin aikaa ollut mukana, olisi pitänyt käyttää pelin politiikan keinoja ja pistää arvovallastaan kiinni pitävä mies tätä asiaa eteenpäin viemään ryhmien välisissä neuvotteluissa. Lopputulos olisi kenties voinut olla toisenlainen.

Joka tapauksessa meillä on valiokunnan mietintö pohjana ja siinä lähinnä pidän kiitettävänä, että hoitoon ohjaukseen on kiinnitetty ponnen muodossa huomiota. Kuten jo käydyssä keskustelussa toin esille, hoitoon hakeutumisen esteenä ovat enemmänkin vähäiset hoitopaikat ja ensisijaisesti se, että ihminen — nuori, huumeista riippuvainen — ei kykene hakeutumaan hoitoon.

Ongelmana nyt mielestäni on se, kun valiokunnan mietinnössä asiasta puhutaan ja edellytetäänkin ponnen muodossa hakeutumista ja sitoutumista hoitoon, että sosiaali- ja terveysministeriön kriteerit ovat vielä täysin määrittelemättömät.

Nyt lähinnä keskityn 7 §:ään, toimenpiteistä luopumiseen. En vieläkään näe perusteita, miksi tämä erityissäännös pitäisi ottaa. Sen takia tulen ensisijaisesti esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä tämän asian hylkäämistä.

Rikoslaki uudistettiin, otettiin käyttöön vuonna 91, mikäli oikein muistan, ja siinä on käytössä yleinen pykälä toimenpiteistä luopumisesta. Syyttäjät ja tuomarit, joihin itse olen näiden päivien aikana ollut yhteydessä — joskaan eivät varmasti kaikki syyttäjät ja tuomioistuimen asiantuntijat ole voineet myöskään lakivaliokunnassa käydä enkä ole heitä erityisesti valikoinut — eivät näe välttämättömäksi tämän erityissäännöksen luomista. Päinvastoin katsoivat sen ehkä hankaloittavan tulkintoja. Mikä on yleisen toimenpiteistä luopumisen, rikoslain kautta tulevan pykälän, suhde tähän erityissäännökseen?

Valiokunnan mietinnön perusteluissa 7 §:ää perustellaan tarpeellisena sen vuoksi, ettei rikoslain yleisiä säännöksiä toimenpiteistä luopumisesta ole nykyisen huumausainelain aikana juuri käytetty huumausaineen luvattoman käytön tapauksissa. Olen saanut tietoon, kun olen selvittänyt tätä asiaa, että syy tähän on hyvin yksinkertainen, joskaan ei tietenkään suotava. Syynä on se, että ei ole ollut tilanteita, joissa toimenpiteistä vapauttamista olisi voitu käyttää, koska usein huumeiden käyttäjät ovat syyllistyneet muihin rikkomuksiin. Harvoin syyttäjä edes tapaa pelkkiä käyttäjiä. Viranomaisten kanssa tekemisiin joutuvilla käyttäjillä on yleensä kontollaan paljon muita rikoksia, joiden osalta ei sormien läpi voida katsoa, kun meillä on käytössä yhtenäisyysrangaistussysteemi, jolloin eri tekomuotoja ei erotella toisistaan.

Toinen seikka, mikä olisi hyvä huomioida, mikäli laki hyväksytään esityksen kaltaisena, on se, että pykälä antaa melkoisen tulkintavallan yksittäiselle syyttäjälle ja tuomioistuimelle. Voi käydä niin, että joillakin paikkakunnilla saattavat kyseiset viranomaiset noudattaa erittäin humaania linjaa, mikä taas saattaa olla ristiriidassa esitutkintaan vakavasti suhtautuvien poliisien linjan kanssa, jotka turhautuvat liian helposti toimenpiteistä luopuvasta syyttäjästä tai tuomioistuinlaitoksesta. Tämä vähitellen näkyy kyllä poliisin työssä. Mitäs sitä tutkimaan, jos esitutkinta ei kuitenkaan mihinkään johda! Tämä taas heijastuu kansalaisten huumausaineasenteisiin.

Tässä syitä, minkä takia en näe perustelluksi säätää 7 §:ää.

Jos tutkitaan valiokunnan mietinnössä muotoiltua 7 §:ää, niin positiivista on sitoutuminen sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon. Se on positiivinen puoli tässä pykälässä. Mutta pykälän alkuosassa todetaan mm., että huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta tässä luvussa tarkoitetusta rikoksesta voidaan syyte jättää ajamatta ja rangaistus tuomitsematta. En ole juristi, mutta tutkin kuitenkin hallituksen esitystä rikoslain muuttamisesta. 47 luku, johon tässä viitataan, pitää sisällään 2 §:n Törkeä huumausainerikos, 3 §:n Huumausainerikoksen valmistelu sekä edelleen huumausainerikoksen edis-

tämisen määritelmän ja menettämisseuraamukset. Mihin tätä kohtaa tarvitaan? Voidaanko siis ajatella, että toimenpiteistä voidaan luopua muista tässä luvussa tarkoitetuista rikoksista? En ymmärrä tätä lain pykälää tältäkään osin.

Mitä ed. Aittoniemi täällä toi esille, näiden kahden muutosehdotuksen sisällöstä ja erilaisuuksista, pitää tyystin paikkansa. Harkitsen yksityiskohtaiseen käsittelyyn mentäessä, olenko kannattamassa ed. Aittoniemen tiukempaa suhtautumista merkitsevää pykälämuotoilua. Mutta kuten sanoin, en näe ylipäätänsä tärkeäksi säätää tällaista erityispykälää, koska toimenpiteet käytännössä pystytään hoitamaan nyt rikoslaissa olevan pykälän puitteissa.

Ed. Tuomioja: Herra puhemies! Huumeet sumentavat tajunnan ja valitettavasti joskus myös silloin, kun niistä pitäisi tehdä rationaalisia päätöksiä esimerkiksi lainsäädännön suhteen. Tärkein kysymys on, miten minimoimme huumeiden käytöstä aiheutuvat terveydelliset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset haitat. Tarkastelunäkökulman ja -kriteereiden tulisi olla samoja riippumatta siitä, onko kysymys nyt kriminalisoiduista lievistä ja vahvemmista huumeista taikka lääkeaineista tai alkoholista. Tämä kannattaa pitää mielessä, sillä tämäkin lainsäädäntö koskee myös sellaisia aineita, joiden aiheuttamat ongelmat ovat vielä vähäisempiä kuin alkoholin tai sinänsä laillisten mutta laajasti väärinkäytettyjen lääkeaineiden aiheuttamat.

Ennustan, että joudumme vielä ehkä kymmenen, ehkä kahdenkymmenen vuoden kuluessa Suomessakin arvioimaan, onko kieltolaki myöskään huumeiden suhteen enää kaikkiin seurauksiinsa ja kustannuksiinsa nähden oikea tai toimiva keino huumehaittojen vähentämiseen. Tähän johtopäätökseen tultaneen vähitellen enimmässä osassa maailman maita. Silloin vaihtoehtoiseksi toimintalinjaksi tulee huumeiden käytön ja hallussapidon dekriminalisointi ja muiden kuin kovien huumeiden täyskiellon kumoaminen hyvin tiukasti ja varovaisesti toteutetun ja vieläkin tiukemmin säädellyn laillisen käytön hyväksi.

Kriminalisointi ja täyskielto voivat olla perusteltuja silloin, kun ne nauttivat kaikkien kansalaisten jakamatonta kannatusta, ja silloin kun huumeongelma pysyy vähäisenä ja on näillä keinoilla hallittavissa, niin kuin Suomessa pitkään on ollut. Kun kuitenkin huumeiden kysyntä ja sen tyydyttämiseksi organisoitu rikollinen tarjonta ovat kasvaneet maailman laajuiseksi suurliiketoiminnaksi, alkavat kieltolakipolitiikan synnyttämät kansanterveydelliset ja muut yhteiskunnalliset haitat ja kustannukset jo ylittää tiukasti säädellystä laillistamisesta arvioitavissa olevat ongelmat.

Maailmalla pyörivä laiton huumekauppa on jo satojen miljardien dollarien arvoista. Joissakin maissa se ylittää jo kenties viralliset kansantulolaskelmatkin. Sen ympärillä pyörivä kaikenlainen organisoitu rikollisuus on todellinen syöpä yhteiskuntaruumiissa. Valvonnalla, rangaistuksilla ja poliisitoimilla ei sitä vastaan enää menestyksellisesti kyetä taistelemaan aiheuttamatta samalla myös muita ongelmia ja kustannuksia, jotka voivat ylittää jo repressiivisellä politiikalla vielä saavutettavissa olevat edut.

Dekriminalisointi vie pohjan enimmältä rikollisuudelta ja madaltaa hoitoonhakeutumiskynnystä. Laittomat huumerahat vähenevät eikä yksityistä bisnestä ja rikollisuutta huumeiden ympärillä enää voisi käydä. Siitä, mitä sallitusti ja kontrolloidusti käytetään, seuraavat tulot ovat valtioiden käytössä, joiden tiukkana monopolina tietenkin mahdollisesti laillistettujenkin huumeiden kaupan ja jakelun on pysyttävä.

Tästä näkemyksestäni muutoin seuraa sekin, etten myöskään kannata alkoholin alehinnoittelua enkä EU:n vaatimukseksi tulkittua pohjoismaisten alkoholimonopolien täyttä purkamista. Korostan sitä, että näkemykseni ei perustu vähäisimmässäkään määrin minkäänlaisten huumeiden suosimiseen. Ne kaikki, myös ns. lievät huumeet, ovat aina vakava terveydellinen ongelma. Kyse on siitä, millä tavoin nämä haitat voidaan kaikki arvioitavissa olevat kustannukset ja hyödyt huomioon ottaen minimoida nyt ja tulevaisuudessa.

Näistä syistä en tämänkään käsittelyn yhteydessä ole kannattamassa huonosti perusteltuja ja huonosti toimivaa repressiivisyyttä edelleen lisääviä esityksiä. En myöskään katso, että Suomi voisi tai sen tulisi olla mikään edelläkävijämaa radikaalisti liberalisoidun huumausainepolitiikan puolesta, mutta haluan varoittaa virheratkaisuista myös päinvastaiseen suuntaan.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Entistä tyrmistyneemmäksi mieliala tulee, mitä pidemmälle tämä keskustelu menee. Ed. Tuomiojan tavoittelemat dekriminalisointipyrkimykset kuulostavat hirveiltä tulevaisuuden kuvilta. Sen perusteella olisi ehkä syytä, jos näihin voisi yhtyä, harkita valtion monopolia huumausaineille. Sitä kautta saataisiin valtiovarainministeriön pussiin varmasti suuret määrät

tuloja, niin kuin ed. Tuomioja puheenvuorossaan toi esille. En tiedä, mutta tuntuu tämän puheenvuoron perusteella, että ed. Tuomioja ei ole huumausaineista riippuvaista nuorta koskaan nähnyt, puhumattakaan että ollut enempää heidän kanssaan tekemisissä.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tuomioja toisti useita kertoja, että tärkeintä on, miten me pystymme minimoimaan käytöstä johtuvat haitat. Tämä ei varmastikaan ole se kaikkein tärkein. Kyllä kaikkein tärkein on se, miten me voimme saavuttaa sellaisia tuloksia, että käyttö on minimaalista. Tietenkin toivomme, ettei käyttöä olisi lainkaan, mutta tämän päivän yhteiskunnassa se lienee utopistista.

Ed. Tuomioja, te vähättelitte valvonnan ja rangaistusten merkitystä. Kyllä valiokunnan mietinnössä todetaan ihan yksimielisesti, että tiukalla kontrollilla on ollut myönteisiä vaikutuksia tähän yhteiskuntaan. Pelkään, että te olette katsonut liian paljon televisiota. Viime torstaina tuli ohjelma, joka koski huumeongelmia Yhdysvalloissa. Siellä tilanne on kehittynyt niin huonoksi, että on tavallaan nostettu kädet pystyyn. Sanoisin, että jos valvonnasta tingimme ja jos rangaistuksia ruvetaan lieventämään, niin ennemmin tai myöhemmin joudumme vastaavanlaiseen tilanteeseen eli joudumme nostamaan kädet pystyyn. Kyllä meidän pitää noudattaa vanhaa tiukkaa kontrollipolitiikkaa, josta on ollut todella hyviä kokemuksia.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kaarilahdelle haluaisin muistuttaa siitä, että sen ohella, että huumeiden käyttö aiheuttaa ongelmia, joita en mitenkään halua vähätellä, myös huumeiden käytön kriminalisointi aiheuttaa ongelmia. Siitä on Suomessakin kokemuksia mm. kieltolain ajalta. Kun alkoholin tiedettiin aiheuttavan ongelmia, se kiellettiin, ja kieltämisestä aiheutui vielä suurempia ongelmia kuin alkoholista aiheutui, ja siksi kieltolaki purettiin.

Myös Yhdysvalloissa monet ovat vakavasti alkaneet kysellä, ovatko kriminalisoinnista aiheutuneet haitat itse asiassa suuremmat kuin itse huumeiden aiheuttamat ongelmat. Mitä kovemmaksi kontrollisysteemi menee, sitä kovemmaksi menee myös rikollisuus ja sitä kalliimmiksi tulevat aineiden markkinahinnat, jolloin taloudellinen intressi huumekauppaan säilyy joka tapauksessa.

Olen nähnyt Yhdysvaltoja koskevan BBC:n dokumentin, jossa sanottiin, että tällä hetkellä 60 prosenttia USA:n vangeista on vangittu huumeisiin liittyvistä rikoksista ja tämä määrä on räjähdysmäisesti kasvamassa niin, että jos sama trendi jatkuu, vuonna 2020 koko Yhdysvaltain väestö on vankilassa vähintään kertaalleen.

Ed. T u o m i o j a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Niin kuin sanoin, en näe mitään periaatteellisia syitä, jotka puoltaisivat sitä, että huumeiden käyttö tulisi sallia. Niin kauan kuin kieltolaki toimii siten, että sellaisella voidaan minimoida siitä käytöstä, jota joka tapauksessa kaikissa yhteiskunnissa on, seuraavat haitat, sillä linjalla kannattaa pysyä. Mutta minä ennakoin vain, nimenomaan hyvin tietäen sen tilanteen, mikä Yhdysvalloissa jo vallitsee, että tämä linja tulee ennemmin tai myöhemmin osoittautumaan kestämättömäksi. Jos me haluamme minimoida ei ainoastaan itse huumeiden käytöstä seuraavat haitat vaan myös kaikki muut yhteiskunnalliset haitat, joita sitä vastaan väärillä keinoilla taistelemisesta seuraa, niin me joudumme arvioimaan myös tätä. Tänään ei varmastikaan ole sellaisen aika tai tarve, mutta minusta tämä perspektiivi on pidettävä mielessä silloin, kun pohdimme niitä keinoja.

Kun olen realisti, katson, että huumeiden käyttöön on suhtauduttava samalla lailla niiden haitan vähentämisen suhteen kuin alkoholinkin suhteen. Siinä ed. Kallis on varmasti oikeassa, että aivan samalla lailla kuin alkoholihaitat ovat hyvin kiinteässä suhteessa siihen, kuinka paljon alkoholia käytetään, kuinka paljon on alkoholin kulutus, tässä on suora riippuvuussuhde. Haittojen luonne on erilainen riippuen käyttötavoista, mutta kokonaismäärässä on ihan selvä suhde. Sama koskee tietysti muita aineita, mutta sitä samaa kontrollipolitiikan, kustannusten ja haittojen arviointia, jota sovellamme alkoholin suhteen, pitää soveltaa muidenkin tajuntaa väärentävien aineiden suhteen.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Alho merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M ä k i p ä ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen kuunnellut tämän keskustelun aika tarkkaan, mutta täytyy kohta pahim-

mat epäkohdat korjata, mitä ed. Hassilta tuli, kun hän mainitsi, että mitä enempi kontrolloidaan, sitä enempi rikollisuus kasvaa. Tämähän ei pidä alkuunkaan paikkaansa, vaan esimerkiksi hyvänä osoituksena on ollut se, että kun tulli on takavarikoinut suuriakin huume-eriä, niin kyllä uskon, että ulkomailta tuotavat huumeet tätäkin kautta vähentyvät.

Yleensäkin huumausainerikoksen ja törkeän huumeainerikoksen rangaistavuus on varmaan käytännössä hyvin vaikea erottaa. Eli kontrollin pitää olla erittäin voimakas. Vaikka alkoholikin on huumetta, kyllä huumausaine, mitä me nyt käsittelemme, on entistä vakavampaa.

Ed. Aittoniemi ja ed. Kaarilahden puheet 7 §:n muuttamisesta ovat aivan oikein, mutta tätäkään ei tiedetä, koska varsinkin jos ajatellaan nuoria, jotka ovat aluksi käyttäneet alkoholia, sen jälkeen huumausaineita, joko lievempiä tai voimakkaampia, niin tietysti käytännössä on hyvin vaikea saada näitä hoitoon. Kun täällä oikeusministeri Pokkakin kävi, niin pitäisi hyvin voimakkaasti puuttua siihen, onko se nyt pakkokeinolaki tai mikä tahansa, että nämä nuoret ennen kaikkea, jotka ovat ensimmäistä kertaa kokeilemassa huumeita, saataisiin kohta alkuvaiheessa pakkohoitoon. Meidän on otettava vastuu ennen kaikkea nuorista.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun kuuntelin ed. Tuomiojan puheenvuoroa, niin täytyy toki todeta, että hän on realisti. Minäkin arvostan tuollaista jopa mustavalkoista realismia. Hän maalaili varmasti todellisen maailmankuvan. Joskus satojentuhansien vuosien kuluttua tuskin tätä maailmaa on olemassakaan. Kehityshän on siihen suuntaan huumeiden käytössä maailmassa, että tuskinpa sille estettä tulee, joka sen lopullisesti lopettaa, vaan se on kauhistuttava tulevaisuudenkuva kaikessaan. Mutta niin kauan kuin on vielä toivoa, on tietysti huumerikollisuutta ja huumeiden käyttöä vastaan taisteltava ja erityisesti Suomessa, jonne etäisenä, syrjäisenä maana tämä muotiilmiö ei ole tullut niin aikaisessa vaiheessa. Tästäkin syystä meillä on tämä asia suhteellisesti hanskassa. Totta kai meidän täytyy sitä vastaan taistella, ihan niin kuin ihminen taistelee syöpää vastaan niin pitkään kuin se on mahdollista, vaikka tietää, että joka tapauksessa itse siihen tuhoutuu. Vaikka maailma ehkä tuhoutuu omalta osaltaan huumeisiin, niin tämä ajattelutapa johtopäätöksenä on edustajalta väärä.

Ed. Hassille totean, että Suomessa rikollisuus vähentyisi huomattavasti, jos me dekriminalisoisimme varkaudet, petokset, murhat ja pahoinpitelyt. Rikostilastot aika tavalla putsaantuisivat pienessä ajassa. Mutta ei tällä tavalla voida ajatella, vaan rikollisuutta ja huumerikollisuuttakin vastaan on taisteltava niin pitkään kuin se on mahdollista.

Ed. L a a k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Hassi mainitsi kieltolain, ja hänen mielestään huumeongelma poistuisi, jos samalla tavalla huumelainsäädäntöä lievennettäisiin. Me olemme nähneet kuitenkin, että vaikka kieltolaki on poistettu, eivät alkoholiongelmat ole vähentyneet, päinvastoin kasvaneet, ja kulutus on lisääntynyt jopa sellaisiin lukemiin, että ei taida muualta maailmasta löytyä. En toki puolla enää kieltolain voimaan saattamista, mutta on nähty sen poistamisen seuraus kuitenkin. Jos nyt huumelakia lähdettäisiin lieventämään, niin varmasti ongelmat vielä lisääntyisivät. Poliisi lähinnä varmaan tuntee nämä ongelmat, mitä huumeiden käyttö ja sen lisääntyminen aiheuttaa. Siksikään ei ole mielestäni oikein, että lähdetään lievennyksiin. On tiedossa mm. se, että Englanti on halunnut säilyttää rajakontrollin EY-maiden kesken oman maansa kohdalta nimenomaan sen takia, etteivät huumeet vapaasti virtaisi maahan.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Laakkoselle: En ole esittänyt huumeita koskevien rangaistusten lieventämistä. Olen halunnut vain sitä, että laissa ei huumeiden käytöstä pykälään kirjoiteta ankarampia rangaistuksia kuin on tarkoitus todellisuudessa soveltaa ja tällä hetkellä tuomioistuimissa tuomitaan. Eli olen halunnut vastustaa sitä, että tässä asiassa annetaan vapaat kädet tuomioistuimille ankaroittaa nykyistä rangaistuskäytäntöä, mikäli niissä sellainen henki sattuisi tulemaan päälle.

Ed. Aittoniemelle haluaisin huomauttaa, että kieltolaki tietääkseni aiheutti myös murhia eli se aiheutti hyvin monenlaista rikollisuutta, ei pelkästään alkoholin laitonta myyntiä ja käyttöä.

Ylipäätänsä olen sitä mieltä, että tehokkaat toimet ovat monessa asiassa aivan eri asia kuin ankarat toimet. Erityisesti huumekysymyksessä olen sitä mieltä, että huumeiden käyttäjiin kohdistuva ankaruus ei ole tehokasta toimintaa. Mutta tämä on hyvin paljon uskon asia. Kuten jo aikaisemmin totesin, kansainvälinen kokemus ei esitä mitään todistusaineistoa siitä, että käyttäjiin kohdistuvalla ankaruudella olisi syy-

yhteyttä huumeongelman laajuuteen. Osa meistä on siinä uskossa, että käyttäjiin kohdistuva ankaruus lieventää tätä ongelmaa. Okei, te, jotka siinä uskossa olette, te olette, minä olen eri uskossa.

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun on arvioitu hallituksen esityksen perusteluja, ehkä nämä puhujat ovat myöskin lukeneet hallituksen esityksen perustelut siltä osin, kun niissä todetaan, että eri maissa käytön rangaistavuus on ratkaistu eri tavoin, ihan niin kuin ed. Hassi on todennut. Toisaalta lukemalla jo sen maalistan, mikä siinä on, käy varmasti selväksi se, että jos esimerkiksi Itävallassa, Ranskassa ja Sveitsissä käyttö on rangaistavaa, Englannissa, Espanjassa ja Saksassa taas ei; ei niistä pysty tekemään johtopäätöksiä kovin paljon suuntaan eikä toiseen. Hollannissa puolestaan käyttö on kyllä rangaistavaa, mutta käytännössä siitä ei rangaista. Sitten kun on verrattu mm. Hollantia ja Saksaa toisiinsa, on todettu, että niissä on samanlainen huumeidenkäyttömäärä, mutta Saksassa on enemmän väkivaltarikoksia huumeisiin liittyvästi.

Minä en myöskään ole ollut missään vaiheessa esittämässä edes käytön dekriminalisointia, mutta minun mielestäni pitäisi kuitenkin, jos on toimivaa rikoslainsäädäntöä, miettiä, mikä jää rikoslain rooliksi, mikä on sanktiojärjestelmän rooli, mikä on yhteiskuntamoraalin rooli, mikä on mahdollisesti hoito-, valistus- ym. järjestelmien osuus.

Todennäköisesti me emme saa muuttumaan toinen toistemme kantoja täällä, mutta minusta on hyvä, että edes historiankirjoitusta varten nähdään, että vuonna 1993 oli tämäntapainen keskustelu. Joku tutkija voi verrata sitä siihen, miten vuonna 1972 arvalla tämä ratkaistiin ja vuonna 1966 tämä tuli aikoinaan vain asetuksella rangaistavaksi. Jos tätä listaa katsoo Suomessa, ei ainakaan voi vakuuttautua, että tästä olisi kauhean paljon hyötyä ollut, mutta toivon, ettei ollut haittaakaan.

Ed. Laakkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hassi puhui huumeiden käytön rangaistusten lieventämisestä. Silloinhan tämä tarkoittaa sitä, että kokonaisuudessaan huumelainsäädäntöä lievennetään. Hän puhui myös siitä, että tuomioistuimilla pitäisi olla harkintavaltaa (Ed. Hassi: Päinvastoin!) niin, että tuomarit voivat harkita tapauskohtaisesti. Mielestäni tilanne riistäytyisi kokonaan hallinnasta, jos tuomareilla tällaista valtaa olisi. Tietysti heillä jossain mielessä voikin olla, mutta mielestäni asiat on sanottava laissa kyllin selvästi, ettei sitten tule ikäviä epäselviä tilanteita. Jos tuomioistuimiin tulisi samanmielisiä kuin ed. Hassi, niin silloinhan oltaisiin menossa kovasti väärään suuntaan.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hassin puheenvuoron johdosta. En tiedä, ilmeisesti olemme perehtyneet aivan erilaisiin kansainvälisiin vertailuihin. Ne kansainväliset vertailut, kokemukset ja kehitystrendit, joihin itse olen perehtynyt, osoittavat selkeästi, että ne maat, joissa 70-luvulla harjoitettiin melko liberaalia huumausainepolitiikkaa, ovat sen jälkeen kiristäneet ja kiristämässä huomattavasti suhtautumistaan huumausaineisiin ja huumausainerikollisuuteen.

Ed. V. Laukkanen: Arvoisa puhemies! Kun puhuttiin pitkä aikavälin jutuista, tuli väistämättä mieleen, että Keynes sanoi: "In a long run we all are dead!"

Tämän asian käsittelyn kannalta on väärin, että eduskunta ei tarkastele huumausaineongelmaa laajana kokonaisuutena ja säädä lakeja sen mukaan, mikä olisi tarpeellista tämän koko ongelman mahdollisimman hyväksi hoitamiseksi.

Nyt on vain avattu rikoslaki, ja mielestäni se on varsin vaatimaton esitys, koska pitäisi avata kaikki ne lait, jotka olisivat tarpeellisia siinä, että jotakin todella merkittävää parannusta saataisiin aikaan. Tämä hallituksen esitys rikoslain muuttamisesta on varsin vaatimaton muutoksiltaan ja vaikutuksiltaan, kun ajattelemme huumausaineongelmaa.

On myös ongelmallista ja oireellista, että eduskunnassa ei paljoakaan keskustella siitä, mistä huumausaineongelma perimmältään johtuu. Ennaltaehkäisyn kannalta olisi välttämätöntä, että löytäisimme ne perimmäiset syyt, miksi niin monet alkavat käyttää huumeita. Nyt huumausaineongelma tulee käsiteltäväksi, kun kaikki on jo oikeastaan liian myöhäistä.

En aio puheenvuorossani mennä syvälle näihin kysymyksiin. Totean vain lyhyesti, että uskon, että suurin yhteinen tekijä huumausaineongelman jatkuvalle pahenemiselle Suomessa on erityisesti nuorten elämän tarkoituksettomuus. Mitä enemmän yhteiskunta ruokkii sellaisia arvoja ja arvostuksia, jotka ovat pinnallisia erityisesti nuorille, jotka rehellisellä tavalla kokevat hyvin pitkälle valheelliseksi kaiken sen,

mikä liittyy materialismiin ja näihin arvoihin, sitä enemmän nuoret törmäävät siihen, että elämä tuntuu tarkoituksettomalta. Silloin kun alkaa olla hällä väliä -tyyli, kasvaa otollinen maaperä sille, että nämä nuoret haluavat ainakin joitakin huippukokemuksia elämässään, ja jolleivät he muita saa, he voivat sitten käyttää vaikkapa huumeita.

Tässä suhteessa mielestäni eduskunnan, jonka pitäisi kantaa vastuuta kansakunnan tilasta, pitäisi paneutua tähän ydinkysymykseen. Mutta näin täällä valitettavasti ei käy.

Toinen asia, kun viittasin siihen, että pitäisi avata kaikki lait, liittyy siihen, että rikoslaki on äärettömän säälimätön keino, jos ajattelemme huumausaineiden käyttäjää. Rikoslailla ei pitäisi olla mitään tekemistä riippuvaisuussuhteessa olevan huumausaineiden käyttäjän kanssa. Mutta tosiasiassa rikoslaki on oikeastaan niitä harvoja yhteiskunnan virallisia reaktiokeinoja huumausaineiden käyttäjää vastaan.

En nyt tarkoita sitä, että pelkkää huumausaineiden käyttäjää sinänsä rangaistaisiin käytännöllisesti katsoen lainkaan, koska poliisi katsoo resurssiensakin vuoksi täysin läpi sormiensa huumausaineiden käytön, tapahtuipa se vaikka keskellä kirkasta päivää. Tarkoitan sitä, että kun huumausaineiden käyttäjä on riittävän kauan käyttänyt aineita, hän on ensinnäkin tietysti tyhjentänyt omat varansa, sen jälkeen äitinsä ja isänsä varat, ehkä huoneiston kokonaisuudessaan, ja kun ei enää ole mitään, mitä voisi muuttaa rahaksi, hän alkaa luonnollisesti tyhjentämään naapurin huoneistoa. Sitä kautta tämä kierre etenee, ja tiedän ja jokainen meistä ymmärtää, mihin se johtaa: tyhjennetään isoäidit, lähisukulaiset ja sitten ryhdytään ryöstelemään kioskeja, viime kädessä pankkeja jne.

Miten meidän yhteiskuntamme reagoi tällaisessa tilanteessa? Se säätää rikoslain ja luettelee siellä ankaria rangaistuksia huumausaineiden käyttäjille siitä, mitä he ovat tehneet rahoittaakseen huumausaineiden käytön. Minusta tämä on täysin säälimätöntä, koska saman yhteiskunnan periaatteessa pitäisi — suojellakseen ihmiselämää — estää huumausaineiden virtaaminen maahamme, ettei kenestäkään tulisi huumausaineista riippuvaista käyttäjää.

Tämä johtaa siihen säälimättömään tilanteeseen, että tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa huumausaineiden käyttäjällä on oikeastaan vain kolme polkua, joita hän voi kulkea.

Tyypillisin polku on tietenkin se, että viranomaiset laittavat käyttäjän vankilaan, missä huumausaineiden käyttö valitettavasti jatkuu niin kuin aina ennenkin. Tämä on tietysti äärettömän lohduton keino, mutta korostan sitä, että huolimatta kaikista näistä puheista viime vuosikymmeninä tämä on ollut ainoa paikka, minne viranomaiset ovat ohjanneet käyttäjiä.

Joissakin tapauksissa tietysti henkilö ei ajaudu vankilaan vaan hän ajautuu mielisairaalaan. Mutta pidän tätäkin täysin epätyydyttävänä ratkaisuna, koska huumausaineiden käyttöön ei pääsääntöisesti liity minkäänlaista mielisairautta vaan se on riippuvuutta, josta henkilö ei voi päästä irti mielisairaalan ahdistavassa ilmapiirissä. Katukuvan kannalta on samantekevää, onko henkilö vankilassa vai mielisairaalassa, koska katukuva on hetkeksi siistiytynyt.

Kolmantena vaihtoehtona on ruumishuone. Käyttäjä ei ehkä ole ajautunut vankilaan tai on sieltä vapautunut eikä ole ajautunut mielisairaalaan, mutta vuosien käytön jälkeen on erittäin todennäköistä, että hän menehtyy tähän käyttöön.

Tässä tilanteessa me elämme. Tämä on tämän päivän Suomea, ja siten me voimme todella kysyä: Mitä eduskunta tekee tänä vuonna tai tekee ensi vuonna? Vastaus on, että äärettömän vähän, lohduttoman vähän, sillä hallituksen esitys rikoslain muuttamisesta ei millään tavalla edes koskettele tätä kipeää ongelmaa, joka liittyy tähän tilanteeseen, tai valiokunnan mietintö voi kosketella jonkin ponsilausuman tai jonkin edellyttää-lausuman perusteella, mutta se on äärettömän vaatimatonta.

Arvoisa puhemies! Kun mietitään, miten pitäisi ratkaista huumausaineongelma, nähdäkseni todella merkittävä tapa olisi mahdollistaa tahdonvastainen hoito. Nyt tahdonvastainen hoito jää valiokunnassa mietinnössä ulkopuolelle sillä perusteella, että asia kuuluu jollekulle toiselle viranomaiselle, sosiaali- ja terveydenhoitoviranomaisille ja jollekin toiselle valiokunnalle. Tämän vuoksi lakivaliokunta ei ole ollenkaan kehitellyt tätä ehkä ainoaa keinoa lainsäädännön kannalta, tahdonvastaista hoitoa.

Tahdonvastainen hoito torjutaan yleensä liberaalissa yhteiskunnassamme sillä perusteella, että meillä on täällä tapana korostaa yksilön vapautta. Tämä on traaginen tapa korostaa yksilön vapautta silloin, kun puhumme täydellisesti huumausaineriippuvuuden alaisuudessa olevasta henkilöstä. Nimittäin tällaisen henkilön kohdalla emme voi puhua missään perinteisessä mielessä tahdon vapaudesta, koska tämä henkilö juuri riippuvuutensa takia on täydellisesti menettänyt

tahtonsa ja kykynsä kontrolloida käyttäytymistään. Juuri tämän vuoksi, vaikka henkilö tekee rikoksia kuinka loputtomasti kyetäkseen jatkamaan aineiden käyttöä, on täysin säälimätöntä sanoa, että hän on varas ja hänet pitää tuomita vankilaan. Hänet pitäisi vain hoitaa irti tästä riippuvuudesta, niin hän todella voisi myös irrottautua rikoskierteestä.

Olisi myös väärin puhua tahdonvastaisesta hoidosta yhtenä suurena klimppinä, koska meidän tulisi eriyttää keskustelua. Perinteisen kategorisen tahdonvastaisen hoidon lisäksi on kaksi muuta vaihtoehtoa, jotka varsin hyvin voivat tulla kysymykseen, kun rikosoikeudellisista toimenpiteistä luovutaan vaihtoehtona tällaiselle hoidolle.

Ensinnäkin ns. sopimushoito olisi ollut välttämätöntä toteuttaa jo tämän hallituksen esityksen siinä muodossa, että henkilö, joka sitoutuu olemaan esimerkiksi kuusi kuukautta hoidossa, sovittaisi kuuden kuukauden vankeusrangaistuksen tällä. Tämän Ruotsin-mallin ns. sopimushoito (kontraktsvård) todella tarkoittaa sitä, että henkilö vapaaehtoisesti valitsee, että saamansa vankeusrangaistuksen ajan hän on hoitolaitoksessa. Toinen ja kääntöpuoli tässä asiassa on se, että mikäli hän hoitopaikasta poistuu, hänet palautetaan takaisin vankilaan. Tämä jos mikä on oivallinen motivaatiokeino käyttäjälle, jotta hän saa voimia pysyttäytyä hoidossa. Tämä olisi siis loistava vaihtoehto, mutta se, mitä suomalainen lainsäätäjä on saanut aikaiseksi, on mielestäni epäonnistunutta. Tarkastelenkin nyt ed. Aittoniemen ehdotusta.

Ensinnäkin totean, että ed. Aittoniemen ehdotus ei millään merkittävällä tavalla eroa siitä, mikä on jo voimassa olevaa lainsäädäntöä. Voimassa olevan lainsäädännönkin mukaan huumausaineiden käyttäjä, johon kohdistetaan sosiaalipuolen hoitotoimenpiteitä, voidaan jättää syyttämättä. Mutta ed. Aittoniemi niin kuin varmasti muutkin yleistä tuomioistuinkäytäntöä tuntevat tietää varmuudella sen, että tämä lainsäädäntö ei ollenkaan toimi. Siihen on yksinkertainen selitys.

Suomesta ei löydy niin yksinkertaista virallista syyttäjää, että hän jättäisi henkilön syyttämättä rikoksista vain sen takia, että huumausaineiden käyttäjä sanoo, että lähden huomenna Kiskoon ja olen siellä esimerkiksi kuusi kuukautta. Hän ei usko tätä eikä missään tapauksessa halua luopua syyttämästä tällä perusteella. Selitys on niin yksinkertainen: Sanoo tämä henkilö mitä tahansa, kertoo sen vaikka kirjallisesti, ja vaikka hoitopaikka vahvistaisi kuinka juhlallisella asiakirjalla, että tämä hoito alkaa silloin ja silloin, ongelma on siinä, että samainen henkilö voi ensimmäisenä tai viimeistään toisena hoitopäivänä sanoa, että tuli tässä ikävä isoäitiä, ja kävellä pois hoitopaikasta. Minkäänlaista lainsäädäntöä ei ole, että tämä henkilö voitaisiin pitää siellä hoidossa, mikäli hän haluaa sieltä poistua. Kun viralliset syyttäjät ovat valistuneita, he tietävät tämän ja eivät halua, että heitä huiputetaan mennen tullen tällä hoitoonhakeutumislupauksella. Näin tämä kaunis ajatus on täydellisesti torpedoitunut siihen, että sillä ei ole mitään käytännön vaikutusta, koska jokainen käyttäjä osaa toki sanoa, että hakeudun tässä hoitoon.

Nyt mietinnössä on kiristetty hieman sanamuotoa. Niin valiokunnan mietinnössä kuin ed. Aittoniemen ehdotuksessa sanotaan, että henkilö on "sitoutunut sosiaali- ja terveysviranomaisten hyväksymään hoitoon". Mutta tällaisenakin tämä sisältää täysin vastaavan heikkouden. Henkilö voi sitoutua vaikka kuinka juhlallisella tavalla, ed. Aittoniemi. Hän voi antaa kunnian ja omantunnon nimessä minkälaisen sitoutumisen tahansa, mutta hän voi jo kaksi tuntia myöhemmin rikkoa sitoumuksensa. Minkäänlainen lainsäädäntö ei salli hänen pitämistään hoitopaikassa, jos hän haluaa poistua. Tämä on todellinen ongelma. Toivoisin, että eduskunta todella paneutuisi tähän kysymykseen, koska muuten säädetään lainsäädäntöä, jolla ei ole mitään käytännön merkitystä, koska suljetaan silmät siltä, mitä on elävä elämä tässä suhteessa.

Nyt voi tietysti kysyä, mikä olisi vaihtoehto tai olisiko vielä jokin vaihtoehto. Viittasin äsken jo siihen, että yksi vaihtoehto on todella sopimushoito, mutta Pohjoismaissa on vielä kolmaskin versio tästä hoidosta. Se olisi nimenomaan sellainen, jossa henkilö sitoutuisi tietyn pituiseen hoitoon. Sitoutuminen olisi oikeudellisesti pätevää, mikä tarkoittaisi sitä, että henkilö voitaisiin vastoin tahtoaankin pitää hoitopaikassa.

On selvää, että tällainen sitoutuminen tietäisi aika voimakasta puuttumista henkilön vapauteen määrätä toiminnastaan, koska perinteisesti lähdemme siitä, että tällainen sitoutuminen ei voi olla pätevää. Siksi joissakin Pohjoismaissa on ajateltu, että sitoutuminen olisi enintään kuusi kuukautta pitkä. Muistaakseni Tanska on ajatellut siihen vielä sellaista erikoista versiota, että jos henkilö esimerkiksi kolmen kuukauden päästä haluaisi poistua hoitopaikasta, niin häntä saataisiin pitää kolmen viikon jakso vastoin tahtoaan,

mutta jos hän kolmen viikon jälkeenkin vielä haluaisi poistua, hänen pitäisi saada poistua. Tähän on tietysti se yksinkertainen selitys, että hoidosta poistuminen tapahtuu yleensä melko spontaanin ja äkkinäisen, sanokaamme, kiusauksen takia lähteä käyttämään jälleen aineita. Jos henkilö kriittisimmät päivät, esimerkiksi kolme viikkoa, pidetään vastoin tahtoa hoidossa, hän on ehkä itsekin motivoitunut jälleen niin paljon, että hän haluaa jatkaa hoitoa.

Arvoisa puhemies! Olen tarkastellut näitä eri vaihtoehtoja ja tullut siihen tulokseen, että toimenpiteistäluopumissäännös ei missään tapauksessa voi toimia sellaisena kuin ed. Aittoniemi esittää sen tai ed. Kaarilahti eikä se myöskään voi toimia niin kuin lakivaliokunnan mietinnössä esitetään. Kuten jo sanoin, rikoslaki sinänsä on äärettömän säälimätön keino käyttäjiä vastaan, koska jollei koko rikollisuuden syytä kyetä hoitamaan, siis huumausaineriippuvuutta, se on sama kuin rankaisisi käytännöllisesti katsoen syyntakeetonta ihmistä, mikä on hyvin epämiellyttävä ajatus, mutta näin siis käytännössä surutta tehdään.

Loppuajatuksena haluan sanoa vain sen, että jos me paneutuisimme todella siihen, että meidän nuorillamme olisi syvällinen elämän tarkoitus, mikä ennen kaikkea voi löytyä siitä, että ihminen kohtaa henkilökohtaisesti Jumalan vapahtajanaan, niin sen myötä tämä ihminen olisi niin hyvin motivoitu elämään ja hän olisi sisäisesti niin onnellinen ja rauhallinen, että hänen olisi yksinkertaista sanoa huumausaineiden tarjoajille: "Kiitos ei!"

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Voin totta kai yhtyä ed. V. Laukkasen näkemyksiin siitä, että hakeutuminen ja sitoutuminen on halpa porkkana, jolla sellaisenaan ei ole käytännön merkitystä, koska vastapuolella ei ole pakkohoitoa. Mutta pykälämuutoksen keskeisin tarkoitus, yhdessä myöhemmin hallituksen esityksen perusteluihin tehtävän muutoksen kanssa, oli se, että ei houkutella ihmisiä käyttämään huumeita sen paremmin kotonaan kuin yhdessä vakiokäyttäjien kanssa ns. huumeluolassa, jollainen systeemi tässä tietyllä tavalla lainsäätäjän yllyttämänä tehdään. Lakivaliokuntakin suuressa viisaudessaan on katsonut, että tämä toimii, sielläkin puhutaan sitoutumisesta. (Ed. Vistbacka: Hakeutumisesta!) — Ei, kun mietinnössä puhutaan myös sitoutumisesta. Se on toinen asia. — Joka tapauksessa tämän poistaminen tästä olisi merkinnyt, että nyt ovat asialla varsinaiset raakalaiset, kun haluavat pois tällaisen porkkanan ja hoitoon hakeutumisen ja sitoutumisen mahdollisuuden, jonka kautta voi päästä syytteestä tai rangaistuksesta.

Tärkein kysymys on siis tämä, mistä ensiksi mainitsin. Tämä on jätetty, koska valiokunta kuultuaan varmasti puoli vuotta asiantuntijoita on katsonut, että sitoutuminen toimii. Jos te kerran niin katsotte, niin kyllä se meille sopii, ja tämän porkkanan olen valmis jättämään, mutta huumeluolan haluan poistaa. Tästä tässä muutosesityksessä on keskeisesti kysymys, ed. Lax.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kuin ed. Aittoniemi totesi, kyllä ed. V. Laukkasen perusteisiin voi yhtyä. Mutta itse pohdin käytännössä, miten asian voisi hoitaa. Kun tässä on "hakeutunut ja sitoutunut", niin eihän ratkaisua syyttämättä jättämisestä tai toimeenpiteestä luopumisesta ole heti pakko tehdä. Jos kerran henkilö haluaa sitoutua ja on siellä määrätyn muutaman kuukauden, syyttäjä voi sen jälkeen tehdä päätöksen, kun havaitsee ja tietää, että tämä henkilö on sitoumuksensa mukaisesti ollut hoidossa. Mielestäni tämä toimii vallan hyvin. Niin kuin ed. Laukkanen tietää, kyllä syyttäjätkin ainakin joskus ja ainakin jotkut syyttäjät käyttävät järkeä, nimenomaan talonpoikaisjärkeä, tällaisissa yhteyksissä.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin vastaan ed. Aittoniemelle, että hän on täydellisesti oikeassa siinä, että mikäli 7 § hyväksytään lakivaliokunnan mietinnön mukaisena, se avaa vaarallisen portin todellakin sille, että käyttäjät voisivat käyttää sitä jotenkin suhteellisen vapaasti ja lähes pääsääntö olisi se, että heidät jätettäisiin rangaistukseen tuomitsematta. Nimittäin siihen viittaavat hallituksen esityksen perustelut, mikäli 7 §:ää ei muuteta ja perustelut jäävät voimaan, puhutaan täällä mitä tahansa. Tiedän, että lakimiehet kaivavat ne perustelut käsiinsä, esittelevät niitä alioikeuksissa Nilsiässä ja missä tahansa ja menestyvät sillä väitteellä, että tulee jättää rangaistukseen tuomitsematta. Siinä suhteessa siis olen täysin samaa mieltä kuin ed. Aittoniemi.

Olen valmis myös myöntämään ed. Vistbackalle, vaikka en sanonut sitä, että tässä olisi yksinkertainen keino ratkaista tämä asia. Sanotaan, että henkilö hakeutuu kuudeksi kuukau-

deksi hoitoon ja sikäli kuin syyteajat ja kaikki muut mahdollisuudet sallivat, virallinen syyttäjä sanoo, että kuule, poika, olen kuullut paljonkin näitä juttuja. Mutta mikäli tosiasiassa hakeudut hoitoon ja pysyt siellä hoidossa ja kuuden kuukauden päästä tulet papereiden kanssa, että olet ollut kuusi kuukautta ilman aineita, niin siinä tapauksessa voin jättää syyttämättä. Tämä olisi tietysti keino.

Mutta, ed. Vistbacka, tässä muodossa kuin tämä lain sanamuoto on tullut ja tuntien hieman virallisia syyttäjiä yleisesti, en nyt puhu yksittäisistä tapauksista, voin olla oikeastaan varma siitä, että tällainen käytännöllinen järjestelmä ei käynnisty, koska viralliset syyttäjät tekevät hyvin lakonisesti syytteitä eivätkä jaksa paneutua tällaiseen problematiikkaan. Siihen olisi tarvittu hyvin selkeä lainsäätäjän ohje.

Ed. Lax: Arvoisa puhemies! Minä pyysin tämän puheenvuoron puolustaakseni henkilöä, jota tässä salissa on raskaasti moitittu ja jolla ei ole puhevaltaa tässä salissa. Ed. Laakkonen, te olette raskaasti tässä salissa syyttänyt lakivaliokunnan sihteeriä. Te olette todennut, että olette pyytänyt häneltä tähän mietintöön ja kuulemiseen liittyvät lausunnot, mutta että te ette ole niitä häneltä saanut. Tämä on harhaanjohtava ja arvoton syyte, kun te jätitte sanomatta, että te tämän pyynnön esititte tänään virka-ajan jälkeen tilanteessa, jolloin lakivaliokunnan sihteerillä ei edes ollut teknisiä edellytyksiä toteuttaa tätä toivettanne. Hänhän on luvannut teille toimittaa asiakirjat heti, kun siihen kykenee. Tiedän, että hän on viime viikkojen aikana tehnyt työtä ympäripyöreitä vuorokausia. Valiokunnasta on toistakymmentä mietintöä lähtenyt noin kahdessa viikossa. On kohtuullista, että hänkin joskus pääsee hoitamaan omia asioitaan. Todella arvoton hyökkäys.

Ed. Vesa Laukkanen jo itse asiassa tässä kuultuaan edustaja-nimismies Vistbackan käytännönläheisiä näkökohtia totesi, että kyllähän tämä monessa tilanteessa toimii. Olisin itse muuten muistuttanut siitä, että syyteharkinta ja tuomitsemisharkinta usein tulevat ajankohtaisiksi niin monen kuukauden päästä, että hyvinkin tämä mekanismi niissä voi toimia. Sitten on eri asia, että sosiaali- ja hoitopuolen järjestelyt ovat vielä sen verran lastenkengissä, että on täysin turhaa hurskastelua kirjoittaa joitakin kuukausia tällaiseen lakipykälään.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 2) asia.

---

3) Asetukset Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Haitia koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä, Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Haitia koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen väliaikaisesta muuttamisesta sekä Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Haitia koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen muuttamisesta

Ainoa käsittely
Asetukset n:ot 5, 7 ja 9
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 18

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Angolaa koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä

Ainoa käsittely
Asetus n:o 8
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 19

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi hovioikeuden päätösvaltaisen kokoonpanon väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 140
Lakivaliokunnan mietintö n:o 23

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 23.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laeiksi kehitysalueelle tehtävien investointien korotetuista poistoista, leimaverolain 97 a §:n, kehitysalueiden veronhuojennuksista annetun lain 3 §:n sekä merenkulun veronhuojennuksista annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 199
Lakialoite n:o 45
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61.

Keskustelu:

Ed. Jansson: Arvoisa rouva puhemies! Puhun lyhyesti ainoastaan esityksen neljännestä lakiehdotuksesta koskien merenkulun veronhuojennuksia todeten, että monimutkaisen valmistelun jälkeen käsiteltävänä oleva esitys tuli eduskunnalle sellaisessa muodossa, mikä oli aika järkyttävä elinkeinonharjoittajille tällä alalla, minkä takia jätin myös lakialoitteen n:o 45. Perusteellisen käsittelyn jälkeen valtiovarainvaliokunnassa tai sen verojaostossa tultiin sellaiseen päätökseen, mikä käy ilmi sen mietinnöstä.

Kuten yleensä odottaa saattoikin, aloitteeseen sisältyvä lakiehdotus ehdotetaan hylättäväksi. Mutta samalla valiokunta kirjoittaa näin: "Valiokunta edellyttää, että hallitus pikaisesti selvittää mahdollisuudet ottaa käyttöön merenkulkuelinkeinoverotuksessa ehdotettua tasapuolisemmin kaikkia merenkulkuelinkeinoelämän eri lohkoja kohteleva veronhuojennuslainsäädäntö esimerkiksi jälleenhankintavarausta käyttämällä." Sellaisenaan hyvä ponsiehdotus, mikä on yksimielisesti mennyt valiokunnassa lävitse. Mikäli nyt ponsiin voi luottaa, niin edellytän hallitukselta ripeitä otteita, koska tämä on äärimmäisen tärkeä asia, ajatellaanpa ainoastaan vientiteollisuuttamme.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi kuljetusten alueellisesta tukemisesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 207
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 12

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotukset laiksi työttömyysturvalain 25 §:n poikkeuksellisesta soveltamisesta sekä työttömyysturvalain 25 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 233
Lakialoite n:o 35/1992 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 42

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 42.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 9) ja 10) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on kolme hallituksen ehdotusta, joiden yhteisvaikutus on ainakin 2,5 miljardia markkaa miinusta eläkeläisille ja päivärahojen saajille, sairaus- ja työttömyyspäivärahojen saajille, sotaveteraaneille.

Työttömyysturvalain osalta sosiaali- ja terveysvaliokunta muutti hallituksen esitystä niin, että pykälä, jossa sanottiin, että vuonna 1994 indeksikorotuksia ei suoriteta, poistettiin. Tämä tapah-

tui perustuslakivaliokunnan antaman lausunnon pohjalta. Perustuslakivaliokunta totesi, että kun tapahtunut palkkakehitys edelliseen korotukseen verrattuna, joka tapahtui heinäkuun 1 päivänä 1991, oli ollut 5,3 prosenttia tämän vuoden ensimmäiseen neljännekseen mennessä, niin ei ole mitään tietoa siitä, mikä tämä indeksipisteluku ensi vuonna olisi, minkälaisia korotuksia edellytetään ennakkoon jo leikattavaksi, joten tältä perustalta perustuslakivaliokunta totesi, että kun ei tiedetä, minkälaisia korotuksia leikataan, ei niitä voida leikata, vaan ne kuuluvat toimeentulon lakisääteisen perusturvan piiriin ja ne voidaan jättää lepäämään.

Hallitus on menetellyt mielestäni lain vastaisesti, kun indeksikorotuksia ei suoritettu jo tämän vuoden heinäkuun alusta, koska, kuten totesin, pisteluku oli noussut jo 5,3 prosenttia vuoden ensimmäiseen neljännekseen mennessä. Hallitus on itse ottanut kantaa selkeästi siihen, että olennaisena palkkatason muutoksena on pidettävä 5:tä prosenttia.

Tämä, että indeksi nousi yli 5 prosentin, tuli hallitukselle yllätyksenä. Näin meille valiokunnassa kerrottiin niin ministeriön kuin työmarkkinajärjestöjen taholta, että toukokuun lopussa, kun tuporatkaisua tehtiin, vielä siinä vaiheessa kaikki elivät hyvässä uskossa, että tuo 5 prosentin raja ei ole ylittynyt. Kun sitten todettiin, että se on ylittynyt, hallitus ei ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin vaan kuvittelee, että se voi siirtää oman mielensä mukaan näitä indeksikorotuksia, mutta näinhän asia ei mielestäni ole.

Lailla indeksikorotukset voidaan tietysti jättää suorittamatta, niin kuin hallitus on esittänyt, mutta hallitus ei saanut läpi sitä tahtoaan, että eduskunta olisi päättänyt, että ensi vuonna työttömyyspäivärahoihin ei tehdä indeksikorotuksia.

Sen sijaan hallitus sai kyllä läpi sen, että myöskin työttömyyspäivärahojen indeksikorotuksen perusteena olevasta pisteluvusta vähennetään 1,5 prosenttia, mikä vastaa TEL-maksun vaikutusta TEL-indeksiin. Samaa mekaniikkaa aiotaan nyt myöskin työttömyyspäivärahoihin toteuttaa, mutta tätä vähennystä ei mielestäni voi suorittaa takautuvasti, vaan se on mahdollista ottaa huomioon vasta sen jälkeen, kun tämä laki vahvistetaan. Nythän tämä on vasta ensimmäisessä käsittelyssä, joten tämän vuoden indeksikorotukset, jos lakia tulkitaan niin kuin se on kirjoitettu ja niin kuin sosiaalivaliokunta lakia tehdessään vuonna 84 tarkoitti, 5,3 prosenttia, pitäisi toteuttaa heinäkuun alusta alkaen.

Minua kiinnostaa suuresti nähdä, miten hallitus aikoo selviytyä tästä ongelmista, minkälaisilla selityksillä tästä yritetään mennä eteenpäin. Mutta voi olla, että se on mahdollista, sillä kun soitin apulaisoikeuskansleri Pasaselle eilen, hän ilmoitti, että ei valtioneuvoston istunnossa ennätä kaikkien hallituksen esitysten lainmukaisuutta arvioida. Ikävä kyllä, tämä on tosiasia siitä, miten laillisuusvalvontaa hallituksen istunnoissa oikeuskansleri suorittaa. Saattaa olla, että tämä ei ollut juuri ihan sanatarkka lainaus siitä, mitä hän minulle puhelimitse sanoi, mutta ajatus oli täysin selvä. Hän tarkoitti juuri sitä, mitä äsken sanoin. Mielestäni se on hämmästyttävää.

Työttömien toimeentulo on jo heikentynyt näiden kahden vuoden aikana selvästi, mutta aion jatkaa tätä tämän vuoden indeksikorotusten vaatimista ja myöskin ensi vuoden osalta. Nythän palkankorotuksista on jo monella alalla sovittu. Indeksi varmasti tulee nousemaan selvästi.

Toivoisin, että en olisi ainoa huutavan ääni korvessa, joka puhuu työttömyyspäivärahojen indeksien korotuksista. Tämä on kolmas kerta, kun kantelen tästä asiasta. Ensimmäinen kerta oli tuloksellinen. Silloinen hallitus joutui perääntymään ja tekemään pisteluvun muutoksen mukaiset indeksit, mutta sen jälkeen selittelyjä on riittänyt.

Hallitus aikoo esityksessä n:o 247 viedä myöskin työntekijöiden eläkelain, muiden eläkelakien ja myöskin sotilasvammalain mukaiset indeksikorotukset, siis kaikki ne korotukset, jotka on sidottu TEL-indeksiin. Tämän perustuslakivaliokunta on katsonut mahdolliseksi, koska se katsoo, että toimeentulon lakisääteinen perusturva eläkeläisillä säilyy. Onhan se totta, että vähintään täyden kansaneläkkeen suuruinen toimeentulo niillä, joilla on työeläkettä, on turvanaan, mutta siitä huolimatta pidän sitä, että perustuslakivaliokunta hyväksyy 2,8 prosentin indeksikorotuksen suorittamatta jättämisen, aika erikoisena tulkintana. Se merkitsee 1,5 miljardin markan suuruista leikkausta eläkeläisiltä.

Eikä ole ihme, että eläkeläisjärjestöt Raimo Ilaskiven johtamasta kokoomuksen Eläkeliitosta Eläkeläiset ry:hyn ja Kristilliseen Eläkeliittoon ja kaikki siltä väliltä ovat olleet, etten sanoisi, hurjina tästä esityksestä. He ovat vedonneet eduskuntaan, ovat olleet kuultavina sosiaali- ja terveysvaliokunnassa ja vaatineet, että indeksikorotuksia ei leikata. Heidän vaatimuksilleen on täydet pe-

rusteet. Ovathan eläkeläisten menot nousseet huomattavasti, sillä nimenomaan sairastamisen kulut ovat kasvaneet.

Valiokunnan oppositioryhmät ovat yhteiseen vastalauseeseensa keränneet listan niistä korotuksista ja menojen lisäyksistä, joita eläkeläiset ovat joutuneet kohtaamaan kahden vuoden aikana sairastamisen osalta, ja myös niistä verojen korotuksista, joita on tehty. Tosiasia on, että eläkeläiset ovat toimeentulostaan menettäneet huomattavan osan, ja tietysti mitä enemmän sairaskuluja eläkeläisellä on, sitä suurempi menetys on. Valitettavasti nämä menetykset eivät tule jäämään siihen, mitä tähän asti on tehty, vaan ensi vuonna odottavat huomattavat sairausvakuutuslain mukaiset leikkaukset, jotka kohdistuvat myös enimmältä osaltaan eläkeläisiin. Eläkeläisethän sairastavat enemmän, olivat he sitten nuoria tai vanhoja, koska nuoret eläkeläiset ovat työkyvyttömyyseläkeläisiä, jotka ovat eläkkeellä juuri sen takia, että he ovat niin sairaita, että heillä ei ole riittävää työkykyä.

Työeläkkeiden indeksikorotusten leikkaamisen lisäksi perustuslakivaliokunta päätyi tulkintaan, että myöskään kansaneläkeindeksin korotuksia ei tarvitse tehdä. Hallitus oli alun perin arvioinut, että indeksikorotus olisi noin 2,5 prosenttia, mutta kun vastikään tämä kansaneläkeindeksi vahvistettiin, sen luvuksi tuli 1,6 prosenttia, ja perustuslakivaliokunta tulkitsi, että tämä on niin vähäinen muutos, että näiden indeksikorotusten leikkaaminen ei heikennä toimeentulon lakisääteistä perusturvaa. Tämä on mielestäni virheellinen tulkinta. Vaikka kysymys ei ole monista markoista, niin jokainen markka pienituloisille eläkeläisille on tärkeä, ja varsinkin kun hallitus vielä kiristää eläkeläisten verotusta ylimääräisellä sairausvakuutusmaksulla, näitä leikkauksia ei voi hyväksyä.

Ainoa kohta, missä indeksileikkauksia ei rohjettu tehdä, oli sairausvakuutuksen päivärahat siltä osin, kuin päivärahat ovat pienemmät kuin 99 markkaa 15 penniä. 25 kertaa 99,15 markkaa on 2 479 markkaa, joka on täyden kansaneläkkeen taso. Se on täyden eläkkeen brutto- ja nettotaso, koska eläkkeestä ei mene veroa. Mutta se ei ole suinkaan sairauspäivärahan nettotaso, koska noinkin pienestä päivärahasta, kun on 2 500 markan sairauspäiväraha, joutuu maksamaan liki 20 prosenttia veroa. Tämä raja olisi pitänyt ainakin panna korkeammalle, jotta olisi ollut johdonmukainen tulkinta siitä, mitä on tarkoitettu, kun on puhuttu, että täyden kansaneläkkeen antama toimeentulon taso pitäisi turvata. Toimeentulon tasolla tarkoitetaan minun ymmärrykseni mukaan nimenomaan käteen jäävää tuloa.

Sairauspäivärahojen korotusten leikkauksia ei tietenkään olisi pitänyt ollenkaan hyväksyä. Yhtä vähän olisi pitänyt hyväksyä sitä muutosta, jonka hallitus nyt tekee, piiloleikkauksen kaikkiin tuleviin työttömyys- ja sairauspäivärahoihin, sillä menetelmällä, joka tänä vuonna jo otettiin eläkkeissä käyttöön, eli ensi vuonna työntekijän palkkaa ei enää olekaan TEL-maksun osuus, 3 prosenttia, eikä 1,87 prosentin suuruinen työttömyysvakuutusmaksu. Se on kyllä palkkaa monessa muussa tilanteessa, mutta juuri silloin, kun pitäisi päivärahan peruste laskea, se ei olekaan palkkaa. Tämä tarkoittaa 3,5 prosentin pienenemistä sairaus- ja työttömyyspäivärahoihin, siis uusiin alkaviin päivärahoihin.

Tämä on tietysti aika ovela keksintö. Harva on huomannut sen, että päivärahojen tasoa leikataan. Tähän asti se on tehty niin, että prosentteja on suoraan leikattu, siis sairauspäiväraha on pudotettu 66 prosenttiin palkasta, mutta hallitus löysi nyt paljon vähemmän ihmisiä ärsyttävän keinon, ainakin niin kauan aikaa, kun siitä ei tiedetä.

Kuten sanoin alussa, nämä esitykset merkitsevät ainakin 2,5 miljardin markan leikkaamista yleensä vaikeassa tilanteessa olevilta ihmisiltä, ja sitä me emme voi hyväksyä. Suurituloisten indeksikorotusten leikkaukset voitaisiin hoitaa niin, että tuloverotusta kiristetään, mutta keskustan monista kauniista puheista huolimatta tätä suurituloisten veron kiristämistä ei ole tehty eikä progression lisäämistä. Kun ed. Mattila on paikalla, kysyn, milloin alkaa oikeudenmukainen toimeentulon jakaminen, mistä keskusta on monesti kauniisti puhunut, mutta teot puuttuvat.

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen toi puheenvuorossaan hyvin seikkaperäisesti ja selkeästi esiin sen, mitä tämä nippu näitä lakiesityksiä ja niiden sisällä olevat heikennykset merkitsevät työntekijöille, eläkeläisille, sairaille ihmisille.

Ensinnäkin työttömyysturvan indeksien korottamatta jättämisestä. On todella aika uskomatonta ja — on pakko sanoa — lähes julmuutta se, että ei toteuteta indeksikorotuksia esimerkiksi juuri työttömien päivärahojen kohdalla. En tiedä, kuinka monta edustajaa eduskunnassa tietää sen todellisuuden, missä työttömät ihmiset taloudellisestikin tänä päivänä elävät. Työt-

tömyys ei kosketa enää yksinomaan työttömiä ja työttömien perheitä, vaan henkilökohtaisesti olen saanut hätähuutoja esimerkiksi siitä, mitenkä pienillä eläkkeillä toimeentulevat eläkeläiset joutuvat huolehtimaan lapsistaan tai lastenlapsistaan. He joutuvat tinkimään jopa omista lääkkeistään, että voisivat auttaa jotenkin näitä nuoria ihmisiä esimerkiksi asuntoveloissa tai ihan jopa päivittäisten ruokakustannusten hoitamisessa.

Tämä kertoo aika kovaa ja raadollista kieltä siitä totuudesta, missä me tässä suomalaisessa yhteiskunnassa tänä päivänä elämme. Jonkinlaista kieltä kertoo ilmeisesti myöskin kansanedustajien välinpitämättömyydestä indeksikysymyksessä esimerkiksi eläkeläisten kohdalta se, että tässä salissa ei näytä olevan asiaan kiinnostusta. Kuitenkin tiedetään varsin hyvin se, kuinka paljon eläkeläiset ovat lähestyneet — kuten ed. Stenius-Kaukonenkin puheenvuorossaan toi esiin — meitä kaikkia laidasta laitaan poliittisista näkemyksistä riippumatta.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut. Kehotan puhujaa siirtymään puhujakorokkeelle.

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa rouva puhemies! Todella siis eläkeläiset ovat meitä hyvin paljon lähestyneet, ja minä tiedän varsin hyvin sen, että he seuraavat hyvin tarkasti sitä, mitä eduskunta tulee tekemään. Vähintä, mitä tässä tilanteessa voitaisiin tehdä esimerkiksi siihen suuntaan, että kulutuskysyntää kansalaisille voitaisiin taata, että he voisivat huolehtia jokapäiväisestä elämästänsä, lääkkeistänsä, ruuastansa, vaatteistansa, ja olisi varmasti ihan tarvetta päästä joskus virkistäytymäänkin, olisi se, että nämä vaatimattomat indeksikorotukset edes toteutettaisiin.

Minä toivon, että kansanedustajat tutustuvat sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön, esimerkiksi siihen mietintöön, joka on n:o 43. Itse sen alkuillasta hätäiseen luin, ja se kyllä palautti mieleen asioita, mitä tämä hallitus ja tämä eduskunta ovat esimerkiksi eläkeläisten kohdalla, rumia temppuja, tehneet. Se kertoo aika karkeaa kieltä ja totuuden siitä, minkälaisia päätöksiä tässä salissa on tehty. Jos 2,5 miljardin markan leikkaukset yhteensä esimerkiksi näihin eri lakipaketteihin, mitkä nyt ovat käsittelyssä, tehdään, ne vaikuttavat hyvin laajasti ihmisten jokapäiväiseen elämään, kuten tuossa sanoin.

Vieläkin rohkenen toivoa, että eduskunnassa otettaisiin järki käteen tämän asian suhteen. On nimittäin niin, että nämä markat ja miljoonat eivät varmastikaan tule olemaan puhtaina säästöinä valtion budjetissa ja kassassa, vaan ne tulevat olemaan esimerkiksi sitä, että kun eläkeläiset, työttömät ja lapsiperheet eivät kykene esimerkiksi ostamaan lääkkeitään ja tarvitsevat sen jälkeen enemmän terveyspalveluita, kehä kiertää.

Ed. Kemppainen merkitään läsnä olevaksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi kansaneläkelaissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetun lain poikkeuksellisesta soveltamisesta vuonna 1994

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 248
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 43

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 43.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotukset laeiksi työntekijäin eläkelain 9 §:n poikkeuksellisesta soveltamisesta vuonna 1994 ja työntekijäin työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 247
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 44

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 44.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotukset laeiksi työntekijäin eläkelain, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain ja eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelain sekä tapaturmavakuutuslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 282
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 45

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 45.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotukset laeiksi kaupparekisterilain ja toiminimilain 1 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 246
Talousvaliokunnan mietintö n:o 46

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 46.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Ehdotukset laeiksi osuuspankkilain ja rahoitustarkastuslain 2 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 219
Talousvaliokunnan mietintö n:o 47

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 47.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Ehdotus laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 277
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 11

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelu:

Ed. Rimmi: Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä hallituksen esitys laiksi siviilipalvelulain muuttamisesta. Siviilipalveluslakihan nykyisessä muodossaan tuli voimaan vuoden 1992 alusta, ja tuolloinhan siviilipalveluslakia muutettiin siten, että siviilipalvelun johto ja valvonta siirtyivät työministeriön alaisuuteen. Siviilipalveluspaikkoina ovat toimineet siviilipalvelukeskukset ja siviilipalvelulaitokset.

Siviilipalvelusta on tähän asti voinut suorittaa neljässä eri kohteessa, ja tämä puolestaan on taannut saatujen kokemusten ja valiokunnan kuulemien asiantuntijoidenkin mukaan siviilipalvelusmiehille monipuolisen ja tasokkaan koulutuksen.

Nyt hallituksen esitys lähtee siitä, että siviilipalvelusta voisi uuden lain voimaantulon jälkeen suorittaa ainoastaan Vaasan ammatillisessa aikuiskoulutuskeskuksessa. Työasiainvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa tuli selkeästi esille, että toimintojen yksinomainen keskittäminen Vaasaan ei voi olla niin kiistattoman hyvä vaihtoehto, mitä hallituksen esityksestä voi ymmärtää. Vaarana on mm., että koulutuksen laatu kärsii, kun toiminnasta ovat pois kilpailevat laitokset, jotka nyt joutuisivat lopettamaan toimintansa.

Onko toimintojen keskittäminen Vaasaan esimerkiksi täysin kiistatonta siitäkään syystä, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan valtaosa siviilipalvelukseen hakeutuvista nuorukaisista hakeutuu palvelukseen Helsingin seudulta, laajasti Uudeltamaalta, Varsinais-Suomesta ja Hämeestä? Kun ajatellaan palvelustaan suorittavien matkakustannuksia siltä osin, mitä valtio niitä korvaa, on luonnollista, että ne tulevat varmasti kalliimmiksi silloin, kun palveluspaikka on yksinomaan Vaasassa eikä lähempänä ole palveluspaikkoja enää olemassa.

Vaarana on tietysti myös lisäksi, että hintataso saattaa esimerkiksi Vaasan ammatillisessa koulutuskeskuksessa nousta, kun ei ole enää kilpai-

lua. Tuntuukin jotenkin hiukan oudolta se seikka, että kun kuitenkin tässäkin salissa ja monissa hallituksen esityksien perusteluissa on pidetty tärkeänä asioiden kilpailua ja kilpailuttamista, niin nyt tässä varsin tärkeässä asiassa ollaan päätymässä yhden koulutuskeskuksen malliin ja antamassa Vaasan keskukselle monopoliasema.

Siitäkin, että kolme muuta keskusta nyt joudutaan lakkauttamaan, kiistatta tulee myös kuluja, koska toiminnot ajetaan alas ja henkilöstöstä huomattava osa ainakin joutuu työttömyyskortistoon. Ne säästöt, jotka olivat varsin suppeat muutenkin tämän lakiesityksen kohdalta, todennäköisesti tulevat jäämään vielä hyvin paljon minimaalisemmiksi.

Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalvelutoiminnan monipuolista kehittämistä on usein vaadittu ja nytkin asiantuntijakuulemisessa näitä toivomuksia työasiainvaliokunnalle esitettiin. Esimerkiksi Kuopion koulutuspaikkaa, Kuopiossahan on yksi palveluspaikka ollut, olisi voitu esimerkiksi erinomaisesti kehittää sillä tavalla, että siviilipalvelusmiehille olisi suunnattu pelastuskoulutusta, joka varmasti olisi yksi ihan tervetullut muoto. Kuopio pelastusopistonsa välityksellä yhdessä tämän koulutuspaikan kanssa olisi varmaan ihan erinomaisesti voinut tässä asiassa toimia.

Henkilökohtainen käsitykseni on myös, että vastaisuudessa tulisi siviilipalvelusta voida kehittää mm. niin, että palveluksen voisi suorittaa ulkomailla esimerkiksi kehitysyhteistyötehtävissä. Tämä asia tuli myös meille valiokunnan kuulemisessa esiin. Kehitysyhteistyötehtävänä siviilipalvelun suorittaminen olisi varmasti sellainen asia, jota kannattaisi ryhtyä hyvinkin vakavasti miettimään. Erityisesti tässä tilanteessa, kun olemme joutuneet ja on jouduttu leikkaamaan hyvin paljon kehitysyhteistyömäärärahoja, niin silloin siviilipalvelusta kehitysyhteistyötehtäviä suorittava henkilö voisi tehdä varsin arvokasta työtä. Kun ajattelemme esimerkiksi sitä, kuinka hyvän koulutustason tämän päivän siviilipalvelukseenkin hakeutuvat nuorukaiset suurelta osalta omaavat, esimerkiksi kohtuullisen hyvän kielitaidon, koulutuksen puutekaan ei olisi esteenä kehitysyhteistyötehtäviin hakeutumisessa.

Arvoisa puhemies! Työasiainvaliokunta piti hallituksen esitystä pääosiltaan hyvänä ja toteuttamiskelpoisena. Pidimme tärkeänä myöskin sitä, että nyt kun toimintoja keskitetään ja muutetaan, on välttämätöntä, että tarkkaillaan hyvin tarkasti sitä, miten esimerkiksi koulutuksen taso ja kustannukset kehittyvät.

Valiokunnan mietintöön sisältyy kylläkin vastalause 4 §:n kohdalta ja valiokunnan vähemmistönä pidimme tärkeänä sitä, että koulutuspaikkoja olisi pitänyt olla tässä uudessakin tilanteessa ainakin kaksi. Tältä osin tulemme lain toisessa käsittelyssä tekemään muutosesityksiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

15) Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1992 (K 14)

Valiokuntaan lähettäminen

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M a t t i l a : Arvoisa puhemies! Eduskunta saa käsiteltäväkseen vuoden varrella useita eri kertomuksia. Valtion tilintarkastajien kertomus poikkeaa näistä muista sikäli, että tämä on eduskunnan oman työrukkasen tuottamaa tulosta. Siinä on läpileikkaus valtionhallinnosta kyseisenä kertomusvuonna, sen toiminnoista ja merkittävimmät asiat, oleellisimmat asiat nostettuina esiin ja tuotuina kertomuksen kautta eduskunnan puntaroitavaksi.

Tämän puheenvuoron pyysin lähinnä parin asian vuoksi. Ensinnäkin haluaisin ikään kuin kertomuksen saatteeksi ja täydennykseksi todeta sen, että valtion talousarvion noudattamista on todella käsitelty jälleen kerran tässä kertomuksessa perusteellisesti ja kiinnitetty vakavaa huomiota tapahtuneisiin määrärahojen mahdollisiin ylityksiin tai sellaisiin toimintoihin, jotka eivät ole säännösten mukaisia. Esimerkkinä tästä kertomuksessa on tuotu esiin liikenneministeriön hallinnonalan kohdalla erään määrärahan, joka koskee Valtionrautateitä, suurehko tosiasiallinen ylitys, joka kirjanpidollisin keinoin oli painettu muodollisesti tilivuoden määrärahan puitteisiin.

Toinen asia, joka ei ole kertomuksessamme mutta kohdistuu vuoteen 1992, on Suomen Rahapajan tilintarkastusta koskevassa kertomuksessa esiin nostettu asia. Kyseinen kertomus Rahapajan tilintarkastuksesta on valmistunut 5. päivänä marraskuuta kuluvaa vuotta, joten se ei suinkaan valtiontilintarkastajien kertomukseen

ehtinyt. Rahapajan talousarvion noudattamisessa ja tilinpäätöksessä on ollut puutteita, jotka ovat lähinnä liittyneet Rahapajan ja Eestin valtiovarainministeriön kesken 8.5.1992 tehtyyn sopimukseen hopeisen juhlarahan lyömisestä Suomen Rahapajassa ja tämän sopimuksen toteuttamisesta aiheutuneiden tulojen ja menojen budjetointi- ja kirjaamiskysymyksiin. Kyseiseen projektiin tulo- ja menoarviossa ei alunperin ollut varattu erikseen määrärahaa eikä projektin rahoitusta myöhemminkään ollut saatettu lisämenoarviokäsittelyyn.

Vuonna 1992 puheena olevia juhlarahoja lyötiin Rahapajassa yhteensä 35 496 kappaletta. Sopimuksen mukaisesti juhlarahoista toimitettiin Eestiin vastikkeetta yhteensä 5 900 kappaletta, myyntiin Kansallis-Osake-Pankin kautta 25 050 kappaletta ja Rahapajan kautta 1 683 kappaletta. Varastossa näitä juhlarahoja oli vuoden lopussa yhteensä 2 863 kappaletta arvostettuna arvoon 17 markkaa kappale. Juhlarahan myynnistä tulotilille Suomen Rahapajan osalle oli viime vuoden osalta kirjattu tuloja 168 963,95 markkaa. Edellä mainituista KOPin kautta myydyistä juhlarahoista aiheutuneita 2 505 000 markan suuruisia varainhoitovuodelle kuuluvia, vielä tilittämättä olevia myyntituloja ja saatavista aiheutuneita 40 403 markan suuruisia korkotuloja ei ollut kirjattu vuoden 1992 kirjanpitoon.

Eestin juhlarahan lyömisestä aiheutuneita menoja oli vuoden 1992 kirjanpitoon toimintameno- ja raaka-ainemomenteille kirjattu yhteensä 720 173 markkaa. Sanotuista KOPin kautta myydyistä juhlarahoista veloitettavia myyntipalkkioita ym. menoja, yhteensä 263 505 markkaa, ei kuitenkaan ollut kirjattu vuoden 1992 menoiksi. Myöskään sopimuksen mukaan juhlarahan myynnistä Eestille tilitettävää osuutta vuoden 1992 myyntituotosta ei ollut kirjattu Rahapajan hallinnolliseen kirjanpitoon vuoden 1992 menoiksi. Rahapajan toimintamenomomentin määrärahaa oli jäljellä kyseisen vuoden lopussa 183 802 markkaa.

Mikäli edellä kerrotut menot, yhteensä 263 505 markkaa, ja Eestille maksettavan tuloutuksen osuus, 925 288 markkaa, vuoden 1992 myyntituotoista olisi kirjattu Rahapajan menoiksi niin kuin olisi kuulunut, puheena oleva määräraha olisi tullut ylitetyksi lähes 1,2 miljoonalla markalla. Toisaalta taas kertomusvuoden tulotkin olisivat olleet noin 2,5 miljoonaa markkaa suuremmat, mikäli puheena olevat myyntituotot olisi vastaavasti kirjattu kirjanpitoon. Asia olisi tullut käsitykseni mukaan määrärahakysymyksenä ja tuoton käytön osalta saattaa lisämenoarviokäsittelyyn. Olen kovasti hämmästynyt kyseisestä menettelytavasta.

Valtiontilintarkastajien kertomukseen kuuluu säännönmukaisesti valtion tilinpäätöksen vertailu tarkastuksen alaisen vuoden talousarvioon. Vertailu tehdään ennen valtion painetun tilinpäätöksen valmistumista atk-listojen avulla. Vuoden 1992 kertomuksen valmistuttua sen lukuja on verrattu rutiininomaisesti valtion painettuun tilinpäätösasiakirjaan, joka oli jo useita kuukausia sitten jaettu valtionhallinnolle ja myös mm. eduskunnan jäsenille. Hämmästys on ollut erittäin suuri, kun on havaittu, että sen allekirjoitetussa yhdistelmässä verot ja veroluonteiset tulot olivat tilinpäätöksen mukaan vain 107 838 929,14 markkaa, kun niiden piti olla jämptisti 105 miljardia markkaa enemmän kuin tuo äsken mainitsemani luku. Talousarvion mukainen luku oli jo niin suuri, että se oli käsittämätön, mutta painatusvaiheessa tapahtunut virhe on asiakirjassa, jota ei ole saatu tähän mennessä vielä korjatuksi.

Edellä luettelemani esimerkit osoittavat, että valtion virastojen ja laitosten sekä itsensä valtion tilinpäätöksiin saattaa tulla ja sisältyä atk-ajasta huolimatta asiallisia ja muodollisia virheitä. Kun tilinpäätösten virheettömyys on oikean taloudellisen informaation perusta ja kaiken laatuisen tarkastustoiminnan tavoite sekä pohja, on tilinpäätösten oikeellisuuden varmistamiseen kiinnitettävä todella riittävää ja vakavaa huomiota. Tämä voi tapahtua vain siten, että tähän joskus hyvinkin ikävään ja tappavaan, joskus kuivahkoon tarkastustyöhön käytetään riittävästi resursseja ja työn suorittavat alan ammattilaiset. Julkisuuteen tullut ehdotus, että eduskunnan yhteyteen kootaan nykyisistä tarkastusorganisaatioista muodostettava yksi yhteinen tilintarkastusvirasto, on tässäkin mielessä perusteltu. Tällä taattaisiin muun ohella se, että eduskunnan valtiontaloudesta tekemän päätösasiakirjan, talousarvion, toteutumisasiakirjat — tilinpäätös näihin luettuina — antaisivat totuudenmukaisen ja oikean kuvan siitä, kuinka valtiontaloutta on valtakunnassa hoidettu.

Valtion taloudenhoidon valvonnassa näkyy valtiontilintarkastajien kertomuksessa edellisvuosien tapaan kiinnitetyn vakavaa huomiota valtion velan ja työttömyydestä aiheutuvien menojen huolestuttavaan kasvuun. Edellistä on tarkasteltu kertomuksen yleisessä osassa ja jälkimmäistä työministeriön kohdalla. Eduskunnan näkökulmasta tarkasteltuna valtiontilintarkastajien väistämättömänä velvollisuutena on ja jatku-

vasti muistuttaa maamme taloudesta vastaavia tahoja mainittujen riskikasautumien välttämättömästä ja edes välttävästä hoitamisesta.

Kertomuksen eräitä kohtia lyhyesti ja luettelonomaisesti vielä haluan nostaa esille.

Ulkoministeriön hallinonalan kertomuksessa on pyritty juurta jaksain ja mahdollisimman kattavasti käsittelemään paljonkin julkisuudessa esillä olleen Wider-instituutin perustamisen ja toiminnan sekä rahoituksen osuutta siltä osin kuin ne liittyvät valtiontalouteen. Toivottavasti tämä antaa eduskunnalle myös pohjaa jatkaa tähän asiaan syventymistä niiltä osin kuin tarvetta esiintyy.

Itse olen ollut hämmästynyt tätä kertomusta lukiessani ja osin valmistelussa mukana olleena siitä asiasta, että suuret rahasummat kierrätettiin vuoden 91 ja osin jo 90 aikana maamme rajojen ulkopuolelle. Näiden kierrätettyjen rahasummien korkotuotot jäivät silloiseen tasoon verrattuna aivan liian pieniksi.

Tämä on herättänyt hämmennystä, ja niinpä julkisuudessakin olleiden tietojen pohjalta eräs nimimerkki — "virkamies, joka ei uskalla esiintyä nimellään sattuneesta syystä" — on kirjoittanut minulle kirjeen ja toteaa lyhyesti kirjeessään seuraavaa: "Tämä kierrätys pantiin toimeen, jotta Jayawardena ja hänen kumppaninsa pääsivät käsiksi ja osallisiksi pääoman koroista. Osa maksettiin tänne, mutta osa jäi afäärin toteuttajille. Pienen siivun irrottaminen tallettajille oli kokeneille YK:n hämähäkeille lasten leikkiä, kun liikekumppaneina oli caymansaarelaisia liikemiehiä." Kun maassa on tullut tavaksi lukea toisten lähettämiä kirjeitä, sallittaneen tämän tyyppinen siteeraus minullekin osoitetusta kirjeestä. On syytä kyllä jatkossa tämän tyyppistä asiaa seurata tuntuvasti tarkemmin, jotta vastaavanlaisia ei pääsisi Wider-instituutin eikä muidenkaan yksiköiden osalta toteutumaan ja tapahtumaan.

Valtiontilintarkastajien kertomuksessa on kiinnitetty vakavaa huomiota talousrikollisuuteen, jonka tutkintaa ja torjuntaa on tilintarkastajien mielestä entisestäänkin tehostettava. Yritystoiminnan julkinen tuki on ollut tilintarkastajien tarkastuskohteena valtiovarainministeriön hallinnonalalla. Samaan aihepiiriin on syvennytty kauppa- ja teollisuusministeriön kohdalla käsiteltäessä pienen ja keskisuuren yritystoiminnan edistämistä koskevia toimenpiteitä. Erityisesti on kaikilta osin karsastettu tukijärjestelmien moninaisuutta ja tukien määrää sekä niiden kilpailua vinouttavaa vaikutusta.

Ihmisläheisemmän näkökulman tilintarkastajien työstä tarjoaa opetushallinnon osalta se kertomusosa, joka kuvailee erityisopetusta ja erityisryhmien opetusta. Saman tyyppistä tarkastelukulmaa sivuaa myös lasten päivähoitoa koskeva kohta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan kertomusosuudessa.

Arvoisa puhemies! Todella monien eri aihepiirien kohdalta löytyy varmasti jokaiselle sellaista mielenkiintoa antavaa, jonka toivoisi avaavan uteliaisuutta, jotta tämän kirjan sivuilla esitetyt asiat tulisivat itse kullekin tutuiksi.

Ensimmäistä kertaa valtiontilintarkastajien kertomukseen sisältyy tutkimustoimintaa koskeva osuus. Siinä selvitetään tutkimustoiminnalla saatuja tuloksia lyhennettyinä, tiivistelmänä. Toivoa sopii, että osaltaan tämäkin on apuna, kun eduskunta valtiontilintarkastajien välityksellä valvoo valtiontaloutta.

Ed. M e t s ä m ä k i : Arvoisa puhemies! Valtiontilintarkastajien kertomus on jokavuotiseen tapaan annettu eduskunnalle. Se sisältää monia mielenkiintoisia huomioita valtiontalouden ja -hallinnon hoidosta. Ajattelin puheenvuorossani keskittyä kahteen asiakokonaisuuteen, ensinnäkin Wider-instituuttia koskevaan kertomusosaan ja toiseksi valtiontilintarkastajien tutkimustoimintaan.

Wider-instituutti, joka moninaisten vaiheiden ja kovan kilpailun tuloksena saatiin Suomeen, vastaehdokkaana oli silloin Hollanti, on YK:n Tokion yliopiston alaisuudessa toimiva taloudellisen kehitystutkimuksen kansainvälinen instituutti.

Wider-instituutilla on Suomessa muiden YK:n instituuttien ja järjestöjen mukainen itsenäinen ja riippumaton asema. Sen asema on samanlainen kuin ulkomaisten suurlähetystöjen. Diplomaattisesta asemasta johtuen ei Suomen viranomaisilla ole tarkastusoikeutta Wideriin. Suomen viranomaiset, kuten valtiontilintarkastajat, voivat kuitenkin tutkia Suomen viranomaisten, kuten tässä tapauksessa ulkoministeriön, toimintaa ja lähestyä ongelmaa tästä lähtökohdasta.

Valtiontilintarkastajat ovat omasta mielestään pystyneet muodostamaan riittävän kokonaiskuvan asioista, joiden perusteella olemme esittäneet Wider-instituuttia koskevat kannanottomme. Eduskunnan harkittavaksi tietenkin jää, riittääkö tämä vai kaivataanko vielä lisäselvityksiä.

Vuosina 1984—1992 Wider sai Suomelta avustusta noin 205 miljoonaa markkaa. Vertailun vuoksi saattaa olla paikallaan todeta, että sama-

na aikana Suomi käytti varoja kehitysapuun yhteensä 19,5 miljardia markkaa. Wider-instituutin kohdalla ei olekaan niin kysymys summan suuruudesta, vaan siitä, että laitoksen ympärillä pyöri niin paljon erilaisia huhuja, väitteitä ja juoruja, että pelkästään niiden takia asiaan oli puututtava. Valtiontilintarkastajat näkivät asian siten, että tällaisessa tilanteessa yleisesitys Wider-instituutista palvelee eduskunnan tiedontarvetta, jottei eduskunta ole pelkästään julkisessa sanassa olleiden tietojen varassa.

Wider-instituutin peruspääoman siirrot ja siirroista kertyneet korkotuotot ja niiden kirjaukset ovat herättäneet kaikkein voimakkainta julkista keskustelua. Suomen ja YK:n välillä tehty sopimus kieltää yksiselitteisesti Suomen peruspääomaosuuden ulosviennin maasta. Tästä huolimatta peruspääoma oli Yhdysvalloissa ja osin brittiläisissä pankeissa viisi kuukautta vuoden 1991 aikana. Sen lisäksi osa pääomasta oli vuoden 1990 aikana Caymansaarilla. Nämä ratkaisut ovat olleet selkeästi Suomen ja YK:n tekemän sopimuksen ja pöytäkirjan vastaisia.

Suomen osuudeksi peruspääomasta on sovittu 25 miljoonaa US-dollaria. Wider-instituuttia perustettaessa lähtökohtana oli, että peruspääomaan saataisiin kerättyä muualta toiset 25 miljoonaa dollaria, joten lopullinen peruspääoma olisi yhteensä 50 miljoonaa US-dollaria. Tässä voidaan aiheellisesti esittää kysymys, mikä on tämänhetkinen tilanne ja tulos. Peruspääoman suuruus on tällä hetkellä 36 miljoonaa US-dollaria. Toisin sanoen tavoitteesta ollaan erittäin kaukana jäljessä.

Se, mikä asian tekee lohduttomaksi, on se, että Wider-instituutti ja sen johtaja ei ole onnistunut kahdeksan vuoden toiminnan aikana keräämään dollariakaan omin toimin pääomarahastoon. Apua on saatu vain Suomen ristiinauttamisen avulla. Esimerkiksi japanilainen Sasakawa-säätiö antoi Widerille 8 miljoonaa US-dollaria, kun Suomi antoi eräisiin Sasakawa-säätiön kehitysyhteistyöprojekteihin 4 miljoonaa US-dollaria. Ruotsi puolestaan antoi vastaavasti 2 miljoonaa dollaria samalla tavalla, kun Suomi tuki eräitä Ruotsin projekteja 700 000 dollarilla.

Eduskunta on perustuslakivaliokunnassa tutkinut tämän kaltaisen ristiinauttamisen ja todennut, että se ei loukkaa eduskunnan budjettivaltaa. Näin saattaa olla. Valtiontilintarkastajana en kuitenkaan näe tarkoituksenmukaisena enkä perusteltuna tällaisia sopimuksia. Mitä järkeä on siinä, että Suomen ja Ruotsin kehitysyhteistyöviranomaiset sopivat keskenään, että jos minä annan sinun kohteeseesi, niin sinä annat minun kohteeseeni vastaavasti määrärahoja? Tämä menettely ei ainakaan minulle ole auennut.

Joku sana YK:n tekemistä Wider-instituuttia koskevista tilintarkastuksista. Päinvastoin kuin julkisuudessa on annettu ymmärtää, niin ulkoministeriössä kuin valtiontilintarkastajilla on ollut käytettävissä tilintarkastusraportit kaikilta vuosilta. Ne on tehty säännöllisesti. YK:n budjettivuosi on kaksivuotinen, ja siten nämä raportitkin ovat kaksivuotisia, ja raportit löytyvät kaikilta vuosilta vuodesta 84 alkaen.

Raporteista käy tietenkin ilmi, että tilintarkastajilla on ollut yhtä sun toista huomauttamista Wider-instituutin toiminnassa. Toivoa sopii, että YK:n oma hallinto viime kädessä ja Wider-instituutti korjaa löydetyt virheet. Tilintarkastusraporteista käy esimerkiksi ilmi, ettei laitoksella koko lähes kymmenvuotisen toimintansa aikana ole ollut sellaista keskeistä instrumenttia kuin irtaimistorekisteriä. Tämä ei sinänsä liene kyllä harvinaista. Saimmehan juuri lehdistä lukea, että esimerkiksi ulkoministeriön arvotauluja on täällä Helsingissäkin löydetty kaatopaikalta, joten saattaa näissä samoissa asioissa olla vielä tekemistä meidän omien instituuttiemmekin kohdalla.

Tilintarkastusraporteista ilmenee myös, että pääoman lisäykset ja pääomatuotosta saadut korot on asianmukaisesti viety kirjanpitoon, myös niiltä osin kuin peruspääoma seikkaili ulkomailla.

Ed. Mattila luki täällä kirjeen samasta asiasta ja totesi, että näissä asioissa on ilmeisesti myös jotain hämärää tämän kirjeen perusteella. Minua ihmetyttää, että tilintarkastajien puheenjohtaja Mattila ei lukenut tätä kirjettä tilintarkastajien kokouksessa, jos se hänellä jo silloin oli, kun näitä asioita käsiteltiin. Sen lukeminen täällä ei anna hyvää kuvaa tilintarkastajien yhteistoiminnasta, johon minä tähän mennessä ainakin olen luottanut.

Arvoisa puhemies! Instituutin johtaminen ja käytössä olleet toimitilat ovat olleet myös julkisuudessa arvostelun kohteena, ja ilmeisesti syytä tähän arvosteluun on myös olemassa. Instituutin johdolla on johtosääntönsä mukaan laajat toimivaltuudet. Viimeiset kahdeksan vuotta Wider-instituuttia on johtanut srilankalainen Lal Jayawardena. Varsinaista apulaisjohtajaa instituutilla ei ole ollut, vaan johtajan poissa ollessa on hallintopäällikkö hoitanut hallinnolliset asiat. Jayawardenan kaudella kyseinen virkamies oli myös Sri Lankasta, saadun tiedon mukaan Ja-

yawardenan läheinen ystävä. Yleinen käytäntö kansainvälisissä järjestöissä ja laitoksissa on, ettei saman maan kansalainen toimi sekä johtajana että apulaisjohtajana.

Käsiteltävänä olevana kertomusvuonna Wider-instituutilla oli vakituista henkilökuntaa 26 henkeä, joista 20 toimistohenkilökuntaa. Tutkijanpaikoista, ja se on hyvä tässäkin yhteydessä todeta, on suurin osa edelleen täyttämättä. Henkilöstön nimitysasiat kuuluvat laitoksen johtajalle. Ulkoministeriöllä ei esimerkiksi ole tietoa työsopimusten sisällöstä taikka niiden kestosta.

Wider-instituutilla on koko toimintansa ajan ollut myös toimintaansa nähden liian suuret tilat. Toimitiloilla on ollut suurempaa käyttöä vain joskus kesäkuukausina, jolloin tutkijoita saattoi tulla hieman enemmän Suomeen. Tilintarkastajat toteavatkin, että ulkoministeriön olisi pitänyt neuvotella Wider-instituutin kanssa siirtymisestä pienempiin tiloihin. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut. Päinvastoin Wider-instituutti vaati vuokralaisena olevan Kehitysmaainstituutin toimitiloja itselleen ja sai ne, jonka jälkeen nekin ovat olleet tyhjillään, myöskin suomalaisten veronmaksajien maksettavana. Ulkoministeriön virhe tässä tapauksessa oli, että se suostui Wider-instituutin vaatimukseen.

Vaikka esitämmekin kertomuksessa voimakasta kritiikkiä instituuttia kohtaan, emme kuitenkaan vaadi sen siirtämistä pois Suomesta taikka lakkauttamista. Valtiontilintarkastajat katsovat kuitenkin, että laitoksen asemassa, johtamisessa ja tilintarkastuksessa tarvitaan muutoksia. On tärkeää, että ulkoministeriö saa nykyistä paremmat mahdollisuudet valvoa ja seurata instituutin toimintaa. Se on myös Wider-instituutin oma etu, joka kuitenkin on eri valtioiden jatkuvan tuen varassa.

Arvoisa puhemies! Valtiontilintarkastajilla oli vuonna 1992 ensimmäisen kerran tarkastustoimintansa historiassa mahdollisuus hankkia tarkastusta palvelevia tutkimuksia ja selvityksiä. Tutkimusmääräraha on ollut kooltaan vaatimaton, ja sitä on näin alkuvaiheessa käytetty pienehköihin hankkeisiin kokemusten saamiseksi ja toiminnan markkinoimiseksi tutkimusyhteisöihin. Tutkimusten ostaminen korkeakouluilta ja yliopistoilta on uusi toimintamuoto, joka eräässä mielessä ulottaa tarkastuksen valmistelun perinteisen virkamiesvalmistelun ulkopuolelle. Tutkimuslaitosten hyödyntäminen tarkastuskertomusten laadinnassa on vielä kokeilun asteella, mutta toimintaa on tarkoitus jatkaa. Toteankin, että tutkimusmäärärahojen supistaminen ei tässä kohdassa, kuten ei yleensäkään tutkimuspolitiikassa, ole järkevää. Tutkimusrahoilla on voitu hankkia ajankohtaisista aiheista tuoreita, kriittisiä näkemyksiä, joita on tarkemmin kuvattu kertomuksessa.

Tulokset voivat tietenkin päätöksentekijöiden kannalta olla joskus kiusallisia ja arvostelevia, kuten suomalaisten rahoitusmarkkinoiden tilaa koskevasta tutkimuksesta olemme voineet havaita. Kasinotalouden historiaa ja ongelmia käsitellyt tutkimus herätti intohimoja myös tutkijoiden omassa keskuudessa, mutta se samalla raivasi myöskin tietä asiasta käydylle julkiselle keskustelulle.

Parlamentaarinen tarkastus ei voi olla muuttumatta yhteiskunnan muuttuessa. Tutkimusten avulla tilintarkastajat voivat reagoida tähän muutokseen nopeasti ja joustavasti. Valtiontilintarkastajien rahoittamat tutkimukset, jotka perustuvat kaikille tutkijoille avoimeen kilpailuttamiseen, ovat konkreettinen osoitus siitä, miten valtiontilintarkastus etsii uusia muotoja. Ulkopuolisten tutkimuspalvelujen käyttö tilintarkastuksessa on tullut jäädäkseen. Tästä syystä keskustelua tutkimustoiminnan suuntaamisesta on myös tarpeellista käydä tässä salissa ja tällä foorumilla.

Arvoisa puhemies! Valtiontilintarkastajat ovat omalta osaltaan pyrkineet suuntaamaan tutkimustoimintaa sekä ajankohtaisiin talouspoliittisiin tarkasteluihin että valtionhallinnon kehitystä ja ohjaamista palveleviin selvityksiin. Lähivuosien tutkimusten avulla on hankittava tietoa esimerkiksi työttömyyden vähentämisestä ja yhteiskunnan peruspalvelujen turvaamisesta. On myös painotettava, että ministeriöiden rahoittaman sektoritutkimuksen tuloksia käytetään luonnollisesti hyväksi tarkastustoiminnassa. Sektoritutkimuksen ja valtiontilintarkastajien tilaustutkimusten välillä ei ole ristiriitaa, vaan ne täydentävät toisiaan. Kysymys valtion rahoittaman sektoritutkimuksen tuloksellisuudesta ja käyttämisestä päätöksenteossa saattaisi myös olla eräs ensi vuoden tutkimusaiheista.

Ed. M a t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kansanedustaja Metsämäen puheenvuoron johdosta muutama toteamus.

Ensinnäkin kansanedustaja Metsämäki tietää yhtä hyvin kuin minäkin, että molemmat me toimitamme saamamme kirjeet ja asiakirjat, silloin kun ne koskevat tilintarkastajien työtä, valtiontilintarkastajien tietoon. Tämä kirje, josta luin katkelman, on kirjoitettu 19 päivänä marraskuuta

kuluvaa vuotta eli sinä päivänä, kun meidän kertomuksemme julkaistiin lehdissä, ja tässä viitataankin nimenomaan kyseisen päivän eräässä päivälehdessä olleeseen tietoon, joten tätä ei ole voitu aikaisemmin missään muualla esille tuodakaan.

Korostan vielä sitä, että arvostelun kärki kohdistuu tässä virkamiehen, näin uskon, kirjoittamassa kirjeessä nimenomaan Widerin silloiseen johtoon ja hänen kumppaneihinsa. Näin se on sanasta sanaan mainittu.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On todella myönteistä, että ed. Metsämäki, sosialidemokraattien kansanedustaja, voi näin viileästi ja kriittisesti tarkastella Wider-instituutin toimintaa. Sen sijaan kummeksuttaa, että kun selvästi tämä instituutti on jäänyt sosialidemokraattisten ulkoasiain harrastajien reviirille, niin tässä piirissä ei kriittisyyttä ole tunnustettu vaan on yritetty kiistää vielä näihin asti ongelmat.

Mutta erityisen ongelmalliseksi tämän on tehnyt se, että sosialidemokraattien presidenttiehdokas on suhtautunut Wider-instituuttiin näin sekä viime aikoina että erityisesti silloin, kun tutkimuksia ulkoasiainministeriössä käynnistettiin. Onhan todisteellisesti sanottu, että hän yritti estää tutkimuksia. Saati se aika, kun hän oli YK:n hallintopäällikkö, kun silloin Wider-instituutin rahoituskin oli tavallaan hänen vastuullaan ja reviirillään.

Kaiken kaikkiaan ed. Metsämäen puheenvuoro oli kyllä varsin myönteinen ja se sietäisi saada julkisuuteen.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiennyt ed. Mattilan saaman kirjeen päivämäärää, joten niiltä osin voin ottaa arvosteluni takaisin.

Mutta ed. Kemppainen yhdistää jälleen kerran Wider-instituutin ja presidentinvaalikamppailun tavalla, joka on jo aikaisemminkin julkisuudessa ollutta likasankopeliä. Jos muistetaan, kuka teki suurimman työn Wider-instituutin tänne saamiseksi, niin se oli kyllä keskustan presidenttiehdokas Paavo Väyrynen.

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Haluan aluksi kiittää sekä ed. Mattilaa että ed. Metsämäkeä täällä käyttämistänne puheenvuoroista ja myös työstänne valtiontilintarkastajina. Samalla pahoittelen sitä, että jälleen kerran tämä mielestäni erittäin ansiokas kertomus ja sitä edeltänyt työ, jota poliittisten tilintarkastajien lisäksi tekevät virkamiestilintarkastajat tässä talossa, saa näin vähän huomiota osakseen. (Ed. Metsämäki: Olen samaa mieltä! — Ed. Stenius-Kaukonen: Ei indeksikorotusten leikkauskaan paljon saa huomiota!) — Aivan niin, ed. Stenius-Kaukonen!

Itse olen aivan eduskuntakauden alkuajoista pitänyt tätä kirjaa eräänlaisena kansanedustajan peruskurssina, perusoppikirjana, joka pitäisi jokaisen edustajan lukea vuosittain, ja mikäli edustajat tähän jaksaisivat paneutua, se varmaankin aiheuttaisi laajempaa keskustelua. Tätä paheksuntaani ei voi vähentää sillä, että tämä on vasta lähetekeskustelu ja asiakirja on menossa valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaoston käsittelyyn. Muistaakseni palautekeskustelut eivät ole yhtään sen vilkkaampia, vaikka jaosto aina poimii täältä tiettyjä asioita eduskunnan myöhempää keskustelua varten.

Itse ajattelin puheenvuorossani keskittyä myös vain pariin asiaan. Teen sen siitä huolimatta, että olisi erittäin runsaasti, niin kuin ed. Mattila jo puheessaan totesi, käsittelyä vaativia ja käsittelyn arvoisia asiakokonaisuuksia eri hallinnonaloilla, mutta ehkä on parempi se, että keskitytään.

Ennen kuin menen varsinaisiin asioihin, olisin jatkanut yleispohdintaa sillä, että kertomushan mahdollistaisi kerran vuodessa kansanedustajille myös laajan arvokeskustelun, keskustelun siitä, mitä me pidämme tärkeinä asioina ja mitä vähemmän tärkeinä. Tällaista arvokeskustelua hyvin paljon vaaditaan eri paikoissa täällä niin kuin muuallakin hallinnon eri tasoilla. Pikkuhiljaa hiipii mieleen sellainen epäilys, että me suomalaiset emme enää pysty keskustelemaan arvoista. Me pystymme vain vaatimaan sitä keskustelua, mutta itse arvokeskustelu tahtoo jäädä käymättä.

Kertomuksessahan puhutaan eräästä arvokeskusteluun liittyvästä termistä, ja se on tulosvastuu. Tulosjohtaminen ja tulosvastuu ovat tämän ajan avainsanoja. Ne ovat eräissä asioissa hyvin pelottavia sanoja. Siksi esitänkin toivomuksen, että valtiontilintarkastajat jossakin vaiheessa selvittäisivät arvolähtökohdasta sitä, onko tulosvastuun ja tulosjohtamisajattelun välttämätöntä läpäistä niin laajasti koko yhteiskunta ja eri hallinnonalat kuin tällä hetkellä tapahtuu.

Itse ajattelen niin, että meillä on runsaasti asioita, joita ei pidä tarkastella tulosvastuu- ja tehokkuusnäkökulmasta. Sellainen on esimerkiksi eduskunta, jossa me työskentelemme. Jos tulosvastuuperiaatteella ryhdyttäisiin tutkimaan eduskunnan toimintaa ja kansanedustajien toi-

mintaa, luulen, että tultaisiin sellaiseen lopputulokseen, että hallitusmuodon 2 § kansanvallan toteuttamisesta käytännössä voitaisiin tarjouskilpailun perusteella antaa jollekin konsulttitoimistolle tai asianajotoimistolle. Se olisi tuloksellisempaa taloudellisessa ajattelussa kuin tämä työ, jota Suomen kansan eduskunta tekee. Ei tällaista menettelyä ja muutosta tietenkään ainakaan kukaan kansanedustaja hyväksyisi.

Me käytämme paljon aikaa aivan turhiin tuloksettomiin kokouksiin ja neuvotteluihin, mutta kansanvalta ja sen toteuttaminen on meille niin arvokas asia, että meillä on kansakuntana ja eduskuntana tällaiseen työhön varaa. Siksi toivon, että sama periaate hyväksyttäisiin esimerkiksi siinä, että tällä kansakunnalla ja Suominimisellä valtiolla pitää olla varaa esimerkiksi kaikkein heikoimmassa asemassa elävien kansalaisten palvelemiseen.

Tänä päivänä viimeksi omassakin eduskuntaryhmässäni niin kuin valtiovarainvaliokunnan eräässä jaostossakin on keskusteltu tältä alueelta parista yksityiskohdasta, jotka liittyvät ensi vuoden budjettiin ja joissa tämä periaate on mielestäni viemässä tuhon tielle. Nämä asiat ovat valtion omistamat koulukodit ja Järvenpään sosiaalisairaala. Minä omassa eduskuntaryhmässäni tänään ihmettelin hallituksen politiikkaa näiltä osin, että se yksityistää ja vie tulosajattelulinjalle sellaisia palveluja, jotka ovat eräitten kansalaisten viimeisiä toivoja, ainoat turvaverkot, joitten varassa he selviävät. Omasta mielestäni maalaisliitto-keskustan arvomaailmaan ei tällainen sovi. Siksi toivon hartaasti, että tällä alueella voisi tapahtua vielä muutoksia.

Arvoisa puhemies! Erityisen iloinen olen tällä kertaa tässä kertomuksessa mm. siitä, että valtiontilintarkastajat ovat tarkastelleet edustusmäärärahoja. Edustusmäärärahojen käyttöä on tarkasteltu eri ministeriöittäin. Hyvin kuvaava on kertomuksen sivulla 39 oleva taulukko, jossa on vuodesta 1988 vuoteen 1992 eritelty ministeriöitten edustusmäärärahat. Suurimman rahamäärän vuonna 1992 käytti ulkoasiainministeriö, toiseksi suurimman valtioneuvoston kanslia, kolmanneksi suurimman puolustusministeriö, mikä on mielestäni hätkähdyttävää, ja sitten pienimpinä edustusmäärärahojen käyttäjinä ovat työministeriö ja ympäristöministeriö.

Pidän hyvin arvokkaana ja myönteisenä sitä, että valtiontilintarkastajat ovat perehtyneet eri ministeriöitten antamiin ohjeisiin edustusmäärärahojen käytöstä. Tutkimuksessa on käynyt ilmi, että esimerkiksi opetusministeriöllä oli vuonna 80 annetut edelliset edustustilaisuuksien järjestämisohjeet, kunnes sitten 10. toukokuuta 1993 annettiin uudet, ja ehkä ne ovat lama-ajan mukaiset. Ihmettelen myös sitä, että valtioneuvoston kanslia ei ole tällaisia ohjeita katsonut tarpeelliseksi laatia, vaikka — niin kuin totesin — vuonna 1992 valtioneuvoston kanslia käytti edustusmäärärahoja lähes 2,5 miljoonaa markkaa. Olen alleviivannut omaan kirjaani valtiontilintarkastajien lausunnosta tällaisen virkkeen: "Kuitenkin koko valtionhallintoa koskevat säästövaatimukset tulee näkyä myös edustusmäärärahoissa."

Puutteena pidän kuitenkin sitä, että kertomuksessa ei ole arvioitu alkoholimenojen osuutta. Omien havaintojeni mukaan ne ovat ainakin ministeriöiden kansanedustajille järjestämissä tilaisuuksissa ja illanvietoissa erittäin suuri osuus. Olisi ollut toivottavaa, että tällainenkin tänä aikana, jolloin moraalista ja päättäjiin vaikuttamisesta paljon keskustellaan, olisi voinut olla tilintarkastuskertomuksen eräänä osana.

Toinen hallinnonala, josta lyhyesti vielä puhun, liittyy opetusministeriöön ja ed. Mattilan jo inhimillisenä elämänalueena mainitsemaan erityisopetukseen.

Teen kuitenkin ennen sitä vielä yhden reunamerkinnän, jota myös pidän myönteisenä ja arvokkaana asiana, ja se on farssi Eläinlääketieteellisen korkeakoulun ympärillä. Valtiontilintarkastajat ovat minusta oivallisesti lausuneet tästä, miten se on tyyppiesimerkki hätiköidystä ja koulutuspoliittisesti heikosti perustellusta sekä riittämättömästi valmistellusta korkeakoululaitoksen rakenteellisesta muutoshankkeesta. Sellainenhan se oli alun pitäenkin ja hyvin huono esimerkki myös ajattelusta, jolla aluepolitiikka tahdotaan sotkea sellaisiin asioihin, joihin se ei missään tapauksessa kuulu. Tähän se ei mielestäni kuulunut, vaikka aluepolitiikan kannattaja sinänsä olenkin.

Mielihyvää tuottaa todella valtiontilintarkastajien laaja kertomus erityisopetuksesta ja erityisryhmien opetuksesta, ja mielihyvää tunnen senkin vuoksi, että valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on ensi vuoden budjetin käsittelyn yhteydessä myös tähän aihepiiriin paneutunut. Ehkä näistä toiminnoista, joita nyt kahtaalla on tällä alueella suoritettu ja vielä suoritetaan, koituu sellaista seurausta, joka on erityisopetuksen kohteena olevien lasten ja nuorten etu.

Nyt, kun normipurkua on toteutettu ja kunnat ovat myös etsineet säästökohteita, valitettavasti on niin, että erityisopetus on se koulutuksen alue, mistä monet kunnat ovat säästötoimet aloitta-

neet. Tätä on harmiteltava senkin tähden, että ministeri Viinaselta kysyttiin eräässä lehtihaastattelussa, onko olemassa jotakin toiminta-aluetta, hallinnon aluetta, jolle hän ei salli säästöjä, ja ministeri Viinanen nimesi tällaiseksi säästöjen ulkopuolelle jätettäväksi alueeksi erityisopetuksen. Arvostan erittäin suuresti tätä ministeri Viinasen lausuntoa, koska se osoittaa, että hänenkin sydämessään on pehmeitä kohtia.

Valtiontilintarkastajat ovat ottaneet selvityksen kohteeksi erityisopetuksen ja erityisryhmien opetuksen ja ovat kertomuksensa mainintojen aluksi todenneet, että näin on tehty siksikin, että koululaitoksen tilaa voidaan arvioida mm. sen mukaan, miten erilaisten oppilaiden oppioikeus on toteutunut. Tässä on mielestäni se vanha hyvä ajattelutapa, että yhteiskunta on niin voimakas kuin sen heikoin lenkki on. Tämän tutkinnan perusteella on mm. todettu tulosvastuuajatteluun ja kustannusajatteluun liittyen, että näitä kustannuksia ei pidä vertailla hätiköiden ja huolimattomasti vaan on otettava vertailukohdiksi kaikki kustannukset, ei siis vain opiskelun ja koulutuksen kustannukset vaan myös kuntoutuksen, terveydenhuollon ja sosiaalihuollon kustannukset, jotka tällaiseen opetukseen liittyvät.

Viittaan vielä tässä yhteydessä keskusteluun valtion koulukodeista. Ainakaan kertomusta laadittaessa ei ole oltu vielä tietoisia valtiontilintarkastajien toimistossa siitä, mitä jo noin kolme vuotta on koulukotiasiassa suunniteltu. Sehän liittyy ensi vuoden budjettiesitykseen siten, että vuoden 1995 alusta kaikki valtion tällä hetkellä omistamat koulukodit säätiöitetään eli niin sanotusti yksityistetään. Siinä ollaan mielestäni menossa sellaiselle tielle, joka pitäisi voida vielä estää. Tämähän johtuu eduskunnan tekemästä päätöksestä, jolla me purimme kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamisen yhteydessä lastensuojelulaista sen pykälän, joka velvoitti ja määräsi kunnat ostamaan tällaisia palveluja lapsille ja nuorille. Nyt, kun se ei ole lain velvoite tällaisen erään kansalaisryhmän osalta, kunnat eivät enää osta näitä palveluja. Siitä seuraa se, että toiminta on käymässä kannattamattomaksi ja koulukoteja ollaan nyt sitten tehokkuusajattelun nimissä siirtämässä valtion hallinnasta yksityiselle puolelle pikkuhiljaa.

Olen tänään viimeksi keskustellut ministeri Huuhtasen kanssa tästä asiasta, ja hän on vielä aikonut selvityttää sitä. Toivon, että eduskunta valtiovarainvaliokunnan kautta voisi vaikka tämän asian jollakin tavalla huomioida esimerkiksi lausumalla siitä valtiontilintarkastajien kertomuksen hengessä, että näitä kustannuksia täytyy tarkastella todella laajemmin kuin pelkästään tämän yhden osa-alueen näkökulmasta.

Lopuksi vielä erityisopetuksesta itselleni läheinen alue: kehitysvammaisten erityisopetus. Valtiontilintarkastajat ovat kertomuksessaan viitanneet peruskoululakiin, joka mahdollistaa kehitysvammaisten opetuksen ns. integroinnin eli kehitysvammaisten harjaantumisopetuksen integroimisen, yhdistämisen, normaaliin peruskouluopetukseen. Tämä on meillä siis lainsäädännön sallima mahdollisuus, mutta sitä kunnat hyvin kitsaasti ja vähän vielä toteuttavat. Olen iloinen tästä tarkastuskertomuksen lausunnosta sen tähden, että tämä voisi olla omalta osaltaan johtamassa kunnissakin sellaiseen ajatteluun, että tämä inhimillinen opetus kaikkien lasten osalta viimeinkin toteutuisi.

Perusoikeusuudistus, joka ennen joulua on vielä tulossa lainsäädäntöhankkeena eduskunnan käsiteltäväksi, vie tätä asiaa eteenpäin sillä tavalla, että siellä syrjinnänkieltopykälässä mainitaan vammaisuus syrjinnän kieltoperusteena. Toivoisin, että jaosto, joka kertomusta käsittelee, voisi tältä osin kuunnella esimerkiksi Jyväskylän yliopistosta erityispedagogiikan yliassistenttia, psykologian tohtori Timo Saloviitaa, joka on Suomessa tehnyt ansiokasta tutkimustyötä ja kansainvälistä vertailutyötä tästä erityisopetuksen alueesta. Se on ehkä monille kansanedustajille outo, mutta voi tulla tämän kertomuksen kautta tutuksi. On kuitenkin monien suomalaisten kotien ankeaa arkipäivää, että oman perheen lapsi esimerkiksi ei pääse lain mahdollistamaan peruskouluopetukseen, vaan joudutaan suorittamaan erilaisia järjestelyjä, jotta tällainen lakien jo meille antama velvoite voisi toteutua.

Haluan vedota vielä lopuksi tässä asiassa siihen historian kertomukseen, jota olen täällä joskus vuosien varrella ennenkin muistellut ja joka minusta selvästi kertoo siitä, kuinka herkästä ja tärkeästä asiasta tässä on kysymys: Ranskan entisellä presidentillä de Gaullellahan oli kehitysvammainen Maria-tytär. Isä salasi tämän julkisuudelta. Se oli kuitenkin laajasti tiedossa. Se, että isä sen salasi, kertoo sen ajan yleisestä asenteesta varmaankin. Mutta sitten kun Maria kuoli noin 20-vuotiaana ja hänet haudattiin sinne, mihin de Gaulle myöhemmin myös haudattiin, eli isän syntymäpitäjän pienelle hautausmaalle, niin sieltä hautausmaalta on puhutteleva ja vakava kertomus. Kun hauta oli peitetty, de Gaulle sanoi vaimollensa tällaiset sanat: "Nyt Mariakin on niin kuin muut ihmiset." Eli siis nyt vasta. Minus-

ta siinä on aina yhtä vavahduttavaa se tosiasia, että tuon suuren miehen suru päättyi silloin, kun se muilla alkaa. Kertokoon tämä esimerkki vakavaa kieltä siitä elämänosasta, jossa monet kehitysvammaisten lasten vanhemmat lapsensa erityisopetuksen, harjaantumisopetuksen, järjestämisessä tänäkin päivänä Suomessa elävät.

Ed. M a t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Alarannan erinomaisesta ja syvää pohdintaa henkivästä puheenvuorosta olen erittäin iloinen. Tämän suuntaisia puheenvuoroja valtiontilintarkastajat tarvitsisivat eduskunnasta evääksi vastaiselle työlleen.

Olemme kuunnelleet valtiontilintarkastajina toki näitä eduskunnassa käytettyjä puheenvuoroja. Ed. Alarannan erääseen puheen kohtaan pienenä palautteena toteaisin vain sen, että kun täällä on puhuttu perusturvasta, peruspalveluista ja heikommassa asemassa olevien aseman huomioon ottamisesta, niin tämän tyyppinen viesti on otettu huomioon valtiontilintarkastajien kertomuksen siinä osassa, jota ed. Metsämäki erinomaisella tavalla jo toi esille, eli tutkimustoiminnassa. Ensi vuoden tutkimusprojektiin kuuluu peruspalvelujen, jonkinlaisen perusturvan, selvittely. Saamme sitten nähdä, millä tavalla se tulee yleisesti hyväksytyksi.

Vielä korostan sitä, että ne puheenvuorot, mitä kertomuksesta ja yleensä ongelma-asioista käytetään, olisi syytä myös saattaa valtiontilintarkastajien kansliaan tavalla tai toisella. Ne olisivat ainakin meidän tutkimuspuolellamme huomioon otettavia ja sitä kautta jollakin tavalla eduskunnan työrukkasena tulisivat selvitettyä.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyypä laittaa korvan taakse, mitä ed. Mattila juuri sanoi.

Kuten ed. Alaranta totesi, tämä on hyvä oppikirja. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ei käsittele valtiontilintarkastajien kertomusta, mutta se olisi hyvin tarpeellista. Varmaankin valtiovarainvaliokunnan sosiaali- ja ympäristöjaosto sitä käsittelee, mutta täällä on paljon huomautuksia sellaisiin asioihin, jotka koskevat lainsäädäntökysymyksiä, jotka ovat meidän valiokuntamme asioita.

Täällä puhutaan mm. yksityisistä sosiaalipalveluista, joista todetaan, että lupamenettelyn puuttuminen lähes täysin tältä alalta ja ilmoitusmenettelyn epäselvyys ovat kuitenkin tehneet mahdolliseksi myös laadultaan hyvinkin arveluttavan yksityisen sosiaalipalvelutoiminnan aloittamisen ja jatkamisen jopa useiden vuosien ajan. Tämä on asia, mihin juuri sosiaali- ja terveysvaliokunnan pitäisi puuttua, mutta muistanpa, kun käsittelimme lakia perhehoidosta, että valitettavasti siitä ei päästy asialliseen keskusteluun, vaan napit olivat vastakkain hallituksen ja opposition välillä hyvin jyrkästi. Kuitenkin nämä ongelmat, mistä silloin varoiteltiin, näyttävät nyt ikävästi toteutuneen.

Toinen virke kertomuksessa on myös merkillepantava: "Laadukkaan päivähoitojärjestelmän purkaminen ei ole järkevää." Tämä on totta. On valtavasti käytetty rahoja ammattitaitoisen henkilökunnan kouluttamiseen päiväkoteihin ja päivähoitoon yleensä. Mitä sillä nyt tehdään? Sillä ei tunnu olevan arvoa, vaan lapset halutaan hoitaa kaikella muulla tavalla mutta ei sen ammattitaitoisen henkilökunnan toimesta, jota on haluttu tässä maassa kasvattaa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron lähinnä samasta syystä kuin ed. Stenius-Kaukonenkin. Nimittäin jo varsin pienellä selaamisella huomaan sen, että valtiontilintarkastajien kertomus on varsin hyvä oppiteos myös sitä silmälläpitäen, miten varsinainen sisällöllinen lainsäädäntö on toteutunut. Tässä mielessä erityisvaliokuntien olisi varmasti aiheellista katsoa hallintoluvuittain, millä tavoin käytäntö toteutuu. Otan täältä vain kaksi esimerkkiä.

Ensinnäkin oikeusministeriön puolella, joka on lakivaliokunnan vastaava ministeriö, on selvästi näkyvissä se, että myös valtiontilintarkastajien puolelta on kiinnitetty huomiota samoihin seikkoihin, joita lakivaliokunta on pitänyt uusien hallituksen esitysten tulevaisuudensuunnitelmien pohdiskelussa mielessä. Toisin sanoen meillä on niin vähän varoja tällä hetkellä seuraamusjärjestelmän puolella, että itse vankeinhoitolaitoskin toimii, sanoisinko, sillä rajalla, että sitä voi pitää pohjoismaisena järjestelmänä. Sinänsä Vankilavirkailijaliitto on osoittautunut myös lakivaliokuntaan päin hyvin yhteistyöhaluiseksi ja ammattiylpeäksi järjestöksi siten, että voi hyvinkin uskoa heidän olevan kiinnostuneita ei ainoastaan omista palkka- ja työsuhteen ehdoistaan vaan nimenomaan myös siitä työstä, jota he tekevät.

Oikeastaan kaksi seikkaa tähän jatkoselvittelyä varten. Toinen on se, että valtiontilintarkasta-

jien kertomuksessa on tuotu esille se idea, että hyvin keskitetty hallinto- ja johtamiskulttuuri, joka on ollut vankeinhoitolaitokselle tyypillistä, ehkäisee tulevat toivottavat edistysaskeleet. Saattaa olla näin ihan puhtaasti teknisesti ajateltuna, mutta seikka, joka itseäni on hiukan arveluttanut näissä desentralisaatiosuunnitelmissa, on se, että kysymys on kuitenkin suljetusta laitoksesta. Näin ollen desentralisaatio todennäköisesti ainakin minun mielestäni edellyttää sitä, että suurempi osa vankien oikeuksista ja vankilan sisäisestä järjestyksestä kirjattaisiin suoraan lakiin tai edes asetukseen eikä niitä pidettäisi vain toimintatapoina. Tämä työ on osittain nyt meneillään oikeusministeriön toimesta, mutta nämä pitäisi tehdä käsi kädessä, jotta eivät taas laitosten keskinäiset erot ja mahdollisesti myös oikeusturvakysymykset tulisi tätä kautta esille.

Toivoisi, että jatkossa valtiontilintarkastajat voisivat palata myös siihen puoleen seuraamusjärjestelmästä, joka on vielä heikommin toteutunut, eli vaihtoehtoseuraamuksiin erityisesti sen vuoksi, että eduskunta on ollut tässä suhteessa huomattavasti oma-aloitteisempi kuin tämä taikka edelliset hallitukset.

Toinen asia kiinnostaa minua henkilökohtaisesti lähinnä romaniasioiden neuvottelukunnan puheenjohtajana. Ensinnäkin kiitokset valtiontilintarkastajille, että varsin seikkaperäisesti on tutustuttu vähemmistökulttuureihin eikä pelkästään saamenkieliseen vähemmistöön vaan myös romanivähemmistöön. Kiinnitän vain eduskunnan huomiota siihen, että kun peruskoululainsäädännössä ei romanikielen opetuksesta ole omaa pykäläänsä tai sanoisiko omaa määräystänsä, niin nyt jatkuvasti törmätään siihen, että se ei voi olla saamen tai viittomakielen kanssa samanlaisessa asemassa.

Viimeisin pettymys tämän asian suhteen tuli, kun peruskoulun opetussuunnitelma on ollut työryhmäkäsittelyssä yli vuoden, taitaa tulla kohta kaksi vuotta, ja uudet ohjeet ovat valmistumassa tämän vuoden lopussa. Tämä työ lähti liikkeelle siten, että myös romaniväestön edustajat ovat olleet ensimmäisen kerran siinä oikein kunnolla mukana ja oli kaikki toiveet saada romanikieli näiden muiden vähemmistökielten kanssa samaan asemaan. Sen jälkeen kun työryhmän varsinainen työ oli jo päättynyt, virkamiestaholta todettiin, että eipä tämä käykään, kun laista puuttuu romanikieltä koskeva säännös. Tällainen jos mikään on omiaan turhauttamaan väestön omia edustajia, koska heidän mielestään tämä on ollut yksi sellaisia suuria edistysaskeltoiveita, mitä on asetettu tasaveroiseen menestymiseen nähden kouluelämässä.

Arvoisa puhemies! Kun kuitenkin näyttää siltä, että viimeisten vuosien aikana nimenomaan romaniväestön ja valtaväestön välillä on kehittymässä sellaisia yhteistyömuotoja, jotka saattavat olla suorastaan historiallisia, mielestäni niin pienten teknisten asioiden kuin romanikielen puuttumisen peruskoululainsäädännöstä ei pitäisi mennä niin pitkälle kuin Nummisen toimikunnan työn valmistuminen, vaan siihen pitäisi päästä puuttumaan jo aikaisemmin. Kyse on kuitenkin aika teknisestä lisäyksestä lakiin.

Voin vakuuttaa omalta puoleltani, että romaniasiain neuvottelukunnan puolelta, jossa on puolet virkamiehiä, puolet romaniväestön edustajia ja yksi ainoa päätoiminen poliitikko puheenjohtajana, me tulemme hyvin paljon arvostamaan sitä, että valtiontilintarkastajat ovat näin paljon kiinnittäneet huomiota tähän noin 6 000 ihmisen kulttuuriseen vähemmistöön Suomessa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

16) Ed. Hiltusen ym. lakialoite n:o 52 laiksi työnvälityslain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan.

17) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 53 laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 18) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ensimmäisessä lakiehdotuksessa olemme halunneet puuttua nimenomaan siihen ongelmaan, mistä pääministerikin kyselytunnilla mainitsi, eli meidän työttömyysturvajärjestelmämme on sikäli epäoikeudenmukainen ja epäjohdonmukainen, että on paljon tilanteita, joissa työttömän ei kannata ottaa vastaan lyhytaikaista ja

osa-aikaista työtä, koska tämän jälkeen päiväraha saattaa mennä kokonaan tai ainakin tulla karensseja siten, että ei kannata ottaa tällaista työtä vastaan. Uskomme, että säästöihin päästään, jos lyhytaikaisiakin töitä otetaan vastaan. Näin työttömyysturvalakia pitäisi kehittää siihen suuntaan.

Me ehdotamme otettavaksi hallituksen esittämät lomautettujen tilannetta heikentävät ehdotukset pois. Ne osaltaan ovat juuri viemässä lainsäädäntöä entistä enemmän siihen suuntaan, että ei kannata ottaa työtä vastaan ja toisaalta lomautuksia ei kannata jakaa solidaarisesti työntekijöiden kanssa, vaan työntekijöiden irtisanomiset lisääntyvät.

Toisessa lakialoitteessa teemme vasta- tai rinnakkaisesityksen hallituksen työmarkkinatukea koskevalle paketille. Me emme hyväksy työmarkkinatukea. Myös tämä paketti tulisi rakentaa siten, että työttömille järjestettäisiin ensisijaisesti työtä työsuhteessa ja työttömyysturva ja työllisyyslaki osaltaan edistäisivät tätä. Emme voi tietenkään hyväksyä sitä, että työttömät pantaisiin toimeentuloluukulle. Nythän näyttää siltä, että perustuslakivaliokunta on päätymässä kantaan, että se on perustuslain säätämisjärjestyksessä säädettävä asia, ja tätä kautta se pystytään torjumaan. Oppositioryhmät ovat tänään tehneet yhteisen neuvottelun pohjaehdotuksen hallitukselle. Me toivomme, että näissä neuvotteluissa edistytään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

18) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 54 laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon:

19) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62 (HE 89)

20) Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 2 (HE 174)

21) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 23 (HE 152)

22) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 22 (HE 193)

23) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 13 (HE 180)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 22.10.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio